

71705

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ
ANA BİLİM DALI

BASINDA
TÜRK-YUNAN SİYASİ İLİŞKİLERİ
(1952-1959)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Mehmet KARAYAMAN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr.Ahmet ÖZGİRAY

İzmir-1998

KISALTMALAR

GİRİŞ 1

I.BÖLÜM:Türk-Yunan İlişkilerinde Dostluk ve İşbirliği Dönemi(1952-1955)

A-)NATO ve Türk-Yunan Münasebetleri 6

B-)İki Ülke Arasında 1952 Yılında Gerçekleşen Ziyaretler

1-) Yunan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos'un
Türkiye'yi Ziyareti (29 Ocak-5 Şubat 1952)..... 9

a-)Türk-Yunan Karma Komisyonu 12

2-) Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Yunanistan'ı Ziyareti
(29 Nisan-2 Mayıs 1952)..... 13

3-)Yunan Kralı I.Paul Türkiye'yi Ziyareti (9-11 Haziran 1952)..... 14

4-) Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan'ı Ziyareti
(27 Kasım - 3 Aralık 1952) 15

C-)1953 Yılında Gerçekleşen Ziyaretler..... 16

II.BÖLÜM:Balkan Paktı ve Türk-Yunan İlişkileri

A-)Balkan Paktı'nın Oluşturulması..... 17

B-)Balkan Paktı'nın İttifaka dönüştürülmesi..... 21

C-)Balkan Paktı'nın önemini kaybetmesi 24

III:BÖLÜM:Kıbrıs Meselesi27

A-)1923-1950 Yılları Arasında Kıbrıs Adası'nın Durumu 28

B-)1950-1955 Yılları Arasında Kıbrıs Sorunu..... 29

C-)Londra Konferansı 34

D-)6-7 Eylül Olayları 38

E-)Kıbrıs Meselesi'nde Taraf devletlerin Politikaları(1955-1958)

1-)İngiltere'nin Kıbrıs sorunu'na Getirdiği Çözüm ve Öneriler 41

2-)Yunanistan'ın B.M.'e Yaptığı Başvurular..... 43

3-)Türkiye'nin Kıbrıs Politikası..... 45

F-)A.B.D. ve Kıbrıs sorunu 48

IV.BÖLÜM:Kıbrıs sorunu'nda Çözüm

A-)Zürih ve Londra Andlaşmaları.....	50
B-)Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis ile Dışişleri Bakanı Evangelos AverofunTürkiye'yi Ziyareti (7-12 Mayıs 1959)	55

V.BÖLÜM:İki Ülke arasında Diğer İlişkiler

A-)Kültürel İlişkiler	57
B-)Ticari İlişkiler	59
C-)Batı Trakya Sorunu	61
D-)Balık avı sorunu.....	65
SONUÇ	68
BİBLİYOGRAFYA	72
EKLER	75
ÖZGEÇMİŞ	90
Yüksek Öğretim Kurulu Dökümantasyon Merkezi Tez Veri Giriş Formu	91
Tezin Türkçe Özeti	93
Tezin İngilizce Özeti	94

ÖNSÖZ

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler her dönemde, iki ülke için de önemini korumuştur. Günümüzde, Kıbrıs, Batı Trakya ve Ege Kıta Sahanelığı sorunlarının yaşandığı komşumuz Yunanistan ile olan ilişkilerin geçmişinin bilinmesi, günümüz sorunlarının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Biz bu çalışmamızda 1952-1959 yılları arasındaki iki ülke ilişkilerini incelemeye çalıştık. Bu dönem, Türkiye ile Yunanistan arasında nadiren görülen dostluk ve işbirliğı dönemlerinden biridir. Sovyet tehditi nedeniyle iki ülkenin birbirine yaklaştığı bir dönemdir. Dostluk ve işbirliğı dönemi Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu gündeme getirmesi ile birara kesintiye uğrasa da, 1959 yılında ilişkiler tekrar normale dönmüştür.

Bu dönemi incelemeye çalışırken, Türk basınında yer alan haber ve yorumları esas aldık. Zafer, Ulus ve Cumhuriyet Gazeteleri'nde yer alan haber ve yorumları birbiri ile karşılaştırarak, dönemin görüş ve düşüncelerini ortaya koymaya çalıştık. Gazeteler dışında döneme ait yazılı hatıratları da incelemeye çalıştık. Amacımız 1952-1959 yılları arasında, Türk-Yunan ilişkilerine yön veren iç ve dış unsurları ve bunlara ilişkin değerlendirmeleri ortaya koymaktır.

Tez konunun tesbitinde ve çalışmalarımın yönlendirilmesinde yapmış olduğı katkılardan dolayı, hocam Doç.Dr.Ahmet Özgiray'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Gazeteleri incelemem sırasında göstermiş oldukları kolaylıklardan dolayı İzmir Milli Kütüphane çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca bana maddi ve manevi her konuda destek olan eşime ve tezin yazılması sırasında yapmış olduğı yardımlardan dolayı değerli arkadaşım Yavuz Özcan'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı geçen eser.
- a.g.m.** :Adı geçen makale.
- A.B.D** :Amerika Birleşik Devletleri
- A.İ.İ.T.** : Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı.
- A.Ü.S.B.F.** :Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi
- bkz.** :Bakınız.
- C.H.P.** :Cumhuriyet Halk Partisi.
- D.P.** :Demokrat Parti.
- NATO** : Kuzey Atlantik Atlantik Asamblesi.
- s.** : Sayfa.
- T.B.M.M.** :Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- T.T.K.** :Türk Tarih Kurumu.

GİRİŞ

Yunanistan'ın Osmanlı Devleti hakimiyetine girme süreci I.Murat devrinde başlayıp, II.Bayezid devrinin sonuna kadar sürdü. 1500 yılında Venedikliler'in elinde bulunan İnebahtı, Methone, Korone kalelerinin Osmanlı Devleti'ne teslim olmasıyla, Yunanistan tamamen Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girdi.¹ Rumlar Osmanlı Devleti'nde diğer Hıristiyan reayaya göre imtiyazlı olup, dil, din hürriyetine sahiptiler. Doğu Akdeniz ticaretinde söz sahibi olan Rumlar, başta dragamonluk olmak üzere bazı idari işlerde de görev aldılar.

Fransız İhtilali ile yayılan milliyetçilik akımı Rumları da etkisi altına aldı. 18 Şubat 1821'de Rumlar Osmanlı idaresine karşı isyan ettiler.İsyanda 1814 yılında Odesa'da kurulan *Etniki Eteryay Cemiyeti* etkili oldu. Mora'da başlayan ve kısa bir sürede yayılan isyan, Avrupa kamuoyu tarafından büyük ilgiyle takip edildi. Yenicerilerin isyanı bastırmada yetersiz kalması üzerine Padişah II.Mahmud, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemek zorunda kaldı. Mısır'dan gelen askerlerin sayesinde 1824-1827 yılları arasında isyan bastırıldı.

İngiltere, Fransa ve Rusya Yunan İsyanı ile ilgilenmeye başladılar. Aralarında vardıkları mutabakat sonunda 6 Temmuz 1827 tarihinde "*Londra Andlaşması*" imzaladılar. Andlaşmada Yunanistan'a bağımsızlık verilmesi için Osmanlı Devletine, baskı yapılması kararlaştırılmıştı. Osmanlı Devleti, bu üç devletin Yunanistan konusunda yaptığı önerileri, kendi içişlerine müdahale sayarak reddetti. Bunun üzerine İngiliz, Rus ve Fransız gemilerinden oluşan bir donanma 20 Kasım 1827 tarihinde Navarin Limanı'na gelerek Osmanlı Devleti ve Mısır Eyaletine ait gemileri yaktı. Osmanlı Devleti yakılan gemileri için Rusya'da tazminat talep etti. Rusya ise buna savaş ilan ederek karşılık verdi. Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki savaştan Rusya galip çıktı ve 14 Eylül 1829 tarihinde Edirne Andlaşması imzalandı. Bu Andlaşmada Yunanistan'a Bağımsızlık verilmesini öngören hükümler de yer alıyordu. Böylece Yunanistan bağımsızlığına kavuşmuş oldu. Bu dünyada milli nitelikte ilk Yunan Devleti'nin kurulması ve Osmanlı Devleti'nin toprak kaybının hızlandıran bir başlangıç oldu. Osmanlı Devleti'nden ayrılarak kurulan ilk milli devlet Yunanistan oldu.² Edirne Andlaşması'ndan sonra 3 Şubat 1830 tarihinde imzalanan *Londra Protokolü* ile bağımsız Yunanistan'ın kurulduğu ilan edildi.

¹*Meydan Larcusse*, "Yunanistan Maddesi", Cilt:12, İstanbul.1973, s.851.

²M.Murat Hatipoğlu,*Yunanistan'daki Gelişmeler Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, *Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayın No:85, Ankara, 1988, s.25.*

Yunanistan bağımsızlığını kazandıktan sonra, Avrupa Devletlerinin desteğini alarak Osmanlı Devleti aleyhinde genişlemeyi, dış politikasının temel eksenini yapmıştır.³ Osmanlı Devleti'nden Teselya, Makedonya, Güney Epir, ve bazı Ege adalarını alan Yunanistan, Girit Adası'nı da ele geçirmeye çalıştı. 17 Nisan 1897'de Girit Adası nedeniyle Osmanlı Devleti ile Yunanistan Krallığı arasında savaş çıktı. Müşir İbrahim Ethem Paşa'nın komutasındaki Osmanlı Ordusu savaştan galip ayrıldı.⁴ Yunanistan Girit Adası'nı 1 Aralık 1912 tarihinde, Balkan Harbi sırasında ele geçirebildi. Yunanistan'ın eline geçen yerlerde yaşayan binlerce Türk Osmanlı Devleti'ne göç etti.

1911 yılında Rusya'nın aracılığı ile biraraya gelen Bulgaristan, Sırbistan ve Karabağ ile beraber hareket eden Yunanistan, 18 Ekim 1912 Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Yunanistan, Balkan Savaşları sırasında Epir, Selanik, Yanya ve Makedonya'yı ele geçirdi. Mayıs 1913 yılında toplanan Londra Konferansı ile I.Balkan Savaşı sona erdi. Ancak Makedonya'nın paylaşılması sırasında çıkan ihtilaf nedeniyle savaş yeniden başladı. Osmanlı Devleti Edirneyi geri aldı. Bulgaristan'ın yenilmesiyle sonuçlanan savaş sonunda Bükreş Andlaşması imzalandı. Bu Andlaşma ile Yunanistan Selanik ile beraber Makedonya'nın büyük bir kısmını, kavala, Güney Epir, Girit, Sisam, Sakız, Midilli, Limni Adalarını ele geçirdi.⁵

Yunanistan I.Dünya savaşı'nda İtilaf Devletleri arasında yer aldı. Yunanistan'ın savaşa girmesinde Yunan Başbakanı E.Venizelos'un etkisi büyüktü. Venizelos'un amacı Yunanistan'ı genişletmek, çökmekte olan Osmanlı Devleti'ne karşı Ege'yi bir "Yunan Denizi" haline getirmektir. "*Megali İdea*" olarak nitelendirilen, iki kıtaya uzanan ve beş denize açılan Yunanistan'ı gerçekleştirmek, "Büyük Yunanistan'ı" Bizans-Grek İmparatorluğunu yeniden yaratmak istiyordu.⁶

I.Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı devleti yenilen devletler arasında yer aldı. Yunanistan ise galip gelen devletler safında yer alıyordu. Yunanistan'ın Megali İdea politikası ile İngiltere ile Fransa'nın politikaları aynı çizgide bulundu. Batı Avrupa açısından Doğu Sorunu'nun çözümü, GüneyDoğu ve OrtaDoğu'nun siyasal ve ekonomik düzenlerinin, Batı Avrupa sanayi ve ticaret burjuvazisinin istediği biçime

³İsmail Zengin, "Türkiye ve Yunanistan Arasında Sorunlar ve Bölgedeki Gelişmeler Işığında Uygulanacak Politikalar", *Stratejik Etütler Bülteni*, Yıl:27, Eylül 1993, sayı:88, s.19.

⁴E.Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, 8.Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1995, s.117.

⁵Sükrü Sina Gürel, *Tarihsel Boyut İçerisinde Türk-Yunan İlişkileri*, Ankara,1993, s.32.

⁶Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, Çeviren:Hakkı Devrim, İstanbul, 1974, s.21.

sokulması demektir. Bu politika Yunan yayılcılığı ile Türk direnişini karşı karşıya getirmiştir.

İngiltere'nin desteğini alan Yunanistan "Asya Macerasına" atılarak, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkardı. Batı Anadolu ve İstanbul'u alarak Megali İdea'yı gerçekleştirmek isteyen Yunanistan'ı Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde başlayan Kurtuluş Savaşı engelledi. Yunanistan'ın işgalci ordularına karşı yürütülen Türk Kurtuluş savaşı, 1922 Eylül'ünde Yunan İşgalcilerinin Batı Anadolu'dan temizlenmesiyle başarıya ulaştı. 11 Ekim 1922 tarihinde imzalanan Mudanya Ateşkes Andlaşması ile savaş sona erdi.

23 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Andlaşması ile Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir dönem başladı. Bu Andlaşma ile iki ülke arasında sınırlar tespit edildi. Türkiye'deki Rumlar ile Yunanistan'daki Türklerin mübadelesi konusunda anlaşmaya varıldı. Türkiye'nin talep ettiği savaş tazminatına karşılık, Karaağaç Türkiye'ye verildi. Fener Rum Patrikhanesi'nin, Türkiye'nin karşı çıkmasına rağmen İstanbul'da kalmasına karar verildi. Mübadele konusunda iki ülke arasında çıkan ihtilaflar, 1 Aralık 1926 tarihinde imzalanan "*Atina İhtilafnamesi*" ile çözümlendi. Batı Trakya'da yaşayan Türkler ile İstanbul'da yaşayan Rumlar mübadele dışında tutuldu.⁷

1930 yılına gelindiğinde Türkiye ile Yunanistan arasında büyük bir yakınlaşma oldu. Bu yakınlaşmanın en önemli nedeni Atatürk'ün, Bulgaristan'ın izlemeye başladığı milliyetçi ve yayılcı politikayı, Yunanistan'ın tutumundan daha tehlikeli görmeye başlamasıdır. Bu nedenle Balkanlar'da Bulgaristan'a karşı ortak bir cephe kurmak isteyen Türkiye Yunanistan'a yaklaştı. Aynı şekilde Yunanistan da Bulgaristan'ın tutumu nedeniyle Türk dostluğunu önem vermeye başladı.⁸ İtalya'nın yayılcı bir politika izlemesi de Türk-Yunan yakınlaşmasında etkili oldu. Bu yakınlaşmanın ilk adımı, 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan "*Ankara Andlaşması*"dır. Bu Andlaşma ile Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus değişimi ile ilgili bütün sorunlar çözüldü.⁹

⁷Ş.Sina Gürel. *a.g.e.*, s.38.

⁸A.Haluk Ülman, "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler(1923-1968)", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:23,Eylül 1968,s.250.

⁹Fahir Armaoğlu, *20.yy Siyasi Tarihi*, Cilt:I (1914-1980), Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1989, s.326.

İki ülke arasındaki yakınlık üst düzey ziyaretlerin de artmasına neden oldu. Türk Başbakanı İsmet İnönü'nün daveti üzerine Yunan Başbakanı Eleftherios Venizelos ile Dışişleri Bakanı Mihalakopoulos 27-31 Ekim 1930 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret etti. Ziyaret sonunda "*Türk-Yunan Dostluk Misakı ve Ticaret Muahedesi*" imzalandı.¹⁰ Bu Andlaşma iki ülke arasında çok önemli bir yakınlaşmaydı. Çünkü bu dostluk paktı ile iki millet arasında 1821'den beri süren amansız mücadele sona ermiş, gerçekçi bir politika izlenerek geçmişe sünger çekilmiştir.¹¹

Atatürk, E.Venizelos'un Türkiye'yi ziyaretinden sonra, 1 Kasım 1930 tarihinde T.B.M.M.'nin açılışında yaptığı konuşmada Türk-Yunan Dostluğuna değinerek şunları söyledi: "...*Türkiye ile Yunanistan'ın yüksek menfaatleri birbirine zıt olmaktan tamamen çıkmıştır. Bu iki memleketin samimi bir dostlukta kendileri için emniyet ve kuvvet görmelerinde isabet vardır.*"¹²

1930 yılından sonra iki ülke arasında karşılıklı ziyaretler devam etti. 23-31 Ekim 1931 tarihleri arasında Türk Başbakanı İsmet İnönü ile Dışişleri Bakanı Tefik Rüşti Aras Yunanistan'ı ziyaret etti. 10-20 Eylül 1933 tarihleri arasında da Yunan Başbakanı Çaldaris ile Dışişleri Bakanı Maksimos Türkiye'ye geldi.¹⁴ Eylül 1933'de "*Türk-Yunan Misakı*" imzalandı.¹³

Türkiye ile Yunanistan arasındaki yakınlaşma Balkan ülkeleri arasındaki ilişkileri de etkiledi. 9 Şubat 1934 tarihinde Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında "*Balkan Paktı*" imzalandı. Paktın oluşturulmasında Türk-Yunan Dostluğu temel yapı taşı olmuştur.

II.Dünya Savaşı başlamadan bir yıl önce "*Türk-Yunan Kalbi Dostluk Andlaşması*" Atina'da yenilendi. Yenilenen Andlaşmaya Yunanistan adına Başbakan M.Metaksas, Türkiye adına Başbakan Celal Bayar imza attı. Ancak bu yakınlık askeri bir ittifak andlaşması ile neticelenmedi.¹⁴

¹⁰Andlaşmanın metni için bkz.Düster, III.Tertip, Cilt:12, Ankara, 1934, s.39-43.

¹¹Ahmet Özgiray, "Türk-Yunan İlişkileri(1923-1930)", *Türk Kültürü*, Sayı:300, Yıl:26, Nisan 1988, s.202.

¹²Asım Bezirci, *İnceleme ve Şiirlerle Türk-Yunan Dostluk ve Barışı*, Milliyet Yayınları, 1987, s.25.

¹³Ş.Sina Gürel, *a.g.e.s.*43.

¹⁴Nihat Erim, "Türk-Yunan Milletleri...", *Ulus Gazetesi*, 9 Haziran 1952.

II.Dünya Savaşı'nda, Türkiye savaşın dışında kalmayı başardı. Ancak Yunanistan önce İtalyan daha sonra da Alman saldırılarına maruz kaldı. İtalyan saldırısına karşı direndiyse de, Alman saldırısını durduramadı. Girit Adası'nın 1941 yılında düşmesiyle tüm Yunan toprakları Mihver Devletlerin işgali altına girdi. İtalya Yunan Adalarını, Bulgaristan Doğu Makedonya ve Trakya'yı ele geçirdi, kalan topraklar da Almanların kontrolüne geçti.¹⁵ Ekim 1944 tarihine kadar işgal altında kalan Yunanistan, savaştan sonra da 1946-1949 yılları arasında bir iç savaş yaşadı.

II.Dünya Savaşı sonunda, 10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan "Paris Andlaşması" ile daha önce İtalya'nın kontrolünde olan On İki Ada Yunanistan'a verildi. Türk Hükümeti'nden herhangi bir tepki gelmemesine rağmen basında bu Adaların Türkiye'ye verilmesi gerektiğini savunan makaleler yayınlandı.¹⁶

II.Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet Rusya'nın Yunanistan ve Türkiye'yi tehdit etmesi, iki ülkenin kader birliği yapmasına neden oldu. Her iki devlet de Sovyet Rusya'ya karşı A.B.D.'nin desteğini almaya ve NATO'ya girmeye çalıştı.

¹⁵Konstantin Çukalas, *Yunanistan Dosyası*, Türkçesi:Şeyla, İstanbul, 1970, s.65.

¹⁶Ömer Sami Coşar, "Niye Hayret Ederiz?", *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Nisan 1957.

I.BÖLÜM:TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE DOSTLUK VE İŞBİRLİĞİ DÖNEMİ(1952-1955)

A. NATO ve TÜRK-YUNAN MÜNASEBETLERİ

II.Dünya Savaşı sona erdiğinde Avrupa Kıtasında güç dengeleri büyük oranda değişmişti. Alman gücü ezilmiş, İngiltere ve Fransa ise savaşta büyük kayıplara uğradığı için eski güçlerinden uzaktılar. Bu ortam Sovyet Rusya'nın işine yaradı. Orta Avrupa ve Balkanlar'da iş başına getirdiği komünist idareler sayesinde etki sahasını genişletti. Sovyet yayılcılığı Avrupa'da büyük sıkıntılar yarattı. 1974'de Kominform'un kurulması, 1948 başlarında Çekoslovakya'nın bir hükümet darbesi sonucu komünist idare altına geçmesi Avrupa'da gerginliği arttırdı. ¹

Sovyet tehdidinin en canlı hissedildiği ülkelerden biri de Türkiye'dir. Sovyet Rusya 1945 yılında yaptığı açıklamada, 1925 yılında Sovyet Rusya ile Türkiye arasında imzalanan Dostluk Anlaşması'nı yenilemeyi reddettiğini açıkladı. Artvin, Kars, Ardahan'ı isteyerek, Boğazların beraber müdafaa edilmesi gerektiğini bildirdi.² Sovyetlerin bu tutumu Türkiye'nin, Sovyet tehlikesine karşı güçlü bir müttefik aramasına neden oldu. Bu müttefik devlet A.B.D. oldu. Amerikan Kongresi 22 Mayıs 1947'de Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardım yapılmasını kabul etti. Türkiye, A.B.D.den Truman Doktrin'i ve Marshall Planı çerçevesinde askeri ve ekonomik yardım almaya başladı.³

Türkiye'nin amacı Amerika ile ikili anlaşmalar imzalayarak dış güvenliğini sağlamlaştırmaktı. Sovyet yayılcılığına karşı 4 Nisan 1949'da kurulan NATO (Kuzey Atlantik Asamblesi) Türkiye için rahatlatıcı bir gelişme oldu. Sovyet tehdidine karşı bu örgüte girmek ve örgütün en önemli üyesi olan A.B.D. ile ikili anlaşmalar imzalamak, Türkiye'nin esas amacı haline geldi.

Yunanistan ise komünist idareye sahip komşularının desteklediği bir iç savaştan yeni çıkmıştı. Komünizmin ülkesinde yayılmasını istemediği gibi, Kuzey komşularının ve Sovyet Rusya'nın tehditlerini de ortadan kaldırmak istiyordu. Bu nedenle hem Türkiye, hem de Yunanistan, NATO'ya dahil olmak için, daha örgütün kuruluşundan itibaren çaba

¹ F.Cemal Erkin, *Türkiye ve NATO*, Ankara, 1970, s.5.

² F.Armaoğlu, *20.yy. Siyasi Tarihi* (Cilt:1, 1914-1980), Ankara, 1994, s.517.

³ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye* (1945-1980), İstanbul, 1992, (Tercüme eden Ahmet Fethi) s.389.

sarfetmişlerdir. Ancak iki ülke de NATO'ya geç dahil edileceklerdir. Bunun nedeni, NATO üyesi Belçika, Hollanda, Norveç, Danimarka gibi küçük ülkeler ile İngiltere'nin karşı çıkmasıdır.

Hollanda, Norveç ve Danimarka, Türkiye'nin NATO'ya katılmasının Sovyetleri kızdırabileceğini ve bu nedenle bir savaşın çıkabileceğini düşündükleri için karşı çıkmışlardır. Ayrıca A.B.D.'den aldıkları yardımın azalacağı endişesi de etkili olmuştur.⁴

İngiltere'nin Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınmasına karşı çıkmasının nedeni; Orta Doğu'da Türkiye ve Yunanistan'ında içinde yer alacağı bir savunma örgütü kurmak istemesiydi. Zira İngiltere Orta Doğu'daki yerini A.B.D.'ne bırakmakla birlikte, nüfuzunu sürdürmek istiyordu. Bu nedenle Amerika'nın Türkiye'yi de içine alacak bir "Atlantik Paketi Tali Komutanlığı" kurulması fikrine karşı çıkararak Türkiye'nin "Orta Doğu Komutanlı Askeri Teşkilatına" dahil olması fikrini savunmuştur.⁵

Ancak her iki ülkenin de Kore'deki savaşa asker göndermeleri ve A.B.D.'nin, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katılmalarını desteklemesi sayesinde ülkelerin olumsuz tutumları değişti. NATO'nun 1951 yılında Ottawa'da gerçekleşen, "NATO Bakanlar Konseyi Toplantısı" sonunda yayınlanan bildiriye, Türkiye ve Yunanistan NATO'ya davet edildi. 17 Ekim 1951 tarihinde NATO Konseyi Toplantısında Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katılmaları kabul edildi.⁶

16 Şubat 1952'de Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi George Mc Ghee, Atlantik Paketi Üyesi oniki devlet adına hazırlanan davetiyeyi Dışişleri Bakanı M.F.Köprülü'ye vererek, Türkiye'yi resmen Pakta davet etti.⁷ 18 Şubat 1952 tarihinde T.B.M.M.'de Türkiye'nin NATO'ya katılmasına ilişkin protokol oy çokluğu ile kabul edildi ve Türkiye NATO'ya girdi.⁸

Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya dahil olmasının Türk-Yunan ilişkilerini nasıl etkileyeceği özellikle A.B.D. tarafından merak edilmiştir. Amerika Dışişleri Bakanı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile yaptığı görüşmede, "...Siz NATO'ya gireceksiniz, peki Yunanlılar ne olacak?" sorusuna, Bayar şu cevabı vermiştir.: "*Yunanlılar'ın (NATO'ya)*

⁴Mehmet Gönlübol, Haluk Ülman, "Türk Dış Politikasının Yirmi Yılı", *A.Ü.S.B.F.Dergisi*, Cilt:XXI, Mart 1996, No:1, s.148.

⁵ Zafer Gazetesi, 2 Ocak 1952.

⁶ F.Armaoğlu, *a.g.e.*, s.521.

⁷ Cumhuriyet Gazetesi, 17 Şubat 1952.

⁸Zafer Gazetesi, 19 Şubat 1952.

girmesi politikamızı kuvvetlendirir. Akdeniz'de emniyet ve asayişimizi daha güçlü yapar. Girmelerini temenni ederiz."⁹ sözleri ile Yunanistan'ın katılımına karşı çıkmayıp aksine Türkiye'nin desteklediğini ifade etti.

Türkiye ve Yunanistan NATO'ya dahil olduktan sonra pek çok konuda beraber hareket etmişlerdir. Türk ve Yunan kuvvetlerinin hangi komutanlığa bağlı olacağı konusunda çıkan ihtilafta iki ülke beraber hareket ederek, Müttefik Yüksek Komutanlı emrinde ve Güney Bölgesi Komutanı Amiral Corney'in komutasına bağlanmışlardır.¹⁰

Ulus Gazetesinde Türkiye ile Yunanistan'ın NATO içerisindeki konumuyla ilgili olarak yayınlanan bir makalede şu değerlendirme yapılıyor : "*...Batı planlarında Türkiye ve Yunanistan'ın rolü aşikardır. Bu iki müttefik adeta bir kesir halinde bütün Orta Şarkı himayeleri altına almaktadır. Şayet bu bulanık ve kavgacı bölgede bir gün müdafaa birliği kurmak imkanı aranırsa, bu birlik muhakkak ki NATO'mun en doğusunda bulunan iki azanın kuvvetleri ile teşriki mesai edecektir.*"¹¹

Türkiye ve Yunanistan Sovyet tehdidi karşısında aynı safhada yer almaları iki ülke arasında münasebetleri artırdı. Ortak kader birliği nedeni ile gerçekleşen yakınlaşma, geçiçi de olsa sorunların bir tarafa bırakılmasını sağladı. 1955 yılında Kıbrıs sorunun Yunanistan tarafından gündeme getirilmesine kadar ilişkiler gayet sıcaktı. Ancak Kıbrıs sorununun ortaya çıkması nedeni ile diğer alanlarda olduğu gibi NATO'da da iki ülke arasında ilişkiler kopma noktasına geldi. Ancak bütün gerginliklere rağmen Sovyet tehdidini enselerinde hisseden iki ülke, NATO içerisinde yer alarak zoraki de olsa aynı çatıda buluşmuşlardır. Bu beraberlik kısa süreli de olsa iki ülke ilişkilerine büyük bir hareketlilik kazandırmıştır.

⁹ Celal Bayar Anlatıyor, *Başvekilim Adnan Menderes*, Derleyen:İsmet Bozdağ, İstanbul,1983, s.134.

¹⁰ Zafer Gazetesi, 20 Mart 1952.

¹¹Necmi Kazım, "Atlantik Paktı ve Türkiye-Yunanistan", *Ulus Gazetesi*, 3 Nisan 1952.

B-İKİ ÜLKE ARASINDA 1952 YILINDA GERÇEKLEŞEN ZİYARETLER:

1-)Yunan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos'un Türkiye'yi Ziyareti (29 Ocak-5 Şubat 1952)

21 Eylül 1951 tarihinde Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya davet edilmeleri, iki ülke arasındaki ilişkilere büyük bir hareketlilik kazandırdı. Her iki ülkenin de Sovyet tehdidine maruz kalmaları onları aynı safta birleştirmiştir. Bu zoraki yakınlık iki ülke arasında üst düzey ziyaretlerinin artmasına neden oldu. 1952-1953 yılları, Türk-Yunan ilişkilerinde tam bir balayı dönemi olup, karşılıklı olarak Cumhurbaşkanı ve Başkanlar düzeyinde ziyaretler gerçekleşti.

1952 yılının ilk ziyareti, Yunan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos'un 29 Ocak-5 Şubat tarihleri arasında Türkiye'ye yaptığı ziyarettir. S.Venizelos 29 Ocak 1952 tarihinde Tarsus Vapuru ile İstanbul'a ve oradan da özel bir vagonun ekli olduğu tren ile Ankara'ya geldi. Venizelos Türk Milletine hitaben verdiği demeçte : *“Dost Türk Milleti'ne Yunan Milleti'nin hararetli selamlarını getirdim. Memleketimizin iki tarihi adamı Atatürk ile pederim Venizelos tarafında kurulmuş olan dostluğu kuvvetlendirmeye geldim. Bu dostluk benim için mukaddes bir vasiyet halindedir. Bu dostluk iki milletin hissiyatının bir yankısı olmakla beraber, aynı zamanda müşterek menfaatlere de uygundur.”*¹²

S.Venizelos konuşmasının devamında *“görüşülecek mevzular için bir gündem yoktur”* şeklinde açıklamada bulundu. Ancak Türk basınında yer alan haberlerde ziyaretin bilhassa Anlantik Paktı Konseyi'nin Lizbon'da yapacağı toplantı ile ilgili olduğu ve bu toplantıda, Akdeniz ve Orta Doğu savunması konusunda Türkiye ve Yunanistan tarafından takdim edilecek müşterek planı hazırlamak olduğu vurgulanıyordu.¹³ Bunun yanında iki ülke arasında Seyahat kolaylıkları, balıkçılık sahasında işbirliği, Yunanistan'da Türk ırkından olanlar hakkında tatbik edilen hususi kanunların kaldırılması, fiili mal müsaderelelerinin halli gibi çeşitli meselelerin görüşüleceği bildiriliyordu.¹⁴

S.Venizelos'a eşlik eden heyette, eski bakanlardan Liberal Parti üyesi Anastas Bakkalbaşı, Amiral Halkiopoulos, Genelkurmay'dan Tuğgeneral Russos, Türk-Yunan

¹² Cumhuriyet Gazetesi, 30 Ocak 1952, Ulus Gazetesi 31 Ocak 1952.

¹³ Ulus Gazetesi, 2 Şubat 1952.

¹⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 29 Ocak 1952.

Dostluk Cemiyeti¹⁵ Başkanı A.Orfanides bulunmaktaydı. Ziyaret nedeni ile gazetelerin birinci sayfalarında makaleler yayınlandı. Zafer Gazetesinde yer alan makalede, her iki devletinde günlük politikaların etkisinden uzak bir siyaset izlemeleri gerektiği ve ortak düşmanların Rusya olduğu¹⁶ ifade edilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan makalede yalnız tarihin değil, coğrafyanın da iki ülkeyi birbirine bağladığı ifade edilerek şöyle deniliyordu : "...*Türk-Yunan dostluğu tarihi bir zarurettir. Bu zarureti ilk defa gören ve onu gerçekleştirme yolunda harekete geçen, Türk ve Yunan büyükleri sağlam bir yapının temellerini atmışlardır. İş başındaki nesillere düşen vazife sağlam temelli yapıya her gün yeni bir taş koymak ve eseri tamamlamaya gayret etmektir.*" ¹⁷

Türkiye'de Başbakan ve Cumhurbaşkanı ile görüşen S.Venizelos 5 Şubat 1952 tarihinde Türkiye'den ayrıldı. Ziyaret sonunda yayınlanan ortak tebliğde; "*Aradaki dostluğun arttırılması zihniyetiyle, üzerinde böyle bir işbirliğinin faydalı ve arzuya şayan olduğu mülahaza olunan meselelerin etraflıca gözden geçirilmesine olduğu gibi, halli gereken herhangi bir başka meselenin tetkikine de en yapıcı ve en seri bir şekilde tevessül etmekle vazifeli bir muhtelif komisyonun vakit geçirilmeden kurulmasına karar verilmiştir. Bu komisyon iki memleketin takdirine arz edilmek üzere ayrıntılı bir rapor ve gerektiğinde anlaşma projeleri hazırlayacaktır*"¹⁸ ifadelerine yer verilerek, her iki ülkenin de işbirliğinin artırılmasını istediği vurgulanıyordu.

S.Venizelos, Türkiye'den ayrılırken yaptığı açıklamada, "*Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostane münasebetler o kadar sıkıdır ki, kısa bir zaman sonra iki memleketin tek ve aynı ülke olduğunu iddia edeceğiz*"¹⁹ diyerek ilişkilerin geleceğinden umutlu olduğunu belirtmiştir. Venizelos'un ifade ettiği gibi, iki ülkenin birleşmesi fikri Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan bir röportajda da ifade edildi. Yunan Başbakanı Plastiras kendisi ile yapılan bir röportajda, sorulan bir soru üzerine şunları söyledi, "*Ben*

¹⁵ Cemiyet Lozan'da 1923 yılında kurulmuş olup ilk başkanı Averof'tur. 1937'den sonra A.Orfanides başkanlık etti. S.Venizelos'un ziyareti sırasında, Türkiye'de de buna benzer bir cemiyetin (Türk-Elen Derneği) kurulması düşünülmüştür. 31 Ocak 1952 tarihinde İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay'ın başkanlığında bu amaçla toplantı yapıldı. Toplantı sonunda Türk - Elen Dostluk Cemiyetinin kurulmasına karar verildiği açıklandı. Bkz.Asım BEZİRCİ, *İnceleme ve Şiirlerle Türk-Yunan Dostluk ve Barışı*, Milliyet Yayınları,1987, S.29.

¹⁶ Mehmet Aldemir. "S.Venizelos Yurda Hoşgeldiniz", *Zafer Gazetesi*, 29 Ocak 1952.

¹⁷ Nadir Nadi. "Hoşgeldiniz", *Cumhuriyet Gazetesi*, 29 Ocak 1952.

¹⁸ Tebliğ için Bkz. *Aydın Tarihi*, Şubat 1952, No.:219, s.5.

¹⁹ *Aydın Tarihi*, Şubat 1952, No.:219, s.276.

iki memleketin yakın istikbalde bir federasyon haline geleceğine inanıyorum. Bu iki komşu memleket beşyüz seneden beri birbiriyle zaman zaman sıkı işbirliği yapmışlardır.”²⁰ Bu ifadeler fiiliyata geçmese de, bir federasyon fikrinin üst düzey yöneticilerde var olduğunu göstermektedir.

Ziyaret sırasında görüşülen konular arasında Kıbrıs meselesinin bulunup bulunmadığının kamuoyunda merak yaratması nedeni ile, Türk Hükümeti bir açıklama yapmak zorunda kaldı. Açıklamada, "Kıbrıs diye bizce bir mesele mevcut olmadığı ve olmayacağından, bu konu üzerinde herhangi bir görüşmeyi uygun görmediğimiz, münasip tarzda misafirlerimize peşin olarak bildirilmiştir", diyerek, Kıbrıs sorununun görüşülmediği belirtilmiştir.²¹

S.Venizelos'un ziyaretinin ardından Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan bir makalede, Türkiye ile Yunanistan yakınlaşmasının stratejik önemi üzerinde duruluyor ve şöyle devam ediliyor, "Yunanistan Adalar Denizi'ni kapayarak boğazlara giden stratejik yolu kesmek isteyecek olan kızıl düşmanlara karşı, hem Trakya'daki Türk Kuvvetlerinin sol kanadını hem de boğazları korumakla mükellef olacak bir Yunanistan, Türkiye'nin güvenliği için gereklidir"²² deniliyor.

a-)Türk-Yunan Karma Komisyonu

Yunan Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos'un Türkiye'yi ziyareti sırasında kurulması kararlaştırılan Komisyon, 1 Nisan 1952 tarihinde Türk Dışişlerinde faaliyete başladı. Komisyonunda Türk Heyetine Cemal Hüsnü Taray, Yunan Heyetine ise A.Bakkalbaşı başkanlık etti. Komisyonun amacı iki memleket arasında ticari, iktisadi, kültürel, turistik ve gümrüğe ilişkin sorunlara çözüm önerileri sunmaktı.²³

Komisyon çalışmalarının sonunda Türk Dışişleri Bakanlığında çeşitli andlaşmalar parafe edildi. Bu andlaşmalar, tütün ve üzüm ihracında birlikte hareket edilmesini, iki memleket vatandaşlarının karşılıklı olarak seyahat kolaylıklarından yararlanması, vize formalitelerinin kaldırılması gibi konuları içeriyordu.²⁴ Parafe edilen andlaşmalar hükümetlere sunulmuş ve uygulanması önerildi.

²⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 1 Mart 1952.

²¹ F.C.Erkin, *Dışişlerinde 34 Yıl*, II.Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1986, s.314.

²² Abidin Daver, "Venizelos'un Ziyareti Münasebetiyle", *Cumhuriyet Gazetesi*, 4 Şubat 1952.

²³ Ulus Gazetesi, 1 Nisan 1952.

²⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 22 Nisan 1952.

22 Nisan 1952 tarihinde çalışmalarını noktalayan Komisyon Yunan Kralı'nın, Türkiye'ye ziyaretinden sonra 21 Haziran 1952 tarihinde tekrar çalışmaya başladı. Türk ve Yunan Heyetlerine aynı kişilerin başkanlık ettiği görüşmeler sonunda, her iki memleketin Ege Denizi kara sularında müşterek balık avlanması, aleyhteki yazıların ders kitaplarından çıkartılması, basın mensuplarına seyahat kolaylığı sağlanması gibi konularda anlaşmalar parafe edildi.²⁵ Ancak antlaşmalar yürürlüğe girmedi, özellikle balık avı konusunda varılan mütabakat kamuoyunda büyük tepki aldı.

2-)Başbakan Adnan Menderes ile Dışişleri Bakanı M.F.Köprülü'nün Yunanistan'ı Ziyareti (29 Nisan – 2 Mayıs 1952)

Yunan Dışişleri Bakanının Türkiye'yi ziyaretinden sonra iki ülke arasında gerçekleşen ikinci üst düzey ziyaret, Adnan Menderes ve F.Köprülü'nün Yunanistan'ı ziyaretidir. Adnan Menderes ve F.Köprülü Yunanistan'da büyük bir coşku ile karşılandı. Halkın gösterdiği büyük coşku, Türk basınında ayrıntılı olarak yer aldı²⁶ ve iki ülke dostluğunun kökleşmesi olarak yorumlandı.

Yunan Başbakanı General Plastiras verdiği beyanatta iki ülkenin birleşmesini savunarak, bunun Avrupa birliği için Avrupa'ya örnek olacağını söyledi. Devamında, *"Birleşirsek düşman emellerine varamaz. Birleşirsek Yugoslavya, diğer Balkan devletleri birer birer bize katılacaktır. İstanbul, yalnız Türk-Yunan değil, bütün birleşme müzakerelerine merkez olmalıdır"*²⁷ diyerek ileride oluşacak Balkan Paktını üstü kapalı bir şekilde ifade etmiş, bu birlikteliğin Sovyet yayılcılığını önleyeceğini savunmuştur.

Atina'daki görüşmelerde yer alan konular, azınlıkların hakları, balıkçılık meselesi, ithalat ve ihracatta müşterek mesai, Kıbrıs ve NATO gibi meselelerdir.²⁸ Ziyaret sırasında, Yunan Milli Eğitim Bakanlığı bütün okullara bir tamim göndererek; ders kitaplarında Türkiye hakkındaki olumsuz sözlerin çıkarılmasını istedi.²⁹

Ziyaretin sonunda müşterek tebliğ yayınlandı. Tebliğde iki memleketi ilgilendiren uluslararası konular üzerinde tam bir mutabakat sağlandığı, mevcut iş birliğinin

²⁵ Zafer Gazetesi, 22 Haziran 1952.

²⁶ M.Faik Fenik, "Yunan Dostluğunun Tezahürü". *Zafer Gazetesi*, 2 Mayıs 1952.

²⁷ Zafer Gazetesi, 3 Mayıs 1952.

²⁸ Zafer Gazetesi, 3 Mayıs 1952.

²⁹ Zafer Gazetesi, 1 Mayıs 1952.

arttırılması kararlaştırıldığı ifade edilmiştir.³⁰ Tebliğde, Balkan işbirliğinin sağlanması için ekonomik ve kültürel alanda somut bir gelişmenin yer almaması eleştirilmiştir. Aynı zamanda Başbakan A.Menderes'in Atina seyahatinin açık ve belli anlaşmalar ortaya koymamış³¹ olmasının üzerinde durularak, bu konuda Menderes'e sorular yöneltilmiştir. Başbakan A.Menderes yaptığı açıklamada; "...*Andlaşma imzalamak için önce iki milletin bunun zarureti anlaması şarttır. Ziyaretimiz sırasında anlaşmaların zarureti ortaya konulmuş ve anlaşmaları hazırlamak için komisyonlar kurulmuştur*"³² diyerek iki hükümet arasında sağlanan mütabakatın altını çizmiştir. İki ülke arasında öncelikle çözülecek konularında tespit edildiğini bildirmiştir. Bunlar iki ülke milletvekillerine sağlanacak seyahat kolaylıkları, balıkçılık meselesi, direkt telsiz ve telefon haberleşmesinin sağlanması, Merih Nehrinin ıslah edilmesidir.

3-)Yunan Kralı I.Paul ile Kraliçe Frederika'nın Türkiye'yi Ziyareti (9-11 Haziran 1952)

9 Haziran 1952 tarihinde Yunan Kralı ve Kraliçesi Türkiye'ye geldi. Bu ziyaret iki ülke arasındaki ilişkilerde bir ilki teşkil ediyordu. Zira ne Osmanlı Devleti devrinde ne de Cumhuriyet devrinde Yunan hükümdarları Türkiye'yi ziyaret etmemişlerdi. I.Paul, Türkiye'yi ziyaret eden ilk Yunan hükümdarı olup³³, Türkiye'de büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Yunan Kralı'nın tahta çıktıktan sonra ilk ziyaretini Türkiye'ye yapmıştır.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Yunan Kralı I.Paul şerefine verilen ziyafette yaptığı konuşmada, Türk-Yunan dostluğunun memleket için milli bir siyaset olduğunu ifade ederek şunları söyledi:"...*Türk-Yunan işbirliği sınırlarımızın ötesine kol sararak hürriyet ve sulh davasına samimiyetle bağlı bir memleketler topluluğunun hayrına da büyük hizmetler ifa edecektir.*"³⁴

Yunan Kralı'nın ziyareti nedeniyle Türk basınında yer alan makalelerde Türk-Yunan ilişkilerinin kısa bir geçmişi verilerek ziyaretin önemi üzerinde duruldu. Ulus Gazetesi'nde yer alan makalede Türk-Yunan dostluğunun temelini yirminci yüzyılın millerlerarası realitelerinin oluşturduğunu belirtilerek, dostluğun sürdürülmesinde her iki devletin de çıkarlarının olduğu vurgulanıyordu.³⁵

³⁰ Ö.Sami Coşar, "Atina Tebliği", *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Mayıs 1952.

³¹ Nihat Erim, "Türk-Türk Münasebetleri", *Ulus Gazetesi*, 4 Mayıs 1952.

³² *Ulus Gazetesi*, 3 Mayıs 1952.

³³ "İlk Defa", *Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Haziran 1952.

³⁴ *Aynı Tarihi*, Haziran 1952, Sayı:223, s.70.

³⁵ Nihat Erim, "Türk ve Yunan Milletleri...", *Ulus Gazetesi*, 9 Haziran 1952.

Zafer Gazetesi'nde yer alan makalede, iki ülkenin de aynı Sovyet tehlikesi karşısında buldukları bu nedenle de Türkiye ile Yunanistan'ın kaderlerinin birbirine bağlı olduğu vurgulanıyordu.³⁶

Ziyaret sırasında Yunan Kralı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a *Saint Sauveur Nişanı*, Meclis Başkanı Refik Koraltan'a ise *Grana Crois de Pordre Nişanı* verdi. Ziyaretin sonunda yaptığı açıklamada Batı Trakya'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın adını taşıyacak bir Türk Lisesi'nin açılacağını bildirdi.³⁷

Yunan Kralı'nın ziyareti 15 Haziran 1952 tarihinde sona erdi. Ziyaretin T.B.M.M.'de görüşülmesi sırasında Muhalefet Partisi C.H.P., Hükümetin gelişmeler hakkında muhalefeti bilgilendirmemesini bahane ederek Meclisi terk etti. C.H.P.'nin bu tutumu Yunanistan tarafından tepkiyle karşılandı. Bunun üzerine C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü, Le Mesager d'Athenes Gazetesine bir açıklamada bulundu. Açıklamasında bugünkü hükümetin Yunan politikasını desteklediklerini belirterek şöyle devam etti: "...*Bu günkü hükümetin yirmi sene önce bizim çizmiş olduğumuz bir politikayı takip etmesinden dolayı müfterihiz. Meclisi terk etmemizin nedeni ise Hükümeti, gelişmeler hakkında bilgi vermemesinden dolayı protesto etmektir.*"³⁸

4-)Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan'ı Ziyareti (27 Kasım – 3 Aralık 1952)

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Kral I.Paul tarafından yapılan ziyareti iade etmek üzere Yunanistan'ı ziyaret etti. Bu ziyaretin hemen öncesinde Yunanistan'da iktidar değişikliği oldu, Plastiras'ın yerini Mareşal Papogas aldı. Bayar'ın ziyareti, Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluğun hükümetlerin değişmesinden etkilenmediğini göstermesi bakımından önemlidir.³⁹

Yunan Kralı Paul Celal Bayar'ın ziyareti münasebetiyle verdiği beyanatta: "... *öyle sanıyorum ki insanlık tarihinde Yunanistan ve Türkiye gibi çok sıkı rabıtalılarla birbirine bağlı iki millet bulabilmek pek güçtür. Birliğimiz o kadar kuvvetlidir ki bizler için dahi bunun şümulü ve hududunu tayin zor olacaktır.*"⁴⁰

³⁶R.Selim Burcak, "Türk-Yunan Münasebeti", *Zafer Gazetesi*, 11 Haziran 1952.

³⁷"Türk-Yunan Dostluğu", *Ulus Gazetesi*, 20 Temmuz 1952.

³⁸Cumhuriyet Gazetesi, 1 Temmuz 1952.

³⁹ M.Faik Ferik, "Yunanistan Seyahatinin Bilançosu", *Zafer Gazetesi*, 4 Aralık 1952.

⁴⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 28 Kasım 1952.

Celal Bayar ise konuşmasında Türk – Yunan işbirliğini asrın en güzel eseri olarak nitelendirmiş ve şöyle devam etmiştir.”...*Derin bir mana taşıyan bugünkü memleketlerimiz yakınlaşmalarının en canlı bir anını yaşamaktadırlar. Müşterek bir ideal etrafında toplanmış olan memleketimiz biri hissi diğeri ahdi fakat her ikisi de yekdiğerinin zaruri kıldığı ve kuvvet kaynağı iki cepheli bir ittifak içinde birleşmiş bulunmaktadır.*⁴¹

Celal Bayar, ziyareti sırasında kendi adını taşıyan Türk Lisesi'nin açılışını 3 Aralık 1952 tarihinde yapıp, 4 Aralık 1952 tarihinde de Türkiye'ye döndü.

C-)1953 Yılında Türkiye ile Yunanistan Arasında gerçekleşen ziyaretler:

Türk Dışişleri Bakanı M.F.Köprülü 27–30 Ocak 1953 tarihleri arasında Yunanistan'ı ziyaret etti. Dışişleri Bakanı M.F.Köprülü Yunan Başbakanı Papogas ve Dışişleri Bakanı Stefanopulos ile görüştü. Ziyaret sırasında Köprülü, Yugoslavya'ya yaptığı ziyaret hakkında bilgi verdi. Görüşmelerde Balkan müdefasının teşkilatlandırılması konuşuldu.⁴²

Ziyaret sonunda yayınlanan resmi tebliğde “*Ankara, Atina ve Belgrat arasında kurulan dostluk bir istikrar teşkil etmektedir. Türkiye ve Yunanistan Balkanlarda izleyecekleri müşterek politikayı tespit etmişlerdir*”.⁴³ İfadelerine yer verilerek Balkan Paktı hususunda varılan mutabakatın altı çiziliyordu.

1953 yılında gerçekleşen ziyaretlerden biri de Yunan Başbakanı Mareşal Papogas'ın Türkiye'ye yaptığı ziyarettir. 16 Haziran 1953'de Türkiye'ye gelen Papogas yaptığı açıklamada “*Rusya'nın bir barış taaruzu karşısında bulunuyoruz. Sovyetlerin iyi niyet iddiaları sadece sözde kalmaktadır. Daima birleşik olarak bulunmak ve silahlarımızı güçlendirmek zorundayız*”⁴⁴ diyerek Balkan Paktı'nın etkisi kılmak amacıyla Sovyetler Rusya'nın Yugoslavya ile ilişkilerini düzeltmek için harekete geçmesini önemini ifade etti.

Bu ziyaret sırasında görüşülen bir diğerkonu da Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye verdiği nota idi. Sovyet Rusya, Türkiye'ye verdiği notada ilişkilerin düzelmesini istediğini ve

⁴¹ *Aydın Tarihi*, Kasım 1952 No: 228.s.168.

⁴² Zafer Gazetesi, 28 Ocak 1952.

⁴³ Zafer gazetesi, 30 Ocak 1952.

⁴⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 17 Haziran 1953.

Türkiye'den toprak talebinin olmadığını belirtiyordu. Sovyetlerin amacına ulaşamayacağını Balkan Paktı işbirliğinin devam edeceğini göstermesi bakımından Mareşal Papagos'un ziyareti anlamlı olmuştur.⁴⁵

Gazetelerde Türk – Yunan ilişkilerinin işlendiği makaleler yayınlandı. Cumhuriyet Gazetesinde yer alan, makalede Türk – Yunan dostluğunun sadece bir “his” meselesi olmadığı belirtilerek “*Bu dostluk sadece siyasi, askeri, coğrafi vaziyetlerin ortaya koyduğu “müdafayı Nefs” kaidelerinin pek tabii bir neticesi olduğu*”⁴⁶ ifade ediliyor.

Ziyaret sonunda yayınlanan resmi tebliğde Türkiye ile Yunanistan arasındaki işbirliği bir kez daha ifade edilerek şöyle devam ediliyor: “*Türk ve Yunan devlet adamları iki memleket arasında, onların yüksek menfaatlerinin amir bulunduğu, tesanüd ve sıkı işbirliği ışığı altında ve sayesinde kolaylıkla halledilemeyecek hiçbir mesele bulunmadığı müsaade etmişlerdir.*”⁴⁷

⁴⁵ "Papagos'ı Karşılarken", *Cumhuriyet Gazetesi*, 16 Haziran 1953.

⁴⁶ Doğan Nadi. "Yunanlı Dostlarla Yeni Bir Konuşma", *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Haziran 1953.

⁴⁷ *Cumhuriyet Gazetesi* 20 Haziran 1953.

II.BÖLÜM:BALKAN PAKTI VE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

A-)BALKAN PAKTI

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Türkiye, savaş sonrası değişen Avrupa dengelerini çok yakından takip etmek zorunda kaldı. Zira değişen dengeler Sovyet tehditinin, Türkiye'nin bir numaralı sorunu haline getirdi. Avrupa'daki Sovyet yayılmacılığını önlemek amacıyla 1949'da Kuzey Atlantik Asemblisi (NATO) kurulmuştur. A.B.D.'nin öncülüğünde kurulan bu örgüt, Türkiye için bir umut kaynağı oldu. Türkiye için hedef, Sovyet tehditine karşı NATO'da yer alarak güvenliğini sağlamak oldu. Türkiye bu hedefine 18 Şubat 1952 tarihinde ulaşarak NATO'nun bir üyesi oldu. Türkiye'nin NATO'ya dahil olduktan sonraki amacı, sağladığı güvenlik alanını genişletmek olmuştur. Bu amaç doğrultusunda Balkan ve Bağdat Pakları'nın kuruluşlarında aktif bir rol oynadı.¹

Dış politikada Demokrat Parti'nin izleyeceği aktif politikayı, Başbakan A.Menderes Demokrat Parti İstişari Kongresi'nde şu sözlerle açıklıyordu;

*"...Dış politikamız dürüst, açık ve samimi olmanın yanında ziyadesiyle faal ve dinamiktir. Daima teşebbüsü elimizde bulundurarak hadiselere istikamet vermek azim ve kararına dayanan dış politikamızın, memleketimizin olduğu kadar insanlığında hayırına olduğuna inanıyoruz. Dünyanın içinde bulunduğu şartlar ve bu şartların arzettiği büyük tehlikeler karşısında, sözde ihtiyatlı fakat hakikatte çekingen ve pasif bir dış politikanın memleketimiz ve hür dünyaya hayır getireceğine inanmıyoruz."*²

Sovyet Rusya'ya karşı oluşturulan güvenlik çemberindeki boşluğun giderilmesi için atılan adımlardan ilki Balkan Pakti teşebbüsüdür. Balkan Pakti'nin oluşturulmasında en büyük etken, Yugoslavya'nın içinde bulunduğu durumdur. 1948 yılında Yugoslavya'nın Komünform'dan dışlanması, bu ülkenin balkanlardaki güvenliğini tehlikeye düşürmüştür. Etrafi üç Sovyet uydusu tarafından büyük bir yay şeklinde sarılmıştı. Balkanlar'daki Sovyet tehditi yanında, Yugoslavya'nın Batı'dan, özellikle A.B.D.'den

¹F.Armaoğlu, *20 yy.Siyasi Tarihi*, Cilt:1(1914-1980), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1994, s.517.

²Zafer Gazetesi, 8 Mart 1953.

ekonomik yardım yanında askeri yardım da almaya başlaması, Yugoslavya'yı Batı'ya yaklaştıran nedenlerin başında gelmekteydi.³

Yugoslavya'nın bu durumu Balkan Paketi için olumlu ortamı oluşturdu ve Türkiye "Atatürk'ten beri kurulmasında fayda gördüğü ve umduğu Balkan Paketi teşebbüsüne girişecek, Bulgaristan'ın Sovyet Bloku'na kayması ile oluşan boşluğu da Yugoslavya ile kapatmaya çalışacaktı."⁴

Yunanistan da Türkiye gibi Sovyet Bloku'nun tehdidi altındaydı. Kuzey komşuları tarafından desteklenen bir iç savaştan daha yeni çıkmıştı. Sovyet Nüfuzu altında bulunan Bulgaristan ile ciddi sınır ihtilafları vardı. Sovyetler Birliği tarafından havadan desteklenen Arnavutluk da Yunanistan'ı rahatsız ediyordu.⁵ NATO üyesi olan Yunanistan için Balkan Paketi hem Sovyet tehdidi hem de Balkan komşuları ile münasebetleri için son derece önemliydi.

Sonuçta, Moskova'nın etkisinde olan Balkan Devletleri'nin bölgedeki yayılcı politikaları, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın bir ittifak içinde yer almalarını gündeme getirdi. Batılı devletlerin de büyük destek verdikleri ittifak fikri, 1952 yılının ilk aylarından itibaren gündeme geldi. Türk Dışişleri Bakanı M.F. Köprülü'nün 27-30 Ocak 1952 tarihleri arasındaki, Yunanistan ziyareti sırasında Balkan Paketi'nin oluşturulması görüşmelerin en önemli konusu olmuştur. Ziyaret sonunda yayınlanan resmi tebliğde; müşterek gaye bakımından Yugoslavya ile olan münasebetlerin inkişafı hususunda, Türkiye ile Yunanistan arasında tam bir mutabakat sağlandığı bildirildi.⁶ Aynı yıl içinde üç devlet arasında başlayan askeri temaslar olumlu sonuçlandı. 20-25 Ocak 1953 tarihleri arasında Türk Dışişleri Bakanı M.F.Köprülü'nün, 3-8 Şubat 1953 tarihleri arasında Yunan Dışişleri Bakanı Stephanopoulos'un Belgrad'ı ziyaretleri sonunda Üçlü Pakt'ın en kısa sürede imzalanmasına karar verildiği açıklandı.⁷ Şubat ayında Atina'da siyasi müzakereler başlamış, müzakereler sonunda parafe edilen andlaşma 28 Şubat 1953

³Oral Sander. *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, A.Ü.S.B.F. Yayın No:276, Ankara.1969, s.88.

⁴Celal Bayar Anlatıyor:Başvekilim Adnan Menderes. Derleyen:İsmet Bozdağ , s.131.

⁵Sander. a.g.e. s.86.

⁶Ulus Gazetesi. 30 Ocak 1952.

⁷Sander. a.g.e. s.98.

tarihinde Ankara'da imzalandı.⁸ Andlaşmayı Türkiye adına M.F.Köprülü, Yunanistan adına Stefanopoulos ve Yugoslavya adına Popoviç imzaladılar.

Bu Andlaşmaya göre, bir tecavüz meydana geldiğinde taraflar istişare ve işbirliğinde bulunmayı kararlaştırmışlardır. Andlaşma, bir ittifak andlaşması olmamasına rağmen, ittifaka doğru atılmış önemli bir adımdır. Çünkü andlaşmaya göre üç devlet aralarında, ekonomik ve kültürel işbirliğinden başka Genelkurmayları vasıtasıyla ortak savunma konusunda da işbirliği yapmayı kararlaştırmışlardır. Andlaşmanın 6. maddesine göre taraflar, birbirlerinin aleyhine olan veya menfaatlerine aykırı düşen hiç bir ittifaka veya herhangi bir harekete katılmayacaklarını taahüt etmişlerdir.⁹

Balkan Paktı, T.B.M.M.'de 18 Mayıs 1953 tarihinde görüşüldü. Misafir Yugoslav Meclis Heyeti'nin de bulunduğu oturumda, 327 kabul oyu ile tastik olundu. Andlaşma, Türkiye Büyükelçiliği tarafından Yugoslavya Hükümetine tevdi edilmesi sonucunda, 31 Mayıs 1953 tarihinden itibaren yürürlüğe girdi.¹⁰

Basın ve muhalefet Demokrat Parti'nin imzalamış olduğu Balkan Paktı'na destek vermiştir. Andlaşmanın Meclis'de müzakeresi sırasında, C.H.P. adına konuşan Avni Doğan, *Andlaşmanın "Türk milletince kabul edilmiş temel siyaset istikametlerine uygun olduğunu müşahede ediyoruz"* diyerek partisinin Andlaşmayı desteklediğini beyan etmiştir. Aynı gün Hükümet adına söz alan Dışişleri Bakanı M.F.Köprülü Andlaşma hakkında şunları söylemiştir:

*"...Tasvibinize arz olunan Andlaşma 10 maddeden mürekkep, ifadesi açık, maksadı açık ve daha imzalandığı gün baştan başa aleniyyete vaz edilmiş bir metindir. Kimsenin aleyhine müteveccih değildir ve olamaz. Yegane gayesi sulhu, emniyeti ve mevcudiyetimizi korumaktır. Bu itibarla sıkı sıkıya ve imanla bağlı bulunduğumuz B.M. Andlaşması'nın hem ruhuna hem de lafzına tam manasıyla sadık olan çok hayırlı bir eserdir."*¹¹

⁸Zafer Gazetesi, 28 Şubat 1953. Andlaşmanın metni için bkz. *Düstur*, III. Tertip, Cilt:34, s.1348; *Ayın Tarihi*, Şubat 1953, No:231, s.286-288. İsmail Soysal, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Ankara, 1965, s.420-423; Abdüllahat Akşin, *Türkiye'nin 1945'den Sonraki Dış Politika Gelişmeleri OrtaDoğu Meseleleri*, İstanbul, 1959, s.163-166.

⁹F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523.

¹⁰Zafer Gazetesi, 18 Mayıs 1953. *Ulus Gazetesi*, 31 Mayıs 1953; *Ayın Tarihi*, Mayıs 1953, No:234, s.31.

¹¹*Ayın Tarihi*, Mayıs 1953, No:234, s.33.

Ulus Gazetesinde yayınlanan bir makalede, Andlaşmanın Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetlerde bir değişiklik meydana getirmeyeceği belirtiliyordu. Birinci Balkan Paketi'nda olduğu gibi bugünkü Pakt'ında Türk-Yunan dostluğu üzerine inşa edildiği vurgulanıyordu.¹² Aynı gazetede yer alan H.Cahit Yalcın ise köşesinde, Andlaşma hakkında şu yorumu yapmaktaydı: "...Kurulan İttifak bir harp silahı değil, bir sulh kalkanı ve bir hürriyet kalesi olarak poitika dünyasında yerini alacaktır. Yugoslavya, Atlantik Paketi'na dahil olmamakla birlikte, Yakın Şarkın müdafasında bir vazife ifa etmekte ve bir tecavüze karşı kendi güvenliğini temin etmiş bulunmaktadır. Bu ittifakta hiç bir milletin iç rejimi bahis mevzu olmamıştır ve her kanaatin yan yana sulh içinde yaşayabileceğine dair bütün dünyaya fiili bir örnek verilmiştir."¹³

Balkan Paketi hakkında Zafer Gazetesi'nde yer alan bir makalede, Pakt'ın iki açıdan önemli olduğu bildiriliyordu. Birincisi, Atlantik Paketi Müdafası Cephesi'nin Yugoslavya'dan dolayı eksik kalan tarafını tamamlamak, ikincisi de Yugoslavya gibi kuvvetli bir devleti demokrasi saflarına bağlamak olduğu belirtiliyordu. Makalenin sonunda, Yugoslavya'nın Pakta katılmasının Balkanlar'daki Sovyet istila politikasının gerilemesinin bir delili olarak değerlendiriliyordu.¹⁴

Balkan Paketi'ni NATO'ya dahil olan Avrupa devletleri ile Amerika destekledi. Sovyetler Birliği ise Balkanlar'daki bu oluşumu etkisiz kılmaya çalıştı. sovyet Rusya, Sulh Taaruzu olarak nitelendirilen bir dizi teşebbüse girişerek Paketi işlemez hale getirmek istedi. Bir yandan Yugoslavya'ya Büyükelçi teatisinde bulunarak ilişkilerin düzelebileceğini göstermek istedi, diğer yandan da 30 Mayıs 1953 tarihinde Türkiye'ye bir "Dostluk Notası" vererek, hiç bir toprak talebinin bulunmadığını bildirdi.¹⁵ Bulgaristan da komşularına yönelik toprak taleplerinin bulunmadığını bildirerek, Sovyetlerin işini kolaylaştırmaya çalıştı.

Üye devletlerin Dışişleri Bakanları arasında 8 Temmuz 1953 tarihinde düzenlenen "Üçlü Atina Konferansı'nın " en önemli gündemi, Sovyetlerin barış taaruzu olmuştur. Görüşmeler sonunda yayınlanan ortak tebliğde; "... Yapılan tetkiklerin ışığı altında üç memleketin; dünya hadiselerinin gelişimi hususunda tam bir görüş birliğine sahip

¹²A.Şükrü Esmet. "Üçlü Politika", *Ulus Gazetesi*, 26 Şubat 1953.

¹³H.Cahit Yalcın, "İmzalanan Misak", *Ulus Gazetesi*, 2 mart 1953.

¹⁴M.F.Fenik. "Üçlü Pakt'ın Stratejik Neticeleri", *Zafer Gazetesi*, 23 Mayıs 1953.

¹⁵Zafer Gazetesi, 17 Haziran 1953, Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye verdiği Nota için bkz., Temmuz 1953. No:236. s.72

oldukları müşahade olunmuştur."¹⁶ ifadesine yer verilerek, Sovyetlerin amacına ulaşamayacağı vurgulamak istenmiştir.

Tebliğde yer alan diğer bir konu ise, Balkanlar'da işbirliğini genişletmek için siyasi, kültürel ve iktisadi sahada işbirliğini sağlamlaştırmak için **Daimi Komitelerin** kurulmasını ve askeri sahada da Genelkurmaylar arasında görüşmelerin artırılmasını öngörmesidir.¹⁷ Bu amac doğrultusunda üç devlet arasındaki ilişkileri artırmak için 7 Kasım 1953 tarihinde Üçlü Pakt'a ait ek bir protokol imzalandı. Yugoslavya adına Dışişleri Bakanı Koca Popoviç, Türkiye adına Büyükelçi Agah Aksel, Yunanistan adına Büyükelçi Spiros Kaptanides tarafından imzalanan protokol, Daimi Sekreterliğin vazife ve teşkilatını tespit ediyordu.¹⁸Daimi Sekreterliğin görevleri arasında, Dışişleri Bakanları Konferansları'nı hazırlamak, Siyasi, Askeri, kültürel, iktisadi ve teknik bakımdan üç memleketi alakadar eden meselelerde ilgili komisyonların kurulmasını sağlamak gibi konular yer almaktaydı. Sekreterlik 27 Şubat 1954 tarihinde faaliyete geçti. İlk Belgrat'ta çalışmaya başlayan kuruluş, daha sonra Ankara ve Atina'ya geldi. Sekreterliğin 1955'de Ankara'da çalışması sırasında Türk Temsilciliği tarafından hazırlanıp, üç devlet Dışişleri Bakanlarına sunulan "Balkan Ticaret Odası", "Kültürel İşbirliği" projeleri önemlidir. ¹⁹

1957 yılının Ocak ayına kadar faaliyet gösteren Daimi Sekreterlik, Balkan Paktı'nın önemini kaybetmesiyle birlikte işlemez hale geldi.

B-)BALKAN PAKTI'NIN İTTİFAK ANDLAŞMASINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

Türk Hükümeti 28 Şubat 1953 tarihinde imzalanan, Dostluk ve İşbirliği Andlaşması'nı gerçek bir ittifak haline getirmek için faaliyetlerini sürdürdü. Çünkü mevcut Andlaşma Genelkurmaylar vasıtasıyla ortak savunma konusunda işbirliğini öngörmekle birlikte, taraf devletleri açık bir askeri yükümlülük altına sokmuyordu. Taraflardan birine bir saldırı olduğu zaman, diğer devletlerin yerine getireceği yükümlülükler belirgin değildi. Türkiye, Balkan Paktı'na üye devletler arasında askeri açıdan tam bir işbirliğinin sağlanması için çalışmalarını artırdı. Bu amaç doğrultusunda,

¹⁶Zafer Gazetesi, 27 Temmuz 1953.

¹⁷Ö.Sami Coşar, "Balkan Gelişmeleri ve İran", *Cumhuriyet Gazetesi*, 12 Temmuz 1953.

¹⁸Zafer Gazetesi, 8 Kasım 1953, Ek Protokol için bkz.*Aydın Tarihi*, Kasım 1953, No:240, s.122-123.

¹⁹Abdullahat Akşin, *a.g.e.*,s.132.

Kıbrıs sorununda kamuoyunun ve Yunanistan'ın tutumuna rağmen, Balkan İttifakına zarar verebilecek her türlü hareketten kaçınmıştır.²⁰

12-16 Nisan 1954 tarihleri arasında Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Josip Broz Tito'nun Türkiye'ye yaptığı ziyaretde, Balkan İttifakı fikri görüşülen konuların başında geliyordu. Ziyaretin sonunda yayınlanan resmi tebliğde; *Üçlü Ankara Paktı bir ittifak zihniyeti ile akd edilmiştir. Bunun tabikini sağlamak hususunda bu güne kadar yapılan çalışmalar da o istikamette inkişaf etmiştir. Bunu resmi bir ittifaka kalbetmek zamanı da gelmiştir ki, bu artık bir fırsat bulmak meselesinden ibarettir,*²¹ şeklinde ifadeler yer verilerek ittifak hususunda varılan mutabakatın altı çizilmektedir. 15 Nisan 1954 tarihinde Yugoslav Dışişleri Bakanı, Balkan İttifakının imzalanmasına karar verildiğini basına açıkladı

Balkan Paktı'nın oluşturulmasında en büyük engel, Yugoslavya ile ihtilafli olan İtalya'nın karşı çıkması ihtimaliydi. Zira İtalya bir NATO üyesi olup, diğer iki NATO üyesi olan Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'yu etkileyebilecek bir ittifak oluşturmalarına muhalefet edebilirdi. Ancak bu gerçekleşmedi. İtalya bu ittifaka cephe almadığı gibi , diğer devletler tarafından Balkan İttifakı'na girmesi için caba sarfedildi. İttifak için diğer bir sorun da NATO'nun ittifakı onaylayıp onaylamayacağı konusuydu. Yunan Başbakanı bu konuda kendisine yöneltilen bir soruya verdiği cevapta;" *Atlantik Paktı üyesi Türkiye ve Yunanistan'ın, Yugoslavya ile ittifak akd edebilmeleri için önceden Atlantik Konseyi'nin tasvip ve müsaadesine ihtiyaçları yoktur. Kaldı ki böyle bir ittifakın Atlantik Paktı ile takip edilen gayeye aykırı olmak şöyle dursun, bu gayeye yardım ettiği bir gerçektir,*²² diyerek İttifaka NATO'nun karşı çıkması için bir neden olmadığını vurgulamıştır.

Balkan İttifakı olarak bilinen "**İttifak, Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Andlaşması**" 9 Ağustos 1954 tarihinde Yugoslavya'nın Bled şehrinde, üç devletin Dışişleri Bakanları arasında imzalandı.²³ 14 maddeden oluşan Andlaşma, 20 sene için imzalanmış olup Ankara'da imzalanan "**Dostluk ve İşbirliği Andlaşması**"nın yerine geçmemekle birlikte, onu tamamlamaktadır. Balkan Askeri İttifakı yalnız müdafayı

²⁰F.Armaoğlu. a.g.e.,s.523.

²¹Aydın Tarihi. Nisan 1954, No:245, s.48.

²²Mücahit Topalak. "Dış Politika", *Zafer Gazetesi*, 6 Haziran 1954.

²³Zafer Gazetesi. 9 Ağustos 1954; *Düştur*, II.Tertip, Cilt:36, s. 286-290. İ.Soyal, a.g.e.,s.428-432, *Aydın Tarihi*. Ağustos 1954, No:249,s.85-86; A.Akşin,a.g.e., s.170-175.

düşünen milletlerden oluşmuş olup, Moskova'nın tehditlerine bir cevap niteliği taşımaktaydı.²⁴

Üç devlet arasında Ankara'da imzalanan bir Dostluk Andlaşması varken bir yenisinin imzalanmasının nedenlerine bakacak olursak; birinci neden Ankara'da imzalanan Andlaşmanın bir ittifak andlaşması olmamasıdır. Ankara'da imzalanan Andlaşmanın 2.maddesi önemli olup, devletlerin hangi şartlarda birbirlerine yardım edecekleri belirtilmekteydi. Ancak açık bir taahüt söz konusu değildi. Bled'de imzalanan Andlaşma ise bir yardım paktı olup, 2. maddede yer alan " *taraflar evvela içlerinden birinin, herhangi bir yerine vaki olacak tecavüzü bütün akid taraflara tevcih edilmiş bir tecavüz gibi telakki edeceklerini kararlaştırmışlardır*" ifadesiyle, taraflar açıkca yardım taahüdü altına girmiş oluyorlardı.²⁵ Andlaşmanın bir diğer özelliği de, 1934 yılında Atina'da imzalanmış olan Birinci Balkan Paktı'nda, bu pakta dahil devletlerin sadece Balkan hududları teminat altına alındığı halde, Bled Anlaşması'nın çok daha geniş tutulması ve akid devletlerin herhangi bir yerine gelecek tecavüzü paktın dahiline almış olmasıdır.²⁶

Bu Andlaşmanın imzalanması ile, Batı Avrupa Müdafası Bloku bütün yakın Şarkı kucaklamış ve OrtaDoğu ile OrtaAsya'ya kadar genişlemiştir. İttifak bir yandan Avrupa'nın tecavüze karşı korunmasında etkili olurken, diğer yandan Yugoslavya'yı doğrudan olmasa bile dolaylı yünden NATO'ya bağlayarak büyük bir boşluğun kapanmasını sağlamıştır.²⁷

İttifak Andlaşması ile Batı Avrupa Müdafası Bloku bütün Yakın Şarkı kucaklamış ve Orta Doğu ile Orta Asya arasındaki bağı kuvvetlendirmiştir.²⁸ Sovyet yayılmacılığına karşı oluşturulan ittifakı, Zafer Gazetesi yazarlarından M.Faik Fenik bir tabancaya benzetiliyor ve şöyle diyordu: "*...Bu tabanca hiç bir vakit kullanılmayabilir. Fakat lüzum hasıl olduğu zaman hayatı kurtarır ve fena niyetleri tenkile yarar*"²⁹

Balkan Paktı'na üye ülkeler arasında çeşitli alanlarda işbirliğini artırmak için bazı adımlar atıldı. Bled Anlaşması'nın 4. maddesine dayanılarak faaliyete geçen "**Balkan Daimi Konseyi**" ilk toplantısını 28 Şubat-2 Mart 1955 tarihleri arasında Ankara'da yaptı. Bu toplantı sonunda yayınlanan tebliğde **Balkan İstişare Meclisi'nin** kurulacağı ve ilgili

²⁴Ö.S.Coşar." *Balkan Askeri İttifakı Metnini Tedkik Ederken* , Cumhuriyet Gazetesi. 13 Ağustos 1954.

²⁵R.Selim Burçak."Balkan İttifakı", *Zafer Gazetesi*, 15 Ağustos 1954.

²⁶R.S. Burçak. *a.g.m.*

²⁷A.Ş.Esmer. "İkinci Balkan Paktı", *Halkçı Gazetesi* (Ulus Gazetesi 23 Mayıs 1954-30 Haziran 1955 tarihleri arasında Halkçı Gazetesi olarak yayınlandı.), 13 Ağustos 1954.

²⁸H.Cahit Yalcın. "Balkanlar'daki Askeri İttifak", *Halkçı Gazetesi*, 30 Nisan 1954.

²⁹M.Faik Fenik. "Balkan Askeri İttifakı", *Zafer Gazetesi*, 8 Ağustos 1954.

mukavelenin de imzalandığı bildirildi.³⁰ Bu meclis sayesinde, üç devlet birbirlerinin faaliyetleri hakkında daha iyi bilgi sahibi olacaklardır. Dost ve müttefik devletler arasında istişarenin, milli savunma gücünü manevi sahada artıran önemli bir unsur olması, bu teşebbüsün önemini bir kat daha artırmaktaydı.³¹

Kurulması düşünülen bir diğer kurum da **Balkan Enstitüsü**'dür. Bu enstitüde Tarih, Coğrafya, Etnoloji, İktisat ve diğer sahalarda müşterek menfaat arz eden meselelerin incelenmesi hedeflenmekteydi. Üyeleri üniversiteler ile milli müesseseler tarafından seçilecek olan enstitü, sırf milli esaslara göre kurulacak ve müstakil olacaktı.³² Ancak ileriki tarihlerde basında, enstitünün kuruluşuna veya faaliyetlerine dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

C-)BALKAN PAKTI'NIN ÖNEMİNİ KAYBETMESİ

Balkan Paktı'nın oluşturulması ile Sovyet yayılcılığına karşı oluşturulan cephenin Balkan kanadı sağlamlaştırıldı. Ancak bu görüntüden ibaret olup, Balkan İttifakı sağlam temellere oturtulmamıştı. Bundan dolayı İttifak'daki imzaların mürekkebi kurumadan, 1955 yılından itibaren Balkan İttifakı güç kaybetmeye başladı.³³

Balkan Paktı'nı zayıflatan ilk hareket Yugoslavya'dan geldi. Sovyetler Birliği Başbakanı Bulganin ve Komünist Parti Genel Sekreteri Khrushchev'in Belgrat'ı ziyaretleri, Yugoslavya'nın politikasında önemli değişiklikler meydana getirdi. Belgrat'taki görüşmeler sonunda ortak bir tebliğ yayınlandı. Mareşal Tito Hükümeti, Sovyet Rusya'nın "*askeri paktların dünya barışına hizmet etmediği*" şeklindeki görüşüne katıldığını belirterek, bunun ortak tebliğde yer almasında bir sakınca görmedi. Halbuki, Yugoslavya'nın da imzalamış olduğu Balkan Paktı'nın ikinci maddesi, "*müşterek müdafanın sağlanması için askeri işbirliği keyfiyetini*" kabul etmekteydi. Bu nedenle, Yugoslavya'nın tutumu Balkan Paktı ile bağdaşmamaktaydı.³⁴ Yine Mareşal Tito'nun Balkan Paktı ile alakalı olarak söylediği "*harp tehlikesi önlenmiştir. Bu sebeple Balkan*

³⁰ Zafer Gazetesi, 3 Mart 1955, Balkan İstişari Meclisi'nin oluşturulmasına dair Andlaşmanın metni için bkz. *Aydın Tarihi*, Mart 1955, No:256, s.63-65.

³¹M.Faik Fenik, " *Balkan Paktı Toplantısı*", *Zafer Gazetesi*, 4 Mart 1955.

³²Zafer Gazetesi, 2 Ekim 1954.

³³F.Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523.

³⁴Ö.Sami Coşar, "Atina Dedikoduları", *Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Haziran 1955.

Paktı'nın askeri vechesi ikinci plana düşmüştür. Kültürel, iktisadi meseleler birinci plana çıkmıştır"³⁵ şeklindeki sözleri Pakt'ın eski önemini kaybettiğini göstermektedir.

Balkan Paktı'na asıl darbeyi Kıbrıs Meselesi'nde izlediği tutum nedeniyle Yunanistan indirdi. Yugoslavya'nın tutumu nedeniyle, askeri işbirliği işlemez hale gelmişti. Yunanistan'ın Balkan Paktı'nı, Kıbrıs Sorunu'nun çözümü için bir baskı unsuru olarak kullanmasıyla birlikte, diğer alanlardaki işbirliği de sona erdi. Yunanistan'ın Kıbrıs sorunu'nu B.M. gündemine getirmesi, Pakt'a üye ülkeler arasında ciddi ihtilafların doğmasına neden oldu.³⁶ Yunanistan'ın tutumu nedeniyle Türkiye'nin de OrtaDoğu Paktı'na yönelmesi Balkan Paktı'nı fiilen sona erdirdi.

Üye ülkeler arasındaki gerginliğin ilk etkisi Balkan Paktı Konseyi Toplantıları'nda hissedildi. 28 Aralık 1955 tarihinde Ankara'da toplanması gereken Konsey toplanamadı. Yunanistan toplantıya katılmayacağını belirtti. Gerekçe olarak da Türkiye'nin Kıbrıs Politikası'nı ve 6-7 Eylül 1955 Olayları'nda zarar gören Rum vatandaşların zararlarının tazmin edilmemesini gösterdi.³⁷ Yunan Başbakanı Karamanlis Yunan Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Balkan Paktı'nın lüzumuna inandıklarını her zaman belirttiğini ancak Türkiye'nin, Kıbrıs Meselesi'nde takındığı tutumdan vazgeçmemesi halinde, Balkan Paktı'nın da ölü kalmaya mahkum olacağını ifade etti.³⁸ Menderes, Yunan Başbakanı'na verdiği cevapta, Yunanistan'ın Balkan Paktı'nı, Kıbrıs Meselesi'ni dilediği şekilde halletmek hususunda bir koz, bir kalkan gibi kullandığını ifade ederek sözlerine şöyle devam etti: "*... Hemen ifade edeyim ki Balkan Paktı'ndan yalnız ve tek taraflı olarak istifade eden Türkiye değildir. Bu Pakt'ın lüzumuna inandıklarını ifade edenler, Onun mevcudiyetinden kendileri de çok fayda görmektedirler. Kıbrıs Meselesi gibi tamamen Balkan Paktı'nın dışında bir meselede. Türkiye üzerinde tazyik yapabilmek için, milletlerarası taahhüdlerin tek taraflı olarak tavizine, mezkur hükümetin terreddüd göstermemesi ve bunu aleni bir otorite ve kuvvet eseriymiş gibi ilan etmesi keyfiyetinin arz eylediği tehlikeler aşıkardır.*"³⁹

1957 Yılına gelindiğinde Balkan Paktı fiilen işlemez bir durumdaydı. Daimi Konsey ilk toplantısını 1955'de Ankara'da yaptıktan sonra, bir daha toplanamadı. Daimi

³⁵Cumhuriyet Gazetesi, 28 Temmuz 1955.

³⁶A.Şükrü Esmer, "Balkan Bakanları Toplantısı", *Halkçı Gazetesi*, 4 Mart 1955.

³⁷Zafer Gazetesi, 28 Aralık 1955.

³⁸Cumhuriyet Gazetesi, 1 Aralık 1956.

³⁹Zafer Gazetesi, 29 Aralık 1956.

Sekreterlik ise, Ocak 1957'ye kadar çalıştıktan sonra Atina'dan Belgrat'a nakledildi ve faaliyetleri sona erdi.

Çanakkale Milletvekili Safaeddin Karanakçı, Balkan Paktı ile alakalı olarak sözlü bir soru önergesi verdi. Önergesinde Dışişleri Bakanı'ndan Andlaşma'nın yürürlükte olup olmadığını soruyordu.. Kendisine yazılı olarak verilen cevapta; "*Andlaşma'nın yürürlükte olduğu ancak, 2 Mart 1955 tarihinden bu yana Balkan Konseyi'nin toplanamadığı belirtildi. Ancak Yunanistan'ın tutumu nedeniyle Pakt işlemiyorsa da, Balkan Paktı'nı zaruri kılan amillerin bugün de aynen mevcut olduğu*" ifade edildi.⁴⁰

1959 yılına gelindiğinde, Kıbrıs Sorunu'nda imzalanan Zürih ve Londra Andlaşmaları ile çözüme gidildi. Türk-Yunan münasebetlerindeki yumuşama nedeniyle Balkan Paktı'nın tekrar canlandırılması gündeme geldi. Ancak Yugoslavya Pakt'ın askeri muhtevasının yeniden canlandırılmasına karşı çıktı. Askeri işbirliğinden yoksun bir paktın da manası kalmayacağı aşıkardır.⁴¹ Mareşal Tito Balkan Paktı ile ilgili yaptığı bir açıklamada, Balkan liderleri arasında bir toplantının yapılmasına tarafdar olduğunu, fakat şimdilik böyle bir toplantı için realist bir temel mevcut olmadığını söyleyerek,⁴² Paktı canlandırma girişimlerini sonuçsuz bıraktı.

⁴⁰Cumhuriyet Gazetesi, 11 Ocak 1957.

⁴¹Zeki Kunalp, *Sadece Diplomat*, İstanbul, 1981, s.102.

⁴²Ulus Gazetesi, 23 Kasım 1959.

III. BÖLÜM: KIBRIS MESELESİ

Kıbrıs Adası 9283 km² yüzey ölçümüne sahip olup, Akdeniz'de Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü büyük adadır. Adanın önemi büyüklüğünden çok, Doğu Akdeniz'e ve bu bölgeden geçen ticaret yollarına hakim bir konumda olmasıdır. Bu nedenle tarihte sık sık istilalara uğramış, Akdeniz'e hakim olan devletler, Adayı da ellerine geçirmişlerdir.¹ Kıbrıs Adası, coğrafi şartlar bakımından komşusu bulunduğu Ana Kıta olan Anadolu'ya büyük bir yakınlık ve benzerlik göstermektedir. Kıbrıs halkı tarihte olduğu gibi, bugünün şartları altında dahi dışarıdan gelen yardımlarla yaşayabilmektedir.²

Venediklerin kontrolünde olan Kıbrıs Adası, 1571 yılında Osmanlı Devletinin yönetimine geçti. 1878 yılına kadar Osmanlı hakimiyetinde kalan Ada, 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi sonunda İngiltere'ye kiralandı. Rusya'nın toprak kazancı ile siyasi bakımdan elde ettiği mafaatlarına; Avusturya'nın Hersek ve Bosna'nın istilası isteğine karşılık, bir çıkar sağlamayı düşünen İngiltere, Kıbrıs'ın bazı şartlar altında kendisine terk edilmesini teklif etti. Bu teklifi kabul edilmediği takdirde çağrılacağı Berlin Konferansı'nda Osmanlı Devleti'ni desteklemeyeceğini açıkladı. Rusya'ya karşı İngiltere'nin desteğine ihtiyacı olan Osmanlı Devleti, teklifi kabul etti. 4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul'da iki maddelik gizli bir andlaşma imzalandı. Berlin Andlaşması'nın imzalanmasından sonra açıklanan Andlaşmaya göre, Kıbrıs Osmanlı toprağı olarak kalmakla beraber hükümlerlik hakları vekaleten İngiltere'ye bırakılıyordu.³ Fıilen İngiliz kontrolüne geçen Ada'da 1914 yılına kadar Osmanlı bayrağı dalgalanmaya devam etti.

1914 yılında başlayan I.Dünya savaşında, Osmanlı Devleti İngiltere'nin karşısında savaşa katıldı. İngiltere de 5 Kasım 1914 tarihinde Berlin Andlaşması'nın hükümsüzlüğünü ilan ederek, Adayı ilhak ettiğini açıkladı. İngiltere'nin bu açıklaması Kıbrıslı Rumlar arasında sevinç yarattı. Zira Rumlar bu olayı, Adanın Yunanistan'a bağlanması yolunda bir aşama olarak değerlendiriyorlardı.⁴ 1915 yılında İngiltere Yunanistan'ın kendi yanında savaşa girmesi halinde Kıbrıs Adasını Yunanistan'a verebileceğini açıkladı. Ancak Yunanistan öneriyi ret etti.

¹ H.Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Türk kültürü Araştırma Enstitüsü yayını, Ankara, 1977 s.14.

² Cevat Gürsoy, "Coğrafya Bakımından Kıbrıs ve Türkiye", Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Tebliğleri, *Türk Kültürü*, Sayı: 139-140-141, Temmuz 1974, s.317.

³ Nasım Zia, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Ada'da Kurulan İngiliz İdaresi*, Türk Kültürü Yayın No:44, Ankara, 1975, s.39.

⁴ Süleyman Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi*, İstanbul, 1988, s.150.

Osmanlı Devleti, İngiltere'nin ilhak kararını protesto etmesine rağmen, I.Dünya savaşı sonunda fiili durumu kabul etmek zorunda kaldı.

A -)1923 – 1950 YILLARI ARASINDA KIBRIS ADASI'NIN DURUMU

I.Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti'nin yenik çıkması sonucunda 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi ile Anadolu'da itilaf Devletleri'nin işgalleri başladı. Batı desteğindeki Yunanistan'ın İzmir'e asker çıkarmasıyla gelişen Kuva-i Milliye hareketi, M.Kemal Paşa'nın önderliğinde bir kurtuluş savaşına dönüştü. 1919-1922 yılları arasındaki mücadele sonunda başarıya ulaşan Türk Milleti, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile bağımsızlığını bütün devletlere kabul ettirdi.

Lozan Antlaşması'nda Kıbrıs Adası ile ilgili hükümler de yer aldı. Antlaşmanın 16.maddesinde yer alan hükümlerle; Türkiye Ada üzerindeki haklarından feragat ettiğini kabul etti. 20.maddesinde ise Adanın İngiltere tarafından ilhakını kabul etti.⁵ Antlaşmanın 21.maddesinde ise Ada Türklerinin isterlerse Türkiye'ye göç etmelerine müsaade ediliyordu.

Kıbrıslı Rumlar 3 Ekim 1931 tarihinde, İngiliz egemenliğine ve sömürgeciliğine karşı ayaklandılar. Amaçları Adanın Yunanistan ile birleşmesini yani "Enosis"i sağlamaktı. Ayaklanma İngiltere tarafından sert bir şekilde bastırıldı, isyancılar Kıbrıs'tan çıkarıldı. Rumlara 30 bin Sterlin tazminat ödetildi.⁶

Yunanistan Adayı I.Dünya savaşının sonunda İngiltere'den istedi ancak olumlu bir cevap alamadı. 1931 yılında çıkan olaylar sırasında ilgiliz kaldı. Öteden beri Ada'yı ilhak etmek isteyen Yunanistan'ın olaylar karşısında sesiz kalmasının nedeni İngiliz dostluğuna verdiği önemdi. Bu nedenle Kıbrıs'ı ilhak fikrini "Unutmuş" görünüyordu.⁷

II.Dünya savaşının sonunda İtalya'nın hakimiyetindeki On iki Ada, İngiltere tarafından İtalya'dan alınarak 1947 yılında Yunanistan'a verildi. Toprakları genişleyen

⁵ Lozan Antlaşması madde 20:"Türkiye, Britanya Hükümeti tarafından Kıbrıs'ın 5 Teşrin Sani 1914'te ilan olunan ilhaki tanıdığını beyan eder." Bkz.M.Cemil, *Lozan*, I.Cilt, İstanbul, 1933, s.589.

⁶ Asım Bezirci, *İnceleme ve Şiirlerle Türk – Yunan Dostluk ve Barışı*, Milliyet yayınları, 1987.

⁷ Şükrü Sinan Gürel, *Tarihsel Boyut içinde Türk – Yunan ilişkileri, (1821-1993)*, Ankara, 1993, s.51.

Yunanistan Kıbrıs'ın ilhakı meselesini tekrar gündeme getirdi.⁸ 1949 yılında Yunan Kralı I.Paul İngiltere'den Adayı Yunanistan'a devretmesini isteyerek, karşılığında İngiltere'ye Girit Adasında üsler vermeyi önerdi. İngiltere bu öneriyi ret ettiğini açıkladı.

B-)1950 – 1955 YILLARI ARASINDA KIBRIS SORUNU

1949 yılında Kıbrıslı Rumlar Adanın Yunanistan'a ilhakını sağlamak için, "Enosis" isteklerini dile getiren bir mektubu 21 Kasım 1949 tarihinde Birleşmiş Milletlere gönderdiler.

16 Ocak 1950 tarihinde kilisenin önderliğinde Kıbrıs Adası'nda gayri resmi bir plebisit (halk oylaması) düzenlendi. Kilisede yapılan ayine müteakip halk anket kağıtlarını doldurulmaya davet edildi. Halkın % 96'sının Adanın Yunanistan'a ilhakı lehinde oy vermesi temin edildi. Türklerin katılmadığı bu oylamanın sonucu bütün dünyaya, Ada halkının topyekün ilhak istediği şeklinde duyuruldu.⁹

8 Ekim 1950 tarihinde Başpiskopos seçilerek Ethnarhia Konseyi'nin başına geçen Makarios¹⁰, Enosis hareketine yeni bir hız kazandırdı. Makarios, Başpiskopos seçilmesinden sonra verdiği demeçte "*Ölünceye dek Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için savaşacağına*" dair yemin etti.¹¹ Yunanistan ise konuya ilgisini artırdı, Kral I.Paul "*Kıbrıs Yunanistan'a İlhak Cemiyeti*" 'nin onursal başkanlığını kabul etti.

Türkiye'de ise; Kıbrıs Sorunu 23 Ocak 1950 tarihinde T.B.M.M.'nde gündeme geldi. C.H.P. milletvekili Cevdet Kerim İncedayı Kıbrıs hakkında yaptığı konuşmada, Kıbrıs'ın Yunanistan'ın eline geçmek üzere olduğunu ve Kıbrıslı Türklerin feryatlarına cevap verilmesi gerektiğini söyledi. Daha sonra kürsüye gelen Dışişleri Bakanı

⁸ Safaeddin Karanakçı, "Kıbrıs ve Türkiye", *Zafer Gazetesi*, 25 Nisan 1954.

⁹ Mahmut Goloğlu, "Kıbrıs ve Türkiye," *Zafer Gazetesi*, 25 Nisan 1954 .

¹⁰ Asıl adı Mihail Khristodhulos Muskos (1913-1977) olup, Kıbrıs'ın Baf şehrinde dünyaya geldi. 13 yaşında Kykko Manastırına verildi. Liseyi Lefkoşa'da bitirdikten sonra fahri papaz yardımcısı oldu. Atina Üniversitesi'nde ilahiyat ve hukuk öğrenimi gördü. 1946 yılında papaz oldu. Rumca "kutsal" anlamına gelen *Makarios* ünvanını aldı. İlahiyat öğrenimine A.B.D.'de Boston Üniversitesi'nde devam etti. Dört Kıbrıs piskoposluğundan biri olan Larnaka-Limasol Piskoposluğuna seçildi. Bunun üzerine Boston'daki öğrenimini yarıda bırakarak 1948 yılında Kıbrıs'a döndü. 1950 yılında Kıbrıs Baş Piskoposu (Arşövek) ve Kıbrıs Rumlarının Milli Önderi (Etnarkhos) seçildi ve Makarios III ünvanını aldı. bkz.*Yeni Türk Ansiklopedisi*, "Makarios Maddesi", 6.Cilt, s.2143-2144, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1985.

¹¹ Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Kıbrıs Türk Mücahitleri Derneği Yayınları. Sayı:5, s.334.

Necmeddin Sadak, konuşmasında Hükümetin Kıbrıs Sorunu hakkında görüşünü şu sözlerle ifade etti;”... *Kıbrıs Adası Lozan Andlaşması ile İngiltere 'ye devredilmiştir. Ada üzerinde egemenlik hakkı İngiltereye aittir. İngiliz Hükümetinin hakkından feragat edeceğine dair görünürde bir işaret yoktur. Türk Hükümetine de bu yolda bir “İhsas”ta bulunmamıştır. Şu halde ciddi bir neden yokken telaşa düşmek ve bir bardak suda fırtınalar koparmak yersizdir.”*¹²

14 Mayıs 1950 tarihinde iktidarı C.H.P.'den devralan Demokrat Parti de Kıbrıs konusuyla fazla ilgilenmemiştir. Dışişleri Bakanı M.F.Köprülü, bir gezi dönüşü uğradığı Atina Havaalanında yaptığı açıklamada;” *Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs meselesi diye bir mesele yoktur.”*¹³ Diyerek Hükümetin Kıbrıs konusunda bir politikaya sahip olmadığını ifade etti.

Türkiye Kıbrıs konusunda ilgisiz kalırken, Yunanistan sorunu İngiltere nezninde dile getirdi. Yunan Başbakanı Sofokles Venizelos 16 Şubat 1951 tarihinde verdiği demeçte, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi gerektiğini resmen ileri sürdü.¹⁴ Türk Dışişleri Bakanı F.Köprülü ise yaptığı açıklamada *“Adanın statükosunda bir değişiklik olursa bu ancak Türkiye lehine olacaktır.”*¹⁵ Diyerek öncelikle Ada'da statükonun korunmasından yana olduğunu ifade etti.

Hükümetin Kıbrıs Meselesine ilgisiz kalmasına rağmen gençlik örgütleri ve basın Kıbrıs Sorununu gündeme getirmeye başladı. “Türkiye Milli Talebe Federasyonu” 2 Haziran 1953 tarihinde yayınladığı bir beyanname ile Kıbrıs Meselesini Türk Gençliğinin milli davası olarak ilan etti.¹⁶ Gençliğin ve kamuoyunun Kıbrıs Meselesini benimsemesinde, Sedat Simavinin Hürriyet Gazetesinde başlattığı kampanya'nın büyük etkisi olmuştur. Sedat Simavinin yazılarında , Kıbrıs'ın Türk olması tezini, siyasi iktidarın bir süre engellemeye çalışmasına rağmen , işlemesi Kıbrıs konusunda kamuoyunda büyük bir ilgi yarattı.¹⁷

¹²Mahmut Dikerdem, *OrtaDoğu'da Devrim Yılları*, İstanbul,1990, s.121.

¹³Mahmut Dikerdem, *a.g.e.*, s.122.

¹⁴Fahir Armaoğlu,*Kıbrıs Meselesi*, Ankara, 1969,s.25.

¹⁵Mehmet Saka, “Kıbrıs Anlaşmazlığının Kaynağı”, *Ulus Gazetesi*, 5 Aralık 1957.

¹⁶ Kamuran Gürün, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası*, A.Ü.S.B.Fakültesi, yayın no:531, Ankara, 1983, s.384.

¹⁷ Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerim*, Cilt V, İstanbul ,1971, s.324.

Kıbrıs sorununun Türkiye ile Yunanistan arasında yarattığı ilk gerginlik, Atina'da toplanan Çalışma Kongresi'nde yaşandı. Kıbrıs İşçi Federasyonu temsilcisi M.Pisasi'yi alkışlayan Yunanlılar, "Enosis" diye bağırdılar. Bunun üzerine İngiltere Çalışma Ateşesi ve onu takiben, Türkiye İşçi Temsilcisi İsmail İnan salonu terk ettiler.¹⁸ Zafer Gazetesinde olayla ilgili olarak yazılan bir makalede, bütün tahriklerin kızıkların işi olduğu belirtiliyor ve bu tür hareketlerin ilhaktan çok, dostlukları derin Türkiye ve Yunanistan arasında çok derin soğukluk yaratmak amacıyla yapıldığı vurgulanıyordu.¹⁹

23 Eylül 1953 tarihinde İngiliz Dışişleri Bakanı Eden'in Yunanistan'ı ziyareti sırasında Yunan Başbakanı Papagos, Kıbrıs konusunu tekrar gündeme getirdi. İngiliz bakan yaptığı açıklamada, İngilterenin Ada'dan ayrılmayı düşünmediğini ifade ederek Kıbrıs konusunu görüşmekten kaçındı. Yunanistan Hükümeti ise "*Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki hususunda İngiltere ile yapılacak görüşmelerde, Yunanistan'ı tatmin edilecek bir neticeye varılmazsa, meseleyi B.M.'ye götüreceğini bildirdi.*"²⁰ Açıklamanın devamında, Kıbrıs meselesinin Ada halkı ile Yunan halkı tarafından hükümete aksettirildiği ve hükümetin bu soruna ilgisiz kalamayacağını bildirildi.

Yunanistan Kıbrıs sorununda taraftar toplamak amacıyla dış temsilciliklerine bir yazı göndererek Kıbrıs'la alakalı olsun veya olmasın katıldıkları bütün uluslararası toplantılarda Kıbrıs meselesini gündeme getirilmesini istedi.²¹

Yunanistan'ın konuyu B.M.'e götüreceğini açıklaması Türkiye'de tepkiyle karşılandı. Basında Yunanistan'ın bu girişimini tenkid eden makaleler yayınlandı. Halkçı Gazetesinde yer alan bir makalede Ada'nın hiçbir zaman Yunan olmadığı, Kıbrıs'ın Anadolu nun bir parçası olduğu ifade edilerek Yunanistan'ın Ada üzerinde hiçbir hakkı olmadığı vurgulanmıştır.²²

Cumhuriyet Gazetesinde yer alan makalede ise "*...Yunanlı dostlarımızın Pire' den 1400 Km. uzakta bir adaya göz dikmeleri ve kendi başlarına Peloponez' i bile*

¹⁸ Ulus Gazetesi, 25 Nisan 1953

¹⁹ Bahadır Dülger, "Kıbrıs Meselesi Hissi Bir Meseledir", *Zafer Gazetesi*, 22 Mayıs 1953.

²⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 5 Mart 1954.

²¹ Ö.Sami Coşar, "Kıbrıs ve Avrupa Konseyi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Mayıs 1954.

²² A.Ş.Esmer, "Kıbrıs ve Avrupa Konseyi", *Halkçı Gazetesi*, 26 Mayıs 1954.

*savunamaz durumda iken haksız ve yersiz bir irredantizme kapılmalarını dostlarımıza yakıştıramayacağımız ortadadır.”*²³ ifadelerine yer verilmiştir.

Türk Hükümeti tarafından, Kıbrıs hakkında verilen bir soru önergesiyle ilgili olarak yapılan yazılı açıklamada, *"Türkiyenin Kıbrıs meselesi diye bir meselesi olmadığı, Adanın halen İngiliz hakimiyetinde olduğu belirtiliyor , günün birinde Kıbrıs'ın İngiltere ile müzakereye mevzu olması halinde pektabi , bu Ada'da muhim bir Türk ekaliyeti bulunması bizim de söz sahibi olmamızı istilzam edecektir,"* sözlerine yer verildi.²⁴

Yunanistan Kıbrıs sorununun çözümü için 14 Ağustos 1954 tarihinde B.M.'e başvurdu. 24 Eylül 1954 'te yapılan ön görüşmede meselenin gündeme alınıp alınmaması görüşüldü. Görüşmeler sonunda 19 hayır, 11 çekimser oya karşılık 30 evet oyu ile Kıbrıs meselesinin gündeme alınmasına karar verildi. Evet oyu verenler Komünform bloku ülkeler ve sömürgecilik karşıtı devletlerdi.²⁵

14 Aralık 1954 tarihinde, Kıbrıs Meselesi siyasi komitede görüşülmeye başlandı. Yunanistan Kıbrıs Adasına Self-Determination (kendi geleceğini tayin hakkı) verilmesini savunuyordu. Görüşmeler sonunda 15 Aralık' ta *"Komunun şimdilik görüşülmemesi"* kararı alındı. 17 Aralık 1954' te Genel Kurul' da kararı onayladı ve konunun kapandığı bildirildi.

Kıbrıs sorununun B.M.'de görüşülmesi sırasında Yunanistan'da ilhak lehine gösteriler düzenlendi, İngiltere ve Türkiye protesto edildi. Yunanistan'daki gösteriler, Türk basınında ayrıntılı olarak yer aldı ve gösterileri tenkid eden makaleler yayınlandı. Cumhuriyet Gazetesi'nde gösteriler ile ilgili yazılan bir makalede: *"Kralcısından, Solcusuna, Komünistine kadar bütün Yunan basını aynı tempoya ayak uydurmakta, aynı türküyü çağırmaktadır. O kadara ki komşu memleketi tanımasanız orada sıkıyönetim ilan olduğunu ve Türk dostluğundan bahsetmenin yasak edildiğini sanırsınız"*²⁶ sözleriyle Yunanistan' daki ortam tasvir edilmiştir.

²³ Nadir Nadi, "Dostluk Bu mu?" , *Cumhuriyet Gazetesi*, 12 Ocak 1954.

²⁴ *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Nisan 1954.

²⁵ M.Faik Fenik, "Kıbrıs'la Çok Yakından Alakalıyız", *Zafer Gazetesi*, 30 Eylül 1954.

²⁶ Nadir Nadi, "Tek Taraflı Dostluk Olmaz," *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Eylül 1954.

Zafer Gazetesi'ndeki makalede ise, Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini gündeme getirmesinin Balkan Paktını parçalamak isteyen komünistlerin işi olduğu belirterek , Komünizmden çok çekmiş olan Yunanistan'ın bu oyuna gelmeyeceği ve er geç gerçeği göreceği²⁷ ifade edilmiştir.

Türk hükümeti Kıbrıs ile alakalı olarak gösteriler yapılmasına izin vermemiş, halkı sağ duyulu olmaya çağırmıştır. 9 Eylül'deki İzmir'in kurtuluş günü kutlamalarına izin vermeyen A.Menderes, bu kararın nedenini şöyle izah etti “... *Dost ve müttefik memlekette meydana gelen hareketleri şayet hatalı buluyorsak aynı hataları irtikap etmeye kendimizi mahkum saymamız asla doğru olmaz. İşte bu mülahazalarla Kıbrıs meselesi üzerinde başkalarının beğenmediğimiz tahriklerine benzer hareketlerin memleketimizde yapılmasını, hükümet olarak milli menfaatlere aykırı görmekte ve bu suretle bu gibi mitinglerin akdini kati suretle men etmek kararındayız.*”²⁸

Kıbrıs meselesi üzerine çeşitli kesimlerden öneriler getirilmiştir. Halkçı gazetesinde H.Cahit Yalçın, Ada'nın B.M. idaresinde, NATO' nun muhafazası altında bir muhtariyet idaresine geçmesini savunmuştur.²⁹ Kıbrıs Türktür Cemiyetinin Ankara'da düzenlediği konferansta konuşan Enver Ziya Karal, bütün meselenin tereddütü bırakıp harekete geçmek olduğunu ve Türkiye'nin Adayı ilhak etmek için çalışmalara şimdiden başlaması gerektiğini savunmuştur.³⁰

B.M.'de Kıbrıs konusunda alınan “şimdilik meselenin görüşülmemesi” şeklindeki karar Türkiye'de olumlu karşılanmıştır. Başbakan A.Menderes , B.M. kararı ile ilgili olarak yaptığı açıklamada “...*Bu mesele tamamı ile kapandığı için artık müttefikimiz Yunanistan ile aramızdaki dostluğun hatta gölgelenmemesine dikkat ve itina göstermek zamanı gelmiş bulunuyor.*” Diyerek karardan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.³¹

²⁷ M.Faik Fenik. "Kıbrıs'ta Kızılılar", *Zafer Gazetesi*, 26 Ağustos 1954.

²⁸ Zafer Gazetesi. 9 Eylül 1954.

²⁹ H.Cahit Yalçın. "Kıbrıs Meselesi Artık Halledilmeli", *Halkçı Gazetesi* , 4 Ekim 1954.

³⁰ Halkçı Gazetesi. 12 Eylül 1954. Cihat Baban, Eski Yunan Başbakanı Sofokles Venizelos ile aralarında geçen bir konuşmayı, Başbakan A.Menderes' e naklettiğini, Venizelos' un Kıbrıs' ın iki ülkenin ortak idaresinde olması şeklindeki önerisini beğenmeyen Menderes'in kendisine “*Ben Kıbrıs ilhak edeceğim... anladın mı?*” dediğini naklediyor. Bkz. Cihat Baban, *Politika Galerisi Büstler ve Portreler*, İstanbul. 1970, s.219-220 .

³¹ Zafer Gezetesi. 19 Aralık 1954.

C-LONDRA KONFERANSI

1955 yılının ilk aylarında Türk basınına meşgul eden konu, 27 Ocak 1955 tarihinde bir Yunan motöründe yakalanan kaçak silahlardı. Bu haber ileride Kıbrıs'ta patlayacak silahların bir habercisiydi. İngiltere, yakalanan silahlar nedeniyle Yunanistan'ı suçladı ve onu, Ada halkını isyana teşvik etmekle itham ederek protesto etti.³²

Yunanistan, B.M.'e yaptığı başvurular sonunda kendi isteği doğrultusunda kararları çıkartamayacağını anlayınca, bu kez Ada'da tedhiş hareketleri çıkartarak hedefine ulaşmaya çalıştı. İngiltere'yi, Kıbrıs Adası'na kendi geleceğini tayin etme hakkını tanıması için ikna etmek amacıyla 1 Nisan 1955'de E.O.K.A.(Kıbrıs Mücadelesi İçin Milli Teşkilat) örgütü kuruldu. Başına General Grivas getirildi. 25 Mayıs 1955 tarihinde Kıbrıs Valisi'ne başarısız bir suikast girişimi oldu ve Ada'da şiddet olayları arttı. Başlangıçta İngiliz İdaresini hedef alan tedhiş hareketleri zamanla Türklere de yönelmeye başladı. Türklere yönelik saldırıların artması nedeniyle, *Kıbrıs Milli Türk Birliği Genel Sekreteri* Dr.Fazıl Küçük³³, Başbakan A.Menderes'e bir telgraf göndererek Ada'daki Türklerin Anavatanından acele yardım beklediklerini bildirdi.³⁴ Muhalefet Partisi C.H.P. de Hükümeti pasif politikayı bırakarak harekete geçmeye davet etti.

Halktan ve basından gelen tepkilerin de etkisiyle Hükümet, Kıbrıs konusunu ele aldı. İlk iş olarak da Kıbrıs konusunu çeşitli yönleri ile inceleyerek Türkiye'nin Kıbrıs politikasını ve Hükümetin tutumunu tespit etmesi amacıyla Dışişleri Bakanlığında bir komisyon kuruldu. Komisyon başkanlığına F.Rüştü Zorlu getirildi. Ayrıca Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun, Dışişleri Genel Sekreteri Muharrem Nuri Birgi, Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Settar İlksel, Dışişlerinde görevli olan Orhan Eralp ve Mahmut Dikerdem de Komisyonda görev aldı. Komisyon'un ilk işi Kıbrıs konusunda Türk görüşünü anlatan bir *Beyaz Kitap* hazırlayarak, dış temsilciliklere göndermek oldu.³⁵

³² Cumhuriyet Gazetesi, 5 Nisan 1955.

³³ Fazıl Küçük 1906 yılında Iefkoşa'da dünyaya geldi.Iefkoşa'da başladığı öğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Tıp Fakültesine girdi.Daha sonra Lozan'a giderek tıp tahsilini tamamladı ve 1938 yılında Kıbrıs'a döndü. Siyasi hayatı, 1943 yılında 6 yıl için Belediye Meclisi üyeliğine seçilmesiyle başladı. Aynı yıl Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu'na (KATAK) katıldı.1943 Yılında Halkın Sesi Gazetesini çıkarmaya başladı. 1945 yılında Kıbrıs Türk Milli Partisi'ni kurdu. 1954 yılında kurduğu partinin adı Kıbrıs Türktür Partisi olarak değiştirildi.Bkz.Meydan Larousse, Fazıl Küçük Maddesi,7.Cilt. İstanbul, 1985, s.712.

³⁴ Kamuran Gürün, *a.g.e.* s.386.

³⁵ Mahmut Dikerdem, *Orta Doğu'da Devrim Yılları*, İstanbul, 1990, s.125.

30 Haziran 1955 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanı Harold Mc Millan, Türkiye ve Yunanistan'ı *Doğu Akdeniz'i ilgilendiren siyasi ve askeri meseleleri gözden geçirmek için* Londra'da bir konferansa davet etti. Davette Kıbrıs ismi geçmese de Konferansın Doğu Akdeniz'den çok Kıbrıs meselesi üzerinde yoğunlaşacağı açıktı. Konferansın 29 Ağustos'da *Lancaster House*'da başlayacağı açıklandı.³⁶

İngiltere'nin bu beklenmedik Konferans davetinin nedeni, İngiliz politikasındaki büyük değişimdir. İngiltere Kıbrıs Sorunu'nun gündeme geldiği ilk dönemlerde, sorunun kendi iç meselesi olduğunu savunarak hiçbir devleti soruna dahil etmemişti. Ancak Ada'da artan tedhiş hareketleri, Ada'da sömürgeci bir konumda bulunmanın yarattığı rahatsızlık, İngiltere'nin politikasını değiştirmesinde etkili oldu. Konferansı toplamasının bir diğer amacı ise, Dünya kamuoyuna, Amerika'ya ve B.M.'e, Kıbrıs'ta bir de Türk ahalinin bulunduğunu ve onların isteklerinin Rum isteklerine tam karşı olduğunu göstermekti. Böylece olayı bir bağımsızlık sorunundan çıkartarak iki cemaat arasında bir sorun haline getirmekti.³⁷ Ayrıca sorunun içine Türkiye'yi de çekerek, Yunanistan ile Türkiye'yi karşı karşıya getirmek ve İngiltere'nin, istikrar için Ada'da bulunmasının gerekli olduğunu Dünya kamuoyuna kabul ettirmekti.³⁸

Türkiye 2 Temmuz 1955'de İngiltere'nin davetini kabul ettiğini açıkladı. 11 Temmuz'da Yunanistan'a bir nota vererek, Kıbrıs'la ilgili tahrik ve kışkırtmaların durdurulmasını istedi. OrtaŞark'ın huzurunun bozulmasından Yunanistan'ın sorumlu olduğunu birdirdi.³⁹ Türkiye'nin konferansa çağrılması, Kıbrıs Meselesi'nde bir taraf olduğunun resmen kabul edilmesi anlamına geliyordu. Türkiye Kıbrıs hakkında istediklerini ve istemediklerini artık bir müdahil sıfatıyla ortaya resmen atma hakkını elde ediyordu.⁴⁰

Yunanistan ise daveti şaşkınlıkla karşıladı. Özellikle Türkiye'nin konferansa daveti Yunanistan'da tepkilere neden oldu. Yunanistan 5 Temmuz 1955'de konferansa katılacağını açıkladı. Aynı zamanda da B.M.'e müracat ederek, 20 Eylül 1955 tarihinde B.M. Genel Kurulu'nda Kıbrıs Meselesi'nin görüşülmesini talep etti. Yunan Dışişleri Bakanı yaptığı açıklamada, "*Yunanistan'ın Londra'da yapılacak olan konferansta Kıbrıs*

³⁶ Ulus gazetesi, 1 Temmuz 1955.

³⁷ Nihat Erim, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, İstanbul, 1975, s.10.

³⁸ Fahir Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi*, Ankara, 1969, s.530.

³⁹ Cumhuriyet Gazetesi, 12 Temmuz 1955.

Meselesi'nin halline bel bağlamadığını ve bu nedenle de B.M. müracat ettiğini"⁴¹ bildirdi.

Kıbrıs'ta Ağustos ayının ilk günlerinden itibaren, Rumlar'ın 28 Ağustos 1955 tarihinde Türkler'e katliam yapacakları haberleri yayıldı. Türk Hükümeti bu haberler üzerine, 23 Ağustos 1955'de İngiltere'ye bir nota vererek Kıbrıs Türkleri'nin can ve mal güvenliklerinin sağlanmasını istedi. 24 Ağustos'da da Başbakan A.Menderes Bir konuşma yaparak Türkiye'nin Kıbrıs politikasını açıkladı. Menderes, Kıbrıs'ta statükonun değişmemesinin Türkiye'nin askari şartı olduğunu bildirdi. Türklerin katledileceği şeklindeki söylentiler için ise şunları söyledi:"...*Oradaki halkımız tahrik edilmiş ve silahlandırılmış bir ekseriyet karşısında masum, hareketsiz bulunabilir. Fakat bu hiç bir zaman onların bir an için dahi müdafasız kalacakları anlamına gelmez. Bu bakımdan endişe içinde bulunan ırkdaşlarımızı tatmin etmek isteriz.*"⁴²

Başbakan'ın demeci basın ve muhalefet tarafından büyük destek gördü. Ulus Gazetesi'nde yer alan bir makalede, Başbakan'ın demeci *geç kalmış fakat Kıbrıs meselesi'nde şimdiye kadar ihtiva ettikleri sükuttan doğan ızdırabı dindirmiş ve büyük bir rahatlık duygusu yaratmış olduğu*⁴³ ifade ediliyordu.

29 Ağustos 1955 tarihinde açılan Londra Konferansı'na Türkiye kalabalık bir heyetle katıldı. F.Rüştü Zorlu'nun başkanlık ettiği Türk heyetinde, Ethem Menderes, Dışişleri Bakanlığı'ndan Muharrem Nuri Birgi, Orhan Eralp, Mahmut Dikerdem, Genelkurmay'dan Orgeneral Rüştü Erdelhun bulunmaktaydı.⁴⁴ Konferans'da Kıbrıs Türkleri'ni ise *Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı* Dr. Fazıl Küçük ile Avukat Nihat ve Ahmet Berberoğlu temsil etti.

Londra Konferansı iki bölümden ibaret olup, birinci bölümde taraflar tek tek görüşlerini açıklamış ikinci bölümde ise İngiltere'nin getirdiği çözüm önerisi tartışılmıştır. Konferans'ın birinci bölümünde ilk sözü İngiltere aldı. İngiltere, Kıbrıs Adası'nın OrtaDoğu müdafasındaki önemi üzerinde durmuş, bu bölgede yüklendiği çeşitli vecibeleri sayarak bunların yerine getirilmesi için Kıbrıs'ın tamamının elinde bulunması gerektiğini savunmuştur.⁴⁵

⁴³ A.Şükrü Esmer, "Başbakan'ın Kıbrıs Demeci," *Ulus Gazetesi*, 28 Ağustos 1955.

⁴⁴ Zafer. *Ulus Gazeteleri*, 24 Ağustos 1955, Dikerdem, a.g.e., s.129.

⁴⁵ Bülent Ecevit, "Londra Konferansı'nun Taliki", *Ulus gazetesi*, 9 Eylül 1955.

Yunanistan ise; Kıbrıs Adası'na kendi geleceğini tayin etme hakkının tanınmasını savundu. Ancak bunun hemen tatbik edilmesi için ısrarlı olmadığını, ileriki bir tarihte bunun tatbik edileceğine dair söz verilirse Yunanistan'ın kendini tatmin edilmiş sayacağını bildirdi. Ayrıca İngiltere'nin OrtaDoğu'daki askeri görevlerini yerine getirmesi için Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da İngiltere'ye üstler vermeye hazır olduğunu açıkladı.⁴⁶

Türkiye ise; Kıbrıs ile olan alakasını hukuki bir zemine oturtmaya çalışarak, Ada ile olan ilişkisini hukuki, tarihi ve askeri bakımdan izah etti. Ada'nın statükosunun korunmasından yana olduğunu ifade ederek, eğer Ada'nın statükosunda bir değişiklik yapılacaksa, Kıbrıs'ın Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini savundu.⁴⁷

Konferans'a 3-6 Eylül tarihleri arasında ara verildi. Konferans'ın 6 Eylül'de başlayan ikinci bölümünün en önemli meselesi İngiltere'nin Kıbrıs Adası'na getirdiği çözüm önerisiydi. İngiltere, Ada'ya *Self-Government* (İdari Muhtariyet) verilmesini önerdi. Buna göre dış politika ve müdafada söz sahibi İngiltere olacak, Kıbrıs Türklerinin haklarının korunması şartıyla da Kıbrıs Halkına muhtariyet verilecekti.⁴⁸ Bu teklif hem Yunanistan hem de Türkiye tarafında red edildi. Konferans, İstanbul, İzmir ve Ankara'da Rum vatandaşlarına yönelik *6-7 Eylül Olayları'nın* etkisi ile bir karar alınmadan sona erdi.

Türkiye için Konferans'ın en önemli özelliği, Kıbrıs Meselesi'nde birinci derecede söz sahibi olduğunu İngiltere ve Yunanistan ile birlikte bütün dünyaya kabul ettirmiş olmasıdır. Konferans'ta Türkiye'nin Kıbrıs ile olan bağı tescil edilmiştir.

Konferans'tan en kazançlı çıkan ülke ise İngiltere oldu. Zira Görüşmeler sonunda üç devletin görüşlerinin uyuşmadığı bütün dünyaya gösterildi. Bu sayede İngiltere, Türkiye ile Yunanistan arasındaki çelişkiden yararlanarak, Kıbrıs'ta bulunmasının ihtilafların önlenmesi için zorunlu olduğunu ve buradaki varlığının gerekli olduğunu bütün dünyaya göstermiş oldu.⁴⁹ Konferans sonunda bir uzlaşmaya varılmayınca İngiltere kendi tezini uygulamaya koydu. Ocak 1956 tarihinden itibaren

⁴⁶ Ö.Sami Coşar, "Yunan Manevrası", *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Eylül 1955.

⁴⁷ B.Ecevit, *a.g.m.*

⁴⁸ A.Şükrü Eşmer, "Londra Konferansı", *Ulus Gazetesi*, 3 Eylül 1955.

⁴⁹ Nihat Erim, *a.g.e.*, s.11.

Kıbrıs Valisi Mareşal Harding'i muhtariyet konusunda Türk ve Rum Toplulukları'nın liderleriyle müzakerelere başlamakla görevlendirdi.⁵⁰

D-)6-7 EYLÜL OLAYLARI VE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

6-7 Eylül Olayları olarak bilinen hadise, Londra Konferansı'nda Kıbrıs Meselesi hakkında görüşmeler devam ederken, İstanbul, İzmir ve Ankara'da çıkan gösteriler ve yağma hareketidir. Gösterilerin çıkış nedeni, Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve⁵¹ bomba atıldığı şeklinde *İstanbul Ekspres Gazetesi*'nde çıkan haberdir. Bu haber üzerine üç büyük şehirde başlayan gösteriler bir müddet sonra Rum vatandaşların mallarını yağma ve talan hareketine dönüştü.⁵² Gösteriler sırasında Rumlara ait kilise, Okul, işyerleri ve evler tahrip edildi. Olaylara geç müdahale eden güvenlik güçleri kalabalığı dağıttı. Olaylar nedeniyle İstanbul, İzmir ve Ankara'da Örfi İdare ilan edildi.⁵³

Olayların sorumlusu olarak *Kıbrıs Türktür Cemiyeti* görüldü ve Cemiyet kapatıldı. Olaylarda ihmali olduğu için İçişleri Bakanı Namık Kemal Gedik istifa etti. Hükümet tarafından yapılan açıklamada olayın komünistlerin bir tertibi olduğu bildirildi. Sıkı yönetim idaresi olayın suçluları olarak, eski kayıtlardan tespit ettiği 45 adet fişli komünisti tutuklayarak olaya bunların sebep olduğunu bildirdi.⁵⁴ Olaylar nedeniyle İzmir'in kurtuluş günü kutlamaları yasaklandı ve basında olaylarla ilgili yorumlara sınırlamalar getirildi.

Basında yer alan makalelerde olayın nedeni hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Ulus Gazetesi'nde yer alan makalede, yağma hareketinden Türklerin de zarar gördüğü hatırlatılıyor ve olayların nedeni olarak ekonomik sebepler üzerinde duruluyordu. Olaylar *Yunan ifradı ve şiddeti karşısında halkın gösterdiği duygusal bir tepki* olarak yorumlanmıştır.⁵⁵

⁵⁰ Fahir Armaoğlu, "Kıbrıs'ta Türk Hakları", *Türk Kültürü*, sayı:14, Yıl:2, Ankara,1963,s.8.

⁵¹ Atatürk'ün Selanik'te doğduğu ev, 10 Kasım 1953 Tarihinde müze olarak açıldı. Evin düzenlenmesi ve müze haline getirilmesi için Türk Hükümeti tarafından, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Enver Ziya Karal görevlendirildi.bkz.*Ayın Tarihi*, Kasım 1953, No:240, s.55-56.

⁵² Hüseyin Bağcı, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, Ankara, 1990, s.110.

⁵³ Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerimiz*, Cilt:IV(1945-1971), İstanbul,1971,s.324.

⁵⁴ M Hulusi Dosdoğru, *6-7 Eylül Olayları*, İstanbul, 1993, s.24 .

⁵⁵ H.Cahit Yalcın, "Yunanlıların Arzusu", *Ulus Gazetesi*, 6 Ekim 1955.

Zafer Gazetesi'nde yer alan makalede ise olayların suçlusu olarak Yunanistan gösteriliyor ve şöyle deniliyor: "...*Hür Dünyanın ölüm kalım savaşında , Kıbrıs gibi iki dost arasında halledilebilecek bir meseleyi uluslararası bir kangren haline getirenler ve nihayet İstanbul ve İzmir'deki hadiselerin meydana gelmesinde en büyük rolü oynamışlardır.*"⁵⁶

Cumhuriyet Gazetesinde yer alan yorumda, olaylarla Kıbrıs Davası'nın birbirinden ayırt edilmesi gerektiği ifade ediyor ve olayların nedeni şöyle izah ediliyordu: "...*Müslüman Türkü Rum Türke, fakiri zengine ve nihayet politika sahasında Türkiye'yi Yunanistan'a düşman etmek gayreti olup, bu da Rus ajanların istediği şeydir.*"⁵⁷

6-7 Eylül Olayları, Kıbrıs nedeniyle gergin olan Türk-Yunan ilişkilerine ağır bir darbe indirdi. İki ülke arasında iki ilişkiler askıya alındı. Yunanistan Türkiye ile olan NATO ve Balkan Paktı çerçevesindeki münasebetlerini de askıya aldı. 6-7 Eylül Olayları'nın ilk etkisi NATO'da hissedildi.⁵⁸ Yunanistan 28-30 Eylül 1955'de yapılması kararlaştırılan Güney Doğu NATO Deniz Manevraları'na katılmayacağını açıkladı. Aynı zamanda Üçlü Balkan Paktı Genelkurmay Başkanları ve 12 Eylül'de yapılacak olan Milletlerarası Para Fonu toplantılarına katılmayacağını açıkladı.

Yunanistan olaylarla ilgili olarak Türkiye'den bazı taleplerde bulundu. Bunlar; 6-7 Eylül Olayları'ndan zarar görenlerin tazminatının tamamen ve süratle ödenmesi, suçluların cezalandırılması ve balık avlama işi hakkında vaktiyle tespit edilmiş olan esaslar dairesinde bir andlaşma yapılmasıdır.⁵⁹ Yunanistan taleplerinin karşılanmaması halinde Balkan Paktı Daimi Konseyi'nin toplantılarına katılmayacağını bildirdi.

Yunanistan'ın talepleri Türkiye'nin içişlerine müdahale olarak değerlendirildi. Zafer Gazetesi'nde yer alan yorumda "*Türkiye'de cereyan eden hiç bir hadisenin Yunanistan'a Türk vatandaşları arasında muayyen bir zümrenin hamiliği sıfatını kazandıramayacağı*"⁶⁰ bildiriliyordu. Hükümet ise 6-7 Eylül Olayları ile ilgili olarak Yunanistan'a, zararların tazmin edileceğini ve buna benzer olayların önleneceği hakkında

⁵⁶ Sabahat Metya, "Yunanistan'ın Kıbrıs'a Dair Yanlış Politkasi", *Zafer Gazetesi*, 7 Mart 1956.

⁵⁷ "Gafil Avlandık", *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Eylül 1955.

⁵⁸ Zeki Kunalp, *Sadece Diplomat*, İstanbul, 1981, s.83.

⁵⁹ *Ulus Gazetesi*, 22 Aralık 1955.

⁶⁰ "Yunanlılarla Yeni Meselemiz", *Zafer Gazetesi*, 23 Aralık 1955.

vaadde bulunmuştur.⁶¹ 24 Ekim 1955'de İzmir'de, olaylar sırasında Yunan Bayrağı'na yapılan tecavüzün tamir ve takbihi için, Yunan Konsolosluğu önünde tören yapıldı. Hükümet adına Muammer Çavuşoğlu'nun bulunduğu törende Yunan Bayrağı göndere çekildi.⁶²

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1 Kasım 1955 tarihinde T.B.M.M.'nin açılışında yaptığı konuşmada, Yunan Hükümeti'nden özür diledi ve *Atatürk ve Venizelos tarafından kurulan dostluğun devamını temin etmenin Türk Hükümeti'nin ve Devleti'nin hedefi olduğunu*⁶³ ifade etti.

Yunanistan, Selanik'te Atatürk'ün evine bomba atılması olayının sorumlusunun Türk Konsolosluğunda görevli kişiler olduğunu açıkladı. Türk Konsolosu Kavas ile Türk asıllı öğrenci Oktay Engin Tutuklandı. Türk Hükümeti Yunanistan'ı protesto etti. Dışişleri Bakanı F.Köprülü, Yunanistan'ın 6-7 Eylül Olayları'ndan Türkiye'yi sorumlu tutma cabalarını bir taşla benzetti ve şöyle dedi: "...*Fırlatılan bu taşlar bazen NATO'ya bazen de Balkan Paketi'ne isabet etmiştir. Selanik Davası da bize fırlatılmış bir taş olup, hakikatte bu taş Yunan Devleti'nin itibarına isabet etmiştir.*"⁶⁴

Muhalefet Partisi C.H.P. de hükümete benzer ithamlarda bulundu Hükümet'in olaylarla bir ilgisi olup olmadığının araştırılması için bir soru önergesi verdi. İddiaları red eden A.Menderes; "*Hükümet'in bu hadiselerde zerre kadar ilgisi veya tesiri olduğu hükümünü verdirecek bir delil bulunursa, yalnız Hükümetten değil insanlıktan da istifaya hazırız*"⁶⁵ diyerek suçlamaları kabul etmemiştir. Ancak 27 Mayıs 1960 İhtilalinden sonra, Yassı Ada'daki yargılanması sırasında bu olayla ilgili olarak suçlamalar yöneltmiş ve Olay aleyhine delil olarak kullanılmıştır.⁶⁶

⁶¹ A.Suat Bilge, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)*, Ankara, 1965,s.372.

⁶² Zafer, Ulus Gazeteleri, 25 Ekim 1955.

⁶³ Zafer Gazetesi, 2 Kasım 1955.

⁶⁴ Zafer Gazetesi, 19 Şubat 1956.

⁶⁵ Cumhuriyet Gazetesi, 29 Şubat 1956.

⁶⁶ William Spencer, *Political Evolution Inthe Middle East*, A.B.D., 1962,s.95.

E-)1956 – 1958 YILLARI ARASI KIBRIS SORUNU

1-)İngiltere'nin Kıbrıs Sorununa Getirdiği çözüm ve Öneriler :

İngiltere Kıbrıs sorununu başta kendi dahili sorunu olarak kabul etti. Bu nedenle, soruna başka devletlerin müdahale etmesini, engellemeye çalıştı. Ancak İngiltere 1955 Ağustos'unda bu politikasından vaz geçerek Türkiye ve Yunanistan'ı, Kıbrıs meselesini görüşmek üzere Londra'da konferansa davet etti. Londra konferansı ile İngiltere, Kıbrıs'ın milletlerarası bir sorun olduğunu kabul etmiş oldu.⁶⁷ İngiltere, Konferans da uzlaşmanın sağlanamaması nedeniyle, muhtariyet planını uygulamaya çalıştı. Bunun için Kıbrıs Valisi Türk ve Rum Cemaat liderleri ile müzakerelere başladı. Kıbrıs Valisi Harding, Makarios ile yaptığı görüşmede Self-Determination kapıları açık kalmak şartıyla, önce Self-Goverment(İdari Muhtariyet) planının uygulanmasını önerdi. Makarios ise öneriyi reddetti. Ayrıca Türk ve Yunan Hükümetlerinin görüşmeler dışında bırakılmasını isteyerek, ancak o zaman müzakerelere katılacağını açıkladı. Makarios'un istekleri nedeniyle anlaşmaya varılamadı. Kıbrıs Valisi 9 Mart 1956 tarihinde Makarios'u tutuklatarak *Seychelles* Adası'na sürgüne gönderdi. Türkiye'de olumlu bir adım olarak karşılanan sürgün kararı, Yunanistan'da büyük protestolara neden oldu.⁶⁸

İngiltere Temmuz 1956'da Anayasa uzmanı Lord Radecliffe'i Kıbrıs'a gönderdi. İngiltere'nin amacı, Kıbrıs sorununa bütün tarafları memnun edebilecek bir çözüm önerisi getirmektir. Bu amaç doğrultusunda Radecliffe'i görevlendirerek ondan tarafları memnun edebilecek yeni bir Anayasa hazırlamasını istedi. Radecliffe'in hazırladığı Anayasa 19 Aralık 1956 da açıklandı. Radecliffe'e tasarısında Türk Cemaati için bir takım garantiler göz önünde tutulmakla beraber bu tasarı hem Türk Hükümeti hem de Kıbrıs'taki Türk Cemaati için tatmin edici olmaktan çok uzaktı.

İngiliz Sömürgeler Bakanı, Lennox – Boyd bu tasarımı İngiliz Paramentosunda sunarken "*Milletlerarası ve Stratejik durum müsaade edince*" İngiltere'nin Kıbrıs'taki her iki Cemaate de "*Self-Determination*" hakkını tanıyacağını söyledi. Bu Türkiye'nin ileride meselenin tek çözüm yolu olarak *Taksim Tezini* ileri sürmesinde etkili oldu.⁶⁹ Zira ayrı ayrı *Self-Determination* Ada'nın iki Cemaat arasında paylaşılması anlamına geliyordu.

⁶⁷ A. Şükrü Esmer, "Avam Karaması'nda Kıbrıs Meselesi", *Ulus Gazetesi*, 17 Temmuz 1956.

⁶⁸ Ö. Sami Coşar, "Sürgün Edilen Papaz", *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Mart 1956.

⁶⁹ Fahir Armaoğlu, *a.q.m.*

Türkiye tasarının, Kıbrıs Meselesinin nihai şekilde halini temin edecek hareket noktaları ihtiva ettiği için müzakere edebileceğini açıkladı. Başbakan A. Menderes, 6 Ocak 1957 tarihinde yaptığı açıklamada : "*Türkiye'nin muvakkat bir müddet için de tatbik edilecek olsa bu Anayasa hükümleri hakkında gerekli teşebbüsleri yapacak olmakla beraber, Türkiye için ehemmiyetli meselenin Ada'nın nihai kadere meselesi teşkil ettiğini*"⁷⁰ söyledi.

Yunanistan ise Self-Determination prensibini ihtiva etmediği için tasarımı reddetti. Şubat 1957'de Kıbrıs Meselesini tekrar B.M.'e getirdi. Bu kez İngiltere'de bir tasarımı hazırlayarak B.M. geldi. İngiliz tasarısında Yunanistan Ada'daki tedhiş hareketlerini körüklemekle suçlanıyordu. Her iki ülkenin tasarıları da B.M. Genel Kurulunda red edildi. Bu dönemde İngiliz Muhalefet Partisi, İşçi Partisi'nin muhtemel bir seçimde işbaşına geldiği takdirde Ada'yı Yunanistan'a devretmeye hazır olduğunu.⁷¹ açıklaması Türkiye'de endişe ve tepkilere neden oldu.

İngiltere, Ada'da artan tedhiş hareketleri nedeniyle E.O.K.A.'nın tedhiş hareketlerini durdurmasına karşılık olarak 28 Mart 1957'de Makarios'u serbest bıraktı. Serbest bırakılan Makarios Yunanistan'da bir devlet başkanı gibi karşılandı. Türkiye'de hem Makarios'un serbest bırakılmasına hem de Yunanistan'da törenle karşılanmasına tepkiler oldu. Zafer Gazetesi'nde yer alan bir makalede Makarios için "*...insan öldürten, insan öldürecek katil çeteleri teşkil ve tahrik etmiş olan adam bizim nazarımızda bir din adamı olamaz. Bizzat kendisi kelimenin tam anlamıyla bir basit ve cani katildir!*"⁷² ifadeleri kullanılarak, Makariso'un serbest bırakılması protesto ediliyordu.

İngiltere 1958 yılının ilk aylarında Türkiye ve Yunanistan ile ayrı ayrı temasa geçerek Kıbrıs konusundaki görüşlerini öğrenmeye çalıştı. Bu temaslar sonunda İngiltere Kıbrıs için yeni bir çözüm önerdi. 19 Haziran 1958'de Avam Kamarasında açıklanan ve "*Mc Millan Planı*" olarak bilinen plana göre, İngiltere Ada'daki hakimiyetini sürdürüyor ancak Ada yönetimini Türkiye'ye ve Yunanistan ile paylaşıyordu. Ada'ya Muhtariyet verilecek, Ada Valisinin yanında Türkiye ve Yunanistan'ın birer temsilcisi bulunacaktı.⁷³

⁷⁰ Ulus Gazetesi, 7 Ocak 1957.

⁷¹ A.Şükrü Esmer, "Kıbrıs ve Nato," *Ulus Gazetesi*, 27 Şubat 1957.

⁷² "Makaros Festivali", *Zafer Gazetesi*, 3 Nisan 1957.

⁷³ Zafer Gazetesi, 23 Haziran 1958, Gürün, a.q.e. S.392, Erim, a.q.e.,s.79.

Yunanistan Mc Millan planını red etti. Gerekçe olarak da açıklanan planda Ada'da iki ayrı Cemaatin bulunduğu fikrinin benimsendiği ve bunun da Türkiye'nin savunduğu taksim tezine yakın olduğunu söyledi.⁷⁴ Türk Dışişleri Bakanı F. Rüştü Zorlu İngiliz planını değerlendirirken "...*Bu plan Kıbrıs Davası'nın hali için bir esas teşkil edemez. Türkiye en kısa zamanda ilgililer arasında bir konferansa taraftardır.*"⁷⁵ diyerek Türkiye'nin tasarıyı kabul etmediğini açıkladı.

İngiltere Mc Millan tasarısında Türkiye lehine bazı değişiklikler yaptı. Değişikliğe uğrayan planı 1 Ekim 1958 tarihinden itibaren uygulamaya koyacağını açıkladı. Türkiye, İngiltere'nin planını kabul ettiğini açıklayarak Türk Hükümeti adına Kıbrıs yönetimine katkıda bulunması için Burhan Işın'ı görevlendirdi.⁷⁶ Yunanistan ise değişikliğe uğrayan planı da red ettiğini açıkladı.

2-) Yunanistan'ın Kıbrıs Politikası ve B.M.'e Yaptığı Başvurular

Yunanistan Kıbrıs sorununun başından itibaren Ada'ya kendi geleceğini tayin etme hakkı (Self-Determination) verilmesini savundu. Bunu gerçekleştirmesi, Ada'nın Yunanistan'a ilhak demektir. Zira Ada'da 100 bin Müslüman Türke karşılık, 481 bin Rumca konuşan Ortodoks Hıristiyan vardı ve nüfus çoğunluğu Rumlar'ın elindeydi. Muhtemel bir halk oylamasında Yunanistan ile birleşme kararının alınması büyük bir ihtimaldi.

Yunanistan amacına ulaşmak için önce İngiltere ile ikili müzakereler yolunu denedi. Ancak İngiltere Kıbrıs konusunu Yunanistan ile görüşmeyi red etti. Yunanistan İngiltere'yi ikna etmek için Kıbrıs Sorununu sık sık B.M.'e getirerek, Self-Determination doğrultusunda bir karar çıkartmaya çalıştı. Bir yandan Ada'daki tedhiş hareketlerini desteklerken diğer yandan da İngiltere'nin Ada halkına baskı yaptığı şeklinde propagandaya girişti.

1956 Aralık ayında Yunanistan 3.defa B.M.'e müracaat etti. Gündem yoğunluğu nedeniyle Şubat 1957'ye sarkan görüşmelerde Yunanistan Self-Determination prensibini

⁷⁴ Ö.Sami Coşar, "Kıbrıs İçin", *Cumhuriyet Gazetesi*, 4 Eylül 1958.

⁷⁵ Zafer Gazetesi, 20 Haziran 1958.

⁷⁶ Ulus Gazetesi, 30 Eylül 1958.

tekrar gündeme getirdi. Yunan tasarısının gündeme alınmasında, İngiltere'nin de B.M.'e, Yunanistan'ı tedhişçiliği desteklemekle itham eden bir tasarı getirmesi etkili oldu.⁷⁷

Görüşmeler sırasında konuşan, Türkiye B.M. Daimi Temsilcisi Selim Sarper, Dünya Siyasi durumunun kritik olduğu bir sırada Kıbrıs'ın gündeme getirilmesinin yanlış olduğunu söyledi. Meselenin hal çaresinin, *ilgili üç devletin, B.M. dışında bir araya gelerek makul bir işbirliği ile görüşüp halletmeleri*,⁷⁸ olduğu ifade etti. Görüşmeler sonunda Hint delegesi Menon'un *Meselenin barış havası içinde adilane tarzda çözülmesi*'ni içeren teklifi, 2 çekimser, 76 evet oyu ile kabul edildi. Hem Yunanistan'ın hem de İngiltere'nin teklifleri red edildi.

Kabul edilen karar doğrultusunda üç devlet arasında konferans düzenlenmesi için yapılan teklifler Yunanistan tarafından red edildi. Gerekçe olarakta tasarıda yer alan "İlgililer" sözünün sadece İngiltere ile Kıbrıs Adası'nın temsilcisi Makarios'u kastettiğini, bu nedenle görüşmelerin Makarios ile İngiliz yetkililer arasında yapılması gerektiğini ileri sürdü.⁷⁹ Bu nedenle devletler arası görüşmeler yapılmadı.

Yunanistan 15 Temmuz 1957'de 4.kez Kıbrıs Sorunu B.M. getirdi. Yunanistan B.M.'e sunduğu şikayetnamede, Kıbrıs halkına B.M. Andlaşması gereğince hemen kendi geleceğini tayin hakkı verilmesi isteniyordu. 5 ay evvel kabul edilen karar suretine muhalefet ederek Kıbrıs'ta zulüm ve işkence hareketlerine girişen İngiltere protesto ediliyordu.⁸⁰ Yunanistan başvurusunun gündeme alınıp alınmayacağı hakkındaki toplantı 18 Eylül 1957'de yapıldı ve tasarı gündeme alındı. 9 Aralık 1957'de başlayan müzakerede Türkiye'de Taksim tezini savundu. İngiltere ise Radeliffe Anayasası'nı kabul ettirerek ya da daha geniş bir otonomi vererek Kıbrıs'ta tutunmaya çalıştı. Yunan tasarısında bazı değişiklikler yapıldı ve tasarı Siyasi Komisyon da kabul edildi.⁸¹ Ancak 14 Aralık 1957'deki Genel Kurul'da üçte ikilik çoğunluk oyu sağlanamadığı için Yunan tasarısı red edildi.

19 Haziran 1958'de İngiltere tarafından açıklama Mc Millan Planı'nı ve daha sonra önerilen üçlü konferans tekliflerini red eden Yunanistan B.M.'e tekrar müracaat etti.

⁷⁷ A. Şükrü Esmer, "Kıbrıs Müzakeresi Başlıyor", *Ulus Gazetesi*, 11 Şubat 1957.

⁷⁸ Zafer Gazetesi, 3 Ocak 1957.

⁷⁹ A. Şükrü Esmer, "Kıbrıs meselesi Hangi Safhada?" *Ulus Gazetesi*, 27 Ağustos 1957.

⁸⁰ Ulus Gazetesi, 16 Temmuz 1957.

⁸¹ Ö. Sami Coşar, "Kabul Edilen Yunan Teklifi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Aralık 1957.

Siyasi Komisyon 25 Kasım–4 Aralık 1958 tarihleri arasında Yunan tasarısını görüştü. Bu görüşmelerde İngiltere ve Türkiye birer tasarı hazırlayarak katıldı. İlk defa B.M.'e Kıbrıs Konusunda tasarı sunan Türkiye, tasarısında *Kıbrıs Meselesi'nin hali için alakalı memleketler arasında müzakerelere başlanmasını, tedhiş ve tahrik olaylarının tahrik edilmemesini*⁸² istiyordu. Görüşmelerde başka devletlerde tasarılar sundu. Görüşmeler sonunda Türk Dışişleri Bakanı F. Rüştü Zorlu ile Yunan Dışişleri Bakanı Averoff arasında bir uzlaşma sağlandı. Türk ve Yunan temsilcilerinin onayını alan Meksika temsilcisinin tasarısı B.M. Genel Kuruluna getirildi ve ittifakla kabul edildi.⁸³ Kabul edilen tasarıda 1957 yılında B.M.'de kabul edilen tasarı hatırlatılarak *barışçı bir çözüm için taraflar arasında görüşmelerin artırılması* tavsiye ediliyordu.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki uzlaşmaya dayalı olarak kabul edilen tasarı ile Kıbrıs Konusunun B.M.'de görüşülmesi sona erdi. Bu Tasarı Kıbrıs Sorunu çözülmesinde etkili oldu. B.M. kararından sonra Yunan Meclisinde bir konuşma yapan Dışişleri Bakanı Averoff, *"daha önceki dönemde yapılan İngiliz tekliflerine red ettik ancak Yunan Hükümetinin şartlara uygun bir"Kıbrıs üçlü Konferansı" kabul edebileceğini*⁸⁴ açıkladı. Bu Kıbrıs Sorunun çözümünde atılan önemli bir adım oldu.

3-) Türkiye'nin Kıbrıs Politikası

Kıbrıs konusuna başta ilgisiz kalan Türk Hükümeti, 1955 yılında düzenlenen Londra Konferansı ile taraf üç devletten biri haline geldi. Türkiye, Londra Konferansı'nda ve sonrasında yaptığı açıklamalarda Self – Determination fikrini prensip olarak kabul etmekle beraber, bu prensibin Kıbrıs için uygulanamayacağını savundu. Dahili muhtariyetin uygulanabilmesi için de önce Ada'daki tedhiş olaylarının sona ermesi ve yeni idareye Türk Cemaatinin eşit şartlarda katılımının sağlanmasını savundu. İngiltere'nin getirdiği dahili Muhtariyet önerisine Türkiye'nin karşı çıkmasının altında, kurulacak muhtar idarenin Ada Türklerini idari tertiplerle karşı karşıya getirilek, onların ezilmesine sebep olacağı endişesi yatmaktaydı.⁸⁵

⁸² Zafer Gazetesi, 25 Kasım 1958.

⁸³ Cumhuriyet, Zafer Gazetesi, 6 Aralık 1958.

⁸⁴ Ömer Sami Coşar, "Kıbrıs Müzakereleri", *Cumhuriyet Gazetesi*, 13 Aralık 1958.

⁸⁵ "Kıbrıs Meselesinde Türk Görüşü", *Zafer Gazetesi*, 26 Ocak 1956.

Yunanistan Meclis Bakanı M. Rodolpulo, dünya parlamentolarına bir mesaj göndererek, Kıbrıs'ta Türklerin Rumları öldürdüğünü, mallarını yağma ettiklerini, İngiliz idaresi'nin de bunları durdurmak için hiçbir şey yapmadığını belirterek onlardan yardım talebinde bulunuyordu. Türkiye'de Yunanistan'ın gerçekleri çarpıttığını ileri sürerek dünya parlamentolarına bir mesaj göndererek gerçekleri anlatmaya çalıştı.⁸⁶

Türkiye Yunanistan'ın Ada'yı ilhak etme girişimlerine karşılık olarak, bunun Lozan Andlaşması'na aykırı olacağını savundu. 12 Temmuz 1956 tarihinde Demokrat Parti Meclis Grubu'nun Kıbrıs Meselesi dolayısıyla yayınladığı bildiride: "...Yunanistan'ın iddialarında ısrarlı olması Türkiye ve Yunanistan arasında teessüs etmiş muvazenenin bozulmasına çalışmak olur ki, o takdirde Türkiye'nin de ileri sürecek iddiaları vardır. Bütün Garbi Trakya ile On İki Ada Meselesinin yeniden mevzubahis olması icab edecektir."⁸⁷ ifadelerine yer verilerek, Yunanistan uyarılmaktaydı.

1956 yılının sonlarına doğru, Yunanistan Ege Denizi'ni Uluslararası geçişe kapatabileceğini açıklaması, Türkiye ile Yunanistan arasında gerginliği iyice artırdı.⁸⁸ Türkiye'de buna karşılık olarak karasularını 3 Milden 12 Mile çıkarabileceğini açıkladı.

İngiltere tarafından açıklanan Redcliffe Anayasası'nda uygun şartlar oluştuğunda her iki Cemaate de kendi geleceğinin tayin hakkının verilebileceğinin bildirilmesi, Türkiye'nin Kıbrıs Politikasında değişikliğe neden oldu. Türkiye zoraki olarak benimsediği, Ada'da Statüko'nun korunması tezinden vazgeçerek yeni görüş olarak Ada'nın Taksimi fikrini benimsedi.⁸⁹ Başbakan A. Menderes, Türkiye'nin Taksim Tezini 20 Aralık 1956 tarihinde Anadolu Ajansı'na verdiği demeçle resmen açıkladı. Menderes Taksim Tezini açıklarken şunları söyledi: "...Kıymet verdiğimiz Türk – Yunan dostluğunu korumak ve bu ihtilafı ortadan kaldırmak için azami hüsnüniyet göstermiş ve Kıbrıs'ın taksimine razı olmak şartıyla yapabileceğimiz fedakarlığın hududuna varmış bulunuyoruz. Türkiye'nin emniyetinin ve Ada'daki Türk Cemaatinin istikbal ve inkişafının korunması için aldığımız bu kararlı tutumun muhafaza olunacağını bir kere daha teyid ederiz."⁹⁰

⁸⁶ Ulus Gazetesi, 14 Haziran 1956, Türkiye'nin Dünya Parlamentolarına Gönderdiği Mesajın Metni için bkz. Cumhuriyet Gazetesi, 28 Haziran 1956.

⁸⁷ Ulus Gazetesi, 13 Temmuz 1956.

⁸⁸ Ö. Sami Coşar, "", Cumhuriyet Gazetesi, 2 Aralık 1956.

⁸⁹ Fahir Armaoğlu, Kıbrıs Meselesi, Ankara, 1969; s. 188.

⁹⁰ Kaşım Öztürk, Türkiye Cumhuriyeti, Hükümetleri ve Programları, İstanbul, 1968, s. 459.

Kıbrıs meselesinde 1958 yılına kadar Türkiye'nin değişmez politikası olan Ada'nın Türk ve Rum Cemaatları arasında taksim edilmesi fikrinin ilk olarak kimin ileri sürdüğü tartışılan bir konudur.⁹¹ Türkiye Taksim tezini savunurken Self-Determination'dan yola çıkarak, bu prensibin ayrı ayrı her iki cemaate de uygulanmasını savunmuştur. Bu prensibin ayrı ayrı uygulanması ile Ada'nın Türk ve Rum Cemaatları arasında paylaşılması demektir. Türkiye bu tezini kararlılıkla savundu. Basın ve halk tarafından da büyük destek gören Taksim tezinin Türkiye için taşıdığı önemi, A. Menderes şu sözlerle açıklıyordu: "...Ada taksim edilirken oradaki 120 bin Türk nüfusu yadellere tevdi edemeyiz ve orada 25 milyonun emniyetini niğahban olan bir kara parçasından karakolumuzun mevcut bulunması mutlaka zaruri görmekteyiz."⁹²

Türkiye'nin kararlı bir şekilde Taksim tezini savunması Kıbrıs'ta Türklere yönelik şiddet hareketlerini arttırdı. Haziran 1958 de 4 Türkün öldürülmesi ile çıkan olaylar nedeniyle Kıbrıs'ın 6 büyük şehrinde Örfi idare edildi. 11 Haziran 1958 de Ankara'da büyük bir miting düzenlendi. Bunu diğer illerde düzenlenen Kıbrıs mitingleri izledi. Türkiye'nin Kıbrıs Politikası" *Ya Taksim ya ölüm!*" sözleri ile ifade edildi Hükümet, Basın, Muhalefet, halk bu söz etrafında birleşti.

Kıbrıs Türkleri artan Rum saldırılarına karşılık vermek amacıyla *Türk Mukavemet Teşkilatı (T.M.T.)* kurdu. Düzenlenen mitinglerde Türklerin ayrı belediye teşkilatı kurlmaları, Rum belediyelere vergi verilmemesi gibi kararlar alındı.⁹³

1958 yılı Türk – Yunan ilişkilerinde gerginliğin en üst seviyede olduğu yıldır. Yunanistan Kıbrıs nedeniyle NATO'dan ayrılabilceğini ima eden açıklamalarda bulundu. İzmir'de NATO karargahı'nda görevli subaylarını geri çekti. Yunanistan'da düzenlenen NATO toplantısına katılmak için Atina'ya giden Türk subayları geri çevrildi ve toplantı yapılamadı.⁹⁴ Yunanistan'ın Türk subaylarını geri çevirmesi Türkiye'de sert tepkilere neden oldu. Zafer Gazetesi'nde bu olay ile ilgili olarak yazılan bir makalede Yunanistan için şu sözler sarfediliyordu: "...Yunanlı bir handikaptır, bir başbelasıdır, bir kuvvet

⁹¹ Forum Dergisi'nin 15 Temmuz 1955 tarihli 32. sayısında dile getirilen taksim fikri, 25 Şubat 1956'da Bağımsız Milletvekili Y. Hikmet Bayur Tarafından T.B.M.M. 'de de ifade edildi. (bkz. Ahmet An, *Kıbrıs'ta Fırtınalı Yıllar (1942-1962)* Lefkoşa, 1996, s. 69) Taksim fikri ilk defa Yunan Dışişleri Bakanı veroff'un. Türkiye Büyükelçisi Settar İlksel ile görüşmesi sırasında Averoff tarafından ortaya atıldı (bkz. Nihat Erim, *a.g.e.*, S. 31).

⁹² Zafer Gazetesi, 29 Aralık 1956.

⁹³ Cumhuriyet Gazetesi, 28 Nisan 1958.

⁹⁴ A. Şükrü Esmer, "Yunan Şımarıklığı", *Ulus Gazetesi*, 22 Haziran 1958.

*zammeden değil, kuvvet tarh eden unsurdur! Tetkik edin Balkan Harbi, I. ve II. Dünya Harplerini.... Göreceksiniz ki Yunanistan bu harplerde müttefiklerine yük olmaktan başka hiçbir faydası, yardımı olmamıştır. Ne askerliğinde ne de Politikasında bel bağlanacak taraflı vardır,*⁹⁵

Türkiye ile Yunanistan arasındaki bu gergin hava Aralık 1958 de B.M.'de iki Ülke Dışişleri Bakanlarının uzlaşp Meksika temsilcisi'nin tasarısına oy vermeleri ile sona erdi.

F-)A.B.D. ve Kıbrıs Sorunu

A.B.D.'nin Kıbrıs Sorununa yaklaşımı İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'yi etkilemiştir. A.B.D. bir yandan İngiltere'nin Orta Doğu'da boşalttığı bölgelerde nüfuz sahibi olmaya çalışmış diğer yandan da Sovyet yayılcılığına karşı oluşturulan NATO'nun en etkili devleti haline gelmiştir.

Kıbrıs meselesinin Yunanistan tarafından uluslararası bir sorun haline getirilmesinde A.B.D.'nin tutumu etkili olmuştur. Yunanistan daha önceki toprak kazançlarında, İngiltere'den büyük destek gördü. Ancak Kıbrıs sorununda İngiltere ile karşı karşıya gelmesi nedeniyle bu kez A.B.D.'den destek almaya çalıştı. İngiltere'nin Orta Doğu'dan çekilmesi ve bölgeye, sorunları henüz yakından tanımayan A.B.D.'nin gelmesi Yunanlıları Kıbrıs konusunda ümitlenmiştir.⁹⁶ İngiliz ve Amerikalıların Yunanistan üstüne giriştikleri sessiz çekişmenin Amerika lehine sonuçlanması sayesinde Maraşal Papagos iktidara geldi.⁹⁷ Amerikan desteğine sahip olan Papagos Kıbrıs meselesi'ni 1955'den sonra Uluslararası bir sorun haline getirdi.

A.B.D. Kıbrıs konusundaki görüşlerini, Türkiye'nin Washington Büyük Elçisi F. Cemal Erkin'e verdikleri bir beyanatta dile getirdi. A.B.D. Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesinin bizzat bu memleket için tehlike neticeler doğurabileceği, Kıbrıs'taki Komünistlerin Yunanistan'a girip çıkmasının Yunanistan'daki istikrarı bozabileceğini bildirildi.⁹⁸

⁹⁵ "İtimat Telkin etmeyen Millet", *Zafer Gazetesi*, 4 Temmuz 1958.

⁹⁶ A. Şükrü Esmel, "Londra Konferansı", *Ulus Gazetesi*, 31 Ağustos 1955.

⁹⁷ K. Çukulaş, *a.q.e.*, S.180.

⁹⁸ F. Cemal Erkin, *Dışişlerinde 34 Yıl, II. Cilt*, T.T.K. Ankara 1986, s. 310.

A.B.D. Sömürgeciliğe karşı bir devlet olmasına rağmen, Ada'nın İngiltere'de kalmasını savunmuştur. İngiltere'yi desteklemekle beraber İngiltere'ye sorunu bir an evvel barışçı bir yolla çözülmesi için tavsiyelerde bulunmuştur. Çünkü, Yunanistan'ın Kıbrıs için, Rus nüfuzu altına girmekle neticelenebilecek siyasi bir intihara teşebbüs etmesinden çekinmiştir.⁹⁹

A.B.D. Kıbrıs Sorununun B.M.'de görüşülmesi sırasında, 1954 yılındaki görüşmede çekimser oy verdi. 1955 yılındaki Müzakerelerde ise meselenin gündeme alınmaması şeklinde oyunu kullandı. Bu Yunanistan'da tepkilere neden oldu. Protesto gösterilerinde Türkiye ve İngiltere ile beraber A.B.D.'ne karşı da eylemler oldu.¹⁰⁰

Amerika'da yaşayan Rumlar ise Kıbrıs Meselesinde Yunanistan'a hem maddi hemde manevi yönden büyük destek vermişlerdir. *Amerikanın Kıbrıs Federasyonu* adıyla kurdukları teşkilat sayesinde milyonlarca Dolar para toplayarak, gazetelerde ücretli makaleler yayınlamışlardır. Amerika'daki Rumların propagandaları A.B.D.'nin politikasının değişmesi için yeterli olmadı. A.B.D. Dışişleri Bakanı Mr. Rounatree yaptığı açıklanmada "*Birleşik Amerika'nın Orta Doğu'nun tamamını veya herhangi bir parçasını milletlerarası komünistliğin tecavüzüne karşı müdafaya hazırdır. Fakat Orta Doğu Bölgesi'nin anlaşmazlıkları karşısında tarafsızdır*"¹⁰¹ diyerek A.B.D.'nin soruna karışmak istemediği ifade etti.

Amerika Birleşik Devletleri, Kıbrıs sorunu nedeniyle, NATO'ya üye üç devlet arasında yaşanan gerginlikten rahatsız oldu. Bu üç devletin NATO içerisinde daha fazla işbirliği yapabilmeleri için Kıbrıs sorununun çözülmesi gerekiyordu. Bunun için A.B.D. 1958 yılının sonlarında taraflara baskı yaparak çözüme ulaşılmasında etkili oldu. Zürih ve Londra Andlaşmaları, Türkiye ve Yunanistan arasında diplomatik bir uzlaşmanın yanında biraz da Amerikan baskısı altında varılan bir uzlaşma zihniyetinin bir ürünüdür.¹⁰²

⁹⁹ Ulus Gazetesi, 15 Ağustos 1956.

¹⁰⁰ Karolos Zahariadis – Yusuf Alp, *Kıbrıs*, İstanbul, 1979, s. 21.

¹⁰¹ A. Şükrü Esmer, "Kıbrıs ve Amerika", *Ulus Gazetesi*, 15 Haziran 1957.

¹⁰² A. Şükrü Esmer, "Kıbrıs Çıkması", *Ulus Gazetesi*, 19 Eylül 1959.

IV.BÖLÜM:KIBRIS MESELESİNDE ÇÖZÜM A-)ZÜRİH VE LONDRA ANDLAŞMALARI

Aralık 1958'de Yunanistan'ın başvurusu üzerine B.M.de yapılan müzakereler sonunda Kıbrıs sorunununda görüşmelerin devam etmesini tavsiye eden bir karar alındı. NATO'nun da devreye girmesiyle, B.M. tarafından önerilen görüşmeler 18 Aralık 1958'de Paris'te başladı. Paris'teki NATO Vekiller Konseyi Toplantısında, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında Kıbrıs sorunu görüşüldü. Görüşmeler sonunda Kıbrıs'ın bağımsızlığı temeli üzerine oturacak, Taksim ve Enosis'e karşı garantiler sunacak olan üçlü bir konferansın yapılmasına karar verildi.¹

İkinci görüşmeler 5 Şubat 1958 tarihinde İsviçre'nin Zürih kentinde başladı. Görüşmeler Yunanistan ve Türkiye Başkanları ile Dışişleri Bakanları arasında oldu. İngiltere bu görüşmelere katılmadı. Türkiye görüşmelerde Başbakan A.Menderes tarafından temsil edildi. Beraberinde Dışişleri Bakanı F.R.Zorlu, Dışişlerinden Melih Esenbel, Zeki Kuneralp ve Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Nurettin Vergin eşlik etti.² Yunanistan'ı Başbakan Karamanlis ile Dışişleri Bakanı E.Averoff temsil etti.

11 Şubat 1959'da Anlaşmaya varıldığı açıklandı. Görüşmeler sonunda iki ülke Başbakanları arasında, üç adet andlaşma parafe edildiği bildirildi. Bunlar bağımsız Kıbrıs Devletinin kurulması, Türkiye, Yunanistan, İngiltere ile Kıbrıs Devleti Arasında Garanti Andlaşması, Kıbrıs Devleti ile Türkiye ve Yunanistan Arasında İttifak Andlaşması olarak açıklandı. Görüşmeler sonunda Başbakanlar ülkelerine dönerken, Dış İşleri Bakanları Londra'ya hareket ederek varılan mütabakatı İngiltere'ye açıklamaya gittiler.

Londra'da başlayan müzakerelerde Adadaki cemaatlerin temsilcileri de katıldı. Rum Cemaatini temsilen Başpiskopos Makarios, Türk Cemaatini de Dr.Fazıl Küçük temsil ediyordu.³ İngiltere'yi Başbakan Mc.Milan temsil ederken, Kıbrıs'ın İngiliz Valisi Sir Hugh Foot ve Koloniler Bakanı Alan Lennox Boyd da konferansa katıldı. İngiltere, Yunanistan ve Türkiye, varılan Andlaşmaları cemaatlerinde kabul etmesini istedi. Cemaatlerin temsilcilerinin Andlaşmaları kabul etmesi üzerine imza töreni 19 Şubat 1959 tarihinde yapıldı. Başbakanlar düzeyindeki bu imza törenine Türkiye Başbakanı

¹ Hüseyin Bağcı, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, Anakar, 1990, s.120.

² Zafer Gazetesi, 5 Şubat 1959.

³ Zafer Gazetesi, 10 Mayıs 1959.

A.Menderes katılmadı. 17 Şubat 1959'da uçağının Londra Havaalanında geçirdiği kaza nedeni ile bir süre hastanede yatmak zorunda kalmıştı.

Andlaşmalar 23 Şubat 1959'da Ankara, Atina ve Londra'da aynı anda açıklandı.⁴ Bu Andlaşmalar ile Kıbrıs bağımsız bir Cumhuriyet haline gelirken, Türkiye Taksim tezinden, Yunanistan Enosis tezinden, İngiltere ise adadaki egemenliğinden vazgeçmiş oluyorlardı. Yeni kurulan devlet İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantisi içinde olacak, statükonun değişmesi halinde her devlet tek başına veya birlikte statükoyu muhafaza için harekete geçebilecekti.

Türk Hükümeti Şubat ayındaki müzarekeler, andlaşma ile neticelenene kadar kamuoyuna herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. 11 Şubat 1959'da parafe edilen Andlaşmalar, gazetelerle halka duyurulmuştur. Zafer Gazetesi parafe edilen Andlaşmaları Türk-Yunan dostluğunu kuvvetlendiren bir andlaşma olarak nitelendirip, "*Yunanistan kuvvetlenen dostluk sayesinde, Kıbrıs'da kaybettiğinden daha çok kazanacağı*"⁵ ifade edilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesinde yer alan makalede ise kamuoyuna Taksim fikrini öngörmediği için andlaşmalara önyargıyla bakılmaması tavsiye ediliyor ve andlaşmalar açıklandığında Türkiye'nin öz menfaatlerine zarar verip vermediğine bakarak değerlendirme yapması gerektiği belirtiliyor.⁶

19 Şubat 1959 tarihinde Kıbrıs'ın bağımsızlığı ile neticelenen görüşmeler Türk kamuoyunda şaşkınlık yaratmıştır. Çünkü Kıbrıs'ın bağımsızlığı hiçbir zaman göz önünde tutulmayan bir fikirdi. Türk kamuoyu Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki ihtimalini endişeyle de olsa daima hesaba katmıştı; fakat bağımsız bir devlet haline getirilmesi hiçbir zaman düşünülmemişti.⁷

Andlaşma Kıbrıs'ta da şaşkınlıkla karşılanmıştır. Zira ne Rumlar, ne de Türkler bağımsızlık peşinde değillerdi. Yıllardan beri Rumlar Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını istiyorlardı. Türklerde Taksim tezini şiddetle benimsemişlerdi. Adadaki Türkler de

⁴ Londra Antlaşmalarının metni için bkz. Zafer Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi, 24 Şubat 1959, Niyazi Ahmet Banoğlu, *Kıbrıs Dosyası*, İstanbul, 1974, s. 58-66; İ. Soysal, *a.g.e.*, s. 466-471; Ş. Sina Gürel, *a.g.e.*, s. 148-149.

⁵ Zafer Gazetesi, 14 Şubat 1959.

⁶ Nadir Nadi, "Peşin Hüküm Yok," *Cumhuriyet Gazetesi*, 13 Şubat 1959.

⁷ F. Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi*, Ankara, 1969, s. 517.

Rumlar da bağımsızlıktan ziyade her biri kendi Anavatanına bağlanma arzusundaydı.⁸ Bu düşünce Kıbrıs Cumhuriyetinin kısa süreli olmasında etkili olacak çünkü her iki tarafta yeni kurulan devleti benimseyemeyecektir.

Andlaşmayı T.B.M.M.de açıklayan Dışişleri Bakanı F.Rüşti ZORLU şunları söyledi : “*Kıbrıs Andlaşmasında bir galip veya mağlup aramaya imkan yoktur. Bundan ancak haklı iddialar galebe çalmış ve galip yalnız anlaşma ve uzlaşma zihniyeti olmuştur.*”⁹ Sözleri ile Andlaşmanın bütün taraf ülkelerin fedakarlık yapmaları sayesinde mümkün olduğunu belirtti.

Andlaşma hakkında basında yer alan makalelerde genelde anlaşma olumlu karşılanmıştır. Andlaşmanın, *bir sağduyu ve hatta siyasi bir “rüş” eseri*¹⁰, “*Türkiye'nin siyasi ve diplomatik bir başarısı olarak*”¹¹ nitelendirilen makaleler yayınlanmıştır. Eleştirilen noktalar ise öncelikle Taksim tezinden vazgeçilmenin yarattığı hayal kırıklığı ile andlaşmaların imzalanmasından sonra, Yunan Başbakanı Karamanlis'in “*Hayatımın en şerefli diplomatik zaferini kazandım*” şeklindeki demecinin yarattığı kızgınlıktır. Cumhuriyet Gazetesi'nde Karamanlis'in açıklamalarını değerlendirildiği bir makalede şu ifadeler yer verilmiştir: “*...Kıbrıs üzerinde varılan andlaşmayı hiçbir taraf kendi hesabına ilerisi için bir merhale saymamalıdır. Şu veya bu sebeple halk arasında böyle bir kuşku uyanırsa bunun sonuçları çok kötü olabilir.*”¹² denilmiş ve Yunanistan uyarılmıştır.

Kıbrıs ile ilgili olarak imzalanan Andlaşmalar T.B.M.M.'de 4 Mart 1959'da görüşüldü. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Andlaşmalar hakkında yaptığı konuşmada bazı tenkitlerde bulundu. İnönü konuşmasında: “*...İmzalanan Andlaşmalar taksim tezinin hukuken olduğu gibi fiilen de tatbik edilmesine hakikaten imkan bırakmamıştır. Mali yardım açıklığa kavuşmamıştır. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak kapısını fiilen açık bırakmakta olan Andlaşmanın eksiği tamamlanmadıkça, bunu kabul etmeğe karşı olduğumuzu beyan ederiz.*” sözleri ile Andlaşmaları tasvip etmediklerini ifade etti.¹³

⁸ A.Şükrü Esmer. “Kıbrıs Çıkmazı”. *Ulus Gazetesi*, 19 Eylül 1959.

⁹ Zafer Gazetesi, 1 Mart 1959.

¹⁰ Y.K.Karaosmanoğlu, “Kıbrıs Saati”. *Ulus Gazetesi*, 10 Şubat 1959.

¹¹ Y.K.Karaosmanoğlu, “Zürih Andlaşması”, *Ulus Gazetesi*, 15 Şubat 1959.

¹² Nadir Nadi. “İyi Bir Örnek Olabilir”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Şubat 1959 .

¹³ *Muhalefette İsmet İnönü*, Derleyen:Sebahat Erdemir, Cilt:2, İstanbul,1959,s361.

Andlaşmanın oylanmasında CHP toplu halde hayır oyu kullanırken DP'ye ait 347 kabul oyu ile Andlaşmalar onaylandı.

Kıbrıs Devleti'nin anayasasının oluşturulması için, Adadaki cemaatlerin temsilcilerinin yanında Türkiye'den ve Yunanistan'dan da temsilciler hazır bulunmuştur. Türkiye'yi Prof.Dr.Nihat Erim ve Doç.Dr.Suat Bilge temsil etti. 27 Mart 1959'da oluşturulacak yeni devlette bakanlıkların paylaşımı yapıldı. Savunma, Sağlık, Tarım Bakanlıkları Türklere verildi.¹⁴

Kıbrıs'ta 3 Aralık 1959 tarihinde yapılan seçimler sonunda Dr.Fazıl Küçük Cumhurbaşkanı Yardımcılığına seçildi. Dr.Fazıl Küçük seçildikten sonra radyodan yayınlanan demecinde şunları söyledi : *"...Gelecek nesiller için sulh içinde bir memleket yaratmak, gerek Türk, gerekse Rum camiasının kutsi vazifesi olmalıdır. Türk cemaati Zürih ve Londra Adlaşmalarını sarsacak hiçbir harekette bulunmayacaktır."*¹⁵

13 Aralık 1959 tarihindeki seçimlerde de Başpiskopos Makarios Cumhurbaşkanı seçildi. Makarios seçimden sonra yaptığı ilk konuşmada : *" Sekiz asırdan sonra adamızın idaresinin elimize geçmesinin şerefi sizlere aittir."*¹⁶ şeklinde cümleler sarfetmesi Türkiye'de tepkiyle karşılandı. Bu sözler Makarios'un Adanın hakimi olarak sadece Rumları gördüğünü, Türkleri yok saydığını göstermesi bakımından önemlidir.

Sonuç olarak; Zürih ve Londra Adlaşmaları, NATO üyesi üç ülke arasındaki gerginliği sona erdirmiştir. Andlaşmayı ülkeler açısından değerlendirirsek şunları söyleyebiliriz.

İngiltere başlangıçta Kıbrıs sorununu kendi iç sorunu olarak görmüş, başka devletleri meseleye karıştırmamıştır. Ancak Ada'da artan tedhiş hareketleri, Ada'da sömürgeci bir pozisyonda bulunmanın yarattığı rahatsızlık nedeni ile İngiltere 1955 yılında Londra Konferansını düzenledi.Amacı Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya bırakarak, kendi menfaatlerin devam ettirmektir. Londra Konferansında İngiltere'nin bir diğer amacı da sorunu Türkiye ile Yunanistan arasında gösterip, adadaki varlığının İstikrar için gerekli olduğunu dünya kamuoyuna göstermektir. Zira İngiltere'nin Süveyş Kanalı'ndan da çıkması ile Kıbrıs'taki varlığı daha da önemli olmuştur. İngiltere'nin temel

¹⁴ Ulus Gazetesi, 28 Mart 1959.

¹⁵ Ulus Gazetesi, 2 Ocak 1960.

¹⁶ Ulus Gazetesi, 16 Aralık 1959.

siyaseti Ada'da her ne pahasına olursa olsun üst bulundurmak, stratejik çıkarlarını korumaktı. Bu nedenle Zürih ve Londra Andlaşmaları Ada'daki İngiliz hakimiyetine son vermesine rağmen, İngiliz askeri üstlerini muhafaza ettiği için, İngiltere açısından başarılı sayılabilir.

Yunanistan ise Kıbrıs meselesinde başından beri Ada'ya kendi geleceğini tayin hakkını verilmesini savunmuştu. Ada nüfusunun çoğunluğunun Rum olduğu düşünülürse bu bir nev'i dolaylı ilhak demektir. Yunanistan bu tezini İngiltere ile müzakere ederken, Türkiye'yi meselenin dışında kabul etmiş ve Türkiye'nin meselede taraf olmasını istememiştir. Ancak ne B.M.e yaptığı başvurulardan bir sonuç alabilmiş, ne de İngiltere'yi kendi geleceğini tayin hakkının Kıbrıs'a tanınması yolunda ikna edebilmiştir. 1955'ten sonra Türkiye'nin de sorunda taraf olması Yunanistan'ın işini daha da güçleştirdi. 1959 yılına gelindiğinde Yunanistan Ada'nın bağımsız olmasını sağlamış, fakat hem yönetimde ,Türlere geniş haklar tanımış hem de Enosis'i engelleyen maddeleri kabul etmek zorunda kalmıştır. Yunanistan Zürih ve Londra Andlaşmalarını ilhak yolunda bir adım olarak görmüştür. Yunanistan Enonisis'ten vazgeçmiş, ancak Adadaki İngiliz idaresinin de sona ermesini sağlamıştır.

Türkiye öncelikle soruna soğuk bakmış, taraf olmaktan kaçınmıştır. Zira NATO ve Balkan Paketi'na verdiği önem Türkiye'nin Kıbrıs sorununa uzak kalmasına neden oldu. Ancak 1955 tarihinden itibaren resmen soruna taraf olarak ortaya çıktı ve uzun süre İngiliz görüşünü destekledi. 1956 yılından itibaren kendi tezini ileri sürerek Ada'nın, Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılmasını savunmuştur. Zürih ve Londra Andlaşmalarında Türkiye Taksim tezini kabul ettirememiş ancak hem Ada'daki Türklerin hakları ve yönetime katılmaları hususunda garantiler elde etmiş, hem de garantör devlet sınıfını kazarak, Kıbrıs ile olan tarihi, coğrafi ve stratejik bağımlı bütün dünyaya kabul ettirmiştir. Adaya 650 kişilik bir askeri birlik çıkartarak da güvenliği için elde etmeye çalıştığı ileri karakola sahip olmuştur. 1952'li yıllardan 1959'lu yıllara gelinceye kadar Türkiye'nin Kıbrıs sorununa ilgisizliği, izlediği tutarsız politikaları göz önüne aldığımız zaman, Zürih ve Londra Andlaşmalarında elde ettikleri bir başarıdır. Zira Kıbrıs meselesinde taraf olduğu bile kabul edilmeyen Türkiye 1959'da Ada'nın geleceğine yön verebilecek üç ülkeden biri olmuştur.

B-)Yunan Başbakanı Karamanlis ile Dışişleri Bakanı Averoff'un Türkiye'yi Ziyareti (7-12 MAYIS 1959)

Kıbrıs sorununda Zürih ve Londra Andlaşmaları ile çözüme kavuşulması Türk-Yunan ilişkilerindeki gerginliğin sona ermesini sağladı. Andlaşmaların imzalanmasından sonra iki ülke arasında ikili ilişkilere hareketlilik geldi. NATO düzeyinde ilişkiler düzelmesinin yanında, Balkan Paktı'nın da canlandırılması gündeme geldi. İşte bu olumlu ortamda, 1953 yılından sonra Yunanistan'dan Türkiye'ye yapılan ilk üst düzey ziyaret gerçekleşti. 7 Mayıs 1959'da Yunan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Türkiye'ye geldi.

Karamanlis Ankara'da verdiği ilk demecinde "*Tarihin kölesi değil, tarihi yaratmak kudretine sahip milletler, hatırlamasını bildikleri kadar unutmalarını da bilir*"¹⁷ diyerek geçmişteki acı hatıraların unutulup Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir sayfanın açıldığını belirtiyordu.

Karamanlis'in ziyareti sırasında, Kıbrıs meselesi çözüldüğü için iki ülkeyi ayıran duvarların yıkıldığı ve dostluk ve işbirliğine artık engel kalmadığı ifade edildi. Bu hava nedeniyle 1952 yılında olduğu gibi 1959 yılında da iki ülke arasında bir organik bağ kurulması fikri gündeme geldi.¹⁸

Ankara'daki görüşmelerde Dünya ve OrtaDoğu meseleleri ile Türk-Yunan işbirliği, müşterek müdafa, Avrupa pazarı, Kıbrıs Andlaşması, azınlıkların durumu ve iktisadi ilişkiler görüşüldü. Görüşmeler sonunda iki ülkeyi ilgilendiren meselelerin incelenmesi için alt düzeyde görüşmelerin devam ettirilmesi kararlaştırıldı. Yunan Başbakanı Karamanlis'in teklifi üzerine iki kişilik muhtelif bir komitenin kurulmasına karar verildi. Ziyaret sonunda yayınlanan resmi tebliğde, "*İki Başvekilin Atatürk ve Venizelos'un Yunan ve Türk Milletlerine çizdiği bu istikamette ilerleme elde etmek için hiçbir gayreti esirgememek hususundaki azimlerini açıkça ifade etmişlerdir*"¹⁹ denilerek iki ülke arasındaki mutabakatın altı çizilmektedir.

¹⁷ Zafer Gazetesi, 8 Mayıs 1959.

¹⁸ Küneralp, a.g.e. s.120.

¹⁹ Zafer Gazetesi, 10 Mayıs 1959.

Tebliğde büyük heyecan ve geniş bir tepki yaratacak herhangi bir ifade yer almamıştır. Ayrıca tebliğde Balkan Paktı ve balıkçılık meselesine değinilmemesi bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.²⁰

Ziyaretin sona ermesinden sonra Yunan Gazetelerin Türkiye'ye girişlerine ilişkin kısıtlamalar kaldırıldı. Görüşmelerde kurulması kararlaştırılan karma komisyon oluşturuldu. Komisyon'da Türkiye'yi Zeki Kunalp, Yunanistan'ı ise Dimitrios Bitsios temsil etti. Komisyon amacı iki ülke arasındaki sorunların çözümü için iki Başbakanı gereken teklifleri hazırlamaktı. Komisyon, çalışmasını Atina, daha sonra da Ankara'da sürdürdü. 7 Ağustos 1959 tarihinde komisyon çalışmalarını sona erdirdi ve hükümetlerin görüşlerine sunulmak üzere bir rapor hazırladı.²¹ Raporun özünü, karşılıklı olarak azınlıkların idari, iktisadi ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan teklifler oluşturuyordu. Tekliflerde yer alan her iki topluluğun mal ve mülklerinin korunmasına ilişkin teklif ortak bir sorunu ele alıyordu.²² Ancak rapor fiili bir netice sağlamadı.

1960 yılının ilk aylarında Başbakan A.Menderes ve Dışişleri Bakanı F.R.Zorlu'nun Yunanistan'ı ziyaret edecekleri açıklandı. Tarih olarak 26 Mayıs 1960 belirtildi. Ancak Dışişleri Bakanlığında yapılan bir açıklamada "*Ziyaretin, memleketin yoğun işleri nedeni ile ertelendiği*"²³ bildirildi ve ziyaret gerçekleşmedi.

²⁰ Ö.Sami Coşar, "Türk-Yunan Tebliği", *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Mayıs 1959.

²¹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Ağustos 1959.

²² Z.Kunalp, a.g.e., s.120.

²³ *Zafer Gazetesi*, 25 Mayıs 1960.

V.BÖLÜM:İKİ ÜLKE ARASINDA DİĞER İLİŞKİLER

A-)KÜLTÜREL MÜNASEBETLER

Türkiye ile Yunanistan arasında siyasi alanda, 1950 yılından itibaren yaşanan yumuşama iki ülke arasındaki kültürel münasebetleri de etkiledi. Türkiye ile Yunanistan arasında 20 Nisan 1951 tarihinde Ankara'da *Kültür Andlaşması* imzalandı. Andlaşma'nın girişinde "*Türkiye ve Yunanistan dostane bir işbirliği ve mübadele suretiyle fikir, güzel sanatlar ve ilim sahasında kendi memleketleri arasında mümkün merteye tam bir mutabakat elde etmek ve aynı zamanda memleketlerinin içtimai hayatının ve müesseselerinin karşılıklı olarak anlaşmasını temin eylemek gayesiyle bir andlaşma akdini arzu eylemişlerdir*"¹ ifadeleriyle Andlaşma'nın amacı belirtilmiştir.

Andlaşma hakkında Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Andlaşma'nın Avrupa Konseyi'nin 5 Kasım 1949 tarihinde yapmış olduğu toplantıda alınan kararlara dayandığı belirtildi. Andlaşma'nın amaçları arasında iki ülke arasında ilmi ve mesleki elemanlar ve talebe teatisi, burslar ve yaz tatili kursları ihdası, ilim cemiyetleri ve terbiyevi gaye güden gençlik ve spor örgütleri arasında işbirliğinin temini, maarif ilgili sergiler açılması, faydalı eser ve neşriyat mübadelesini sağlamak gibi konular yer almaktaydı.²

5 yıllık bir süre için imzalanan Andlaşma, 12 Mayıs 1952 tarihinde T.B.M.M.'de kabul edilerek yürürlüğe girdi.³ Bu Andlaşma gereğince Türk üniversitelerine Yunanistan'dan sınavsız öğrenci alındı. Ancak gelen öğrencilerin çoğu ikici sınıfa geçtikten sonra okullarından ayrıldı. Bunun nedeni, Yunanistan'ın Türkiye'den dönen öğrencilere Yunanistan'daki okullara sınavsız devam hakkı tanınmasıydı. Türkiye'den Yunan üniversitelerine öğrenci alınmadığı gibi, Batı Trakya'da yaşayan Türklere

¹Ö.Sami Coşar, "Sonu Yaklaşan Türk-Yunan Kültür Andlaşması", *Cumhuriyet Gazetesi*, 30 Aralık 1956.

²Cumhuriyet Gazetesi, 21 Nisan 1951.

³*Ayın Tarihi*, Mayıs 1952, No:222, s.90.

üniversite kapıları kapalı tutulmuştur.⁴ Yunan üniversitelerine girebilen tek Türk öğrenci olan Oktay Engin ise Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atılması olayına karıştığı iddiasıyla okuldan uzaklaştırıldı.

1952-1953 yılları arasında iki ülke arasında gerçekleşen üst düzey ziyaretlerde, müşterek balık avı, vize formalitelerinin kaldırılması gibi konuların yanında kültürel ilişkilerde konuşuldu. Yunan Başvekil Yardımcısı ve Matbuat Vekili Sifneos, Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında yaptığı açıklamada: "*iki memleket dostluğunun gerçekleştirilmesi için tutulacak en iyi yolun, bu dostluğun tarihi ve jeopolitik gerekliliğini gençlere aşulamaktır. Bunun için müşterek bir ideolojinin oluşturulması ve her iki memleket fertlerinin birbirinin psikolojisini öğrenmesi gereklidir.*"⁵ Sözleri ile kültürel münasebetleri geliştirilmesi gerektiğini ifade etti.

İki ülke arasında karşılıklı olarak tiyatro grupları temsiller verdi. Ayrıca Ankara Devlet Tiyatrosu'nda "*Güzel Helene Piyesi*"ni sahneye koymuş olan, Yunanlı rejisör Takis Musenidis'in teşebbüsü üzerine Atina Radyosu, Türk Edebiyeti'ni dinleyicilerine tanıtmak için her hafta bir Türk edebiyetçisinin eserinin anlatıldığı programlar yapmıştır.⁶

İki ülke arasında, 1955 yılından itibaren Kıbrıs Sorunu'nun patlak vermesi diğer alanlarda olduğu gibi kültürel alandaki münasebetleri de olumsuz yönde etkiledi. 1951 yılında inzalanan "Türk-Yunan Kültür Andlaşması", süresi uzatılmadığı için 1957 yılında fesh edilmiştir.

⁴Ö.Sami Coşar. *a.g.m.*

⁵Zafer Gazetesi. 24 Haziran 1953.

⁶Cumhuriyet Gazetesi, 21 Haziran 1954.

B-)TİCARİ MÜNASEBETLER

Türkiye ile Yunanistan arasında siyasi bir yakınlaşma meydana geldiği zaman, iktisadi işbirliğinden söz etmek alışkanlık haline gelmiştir.⁷ Yunan Başvekili Elefterios Venizelos'un 1930 yılında Ankara'yı ziyareti sırasında, Türkiye'ye gelen Yunan Gazetecileri işbirliğinin de ötesinde, iki memleket arasında bir *federasyon* kurmasından bahsetmişlerdi.⁸ 1950'li yıllarda iki ülke arasındaki siyasi yakınlık nedeniyle de benzer fikirler ortaya atılmıştır.

Yunan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos 1-3 Şubat 1952 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret etti. Bu ziyaret sonucunda iki ülkeyi ilgilendiren meselelerin çözümü amacıyla *Türk-Yunan Karma Komisyonu*'nun kurulması kararlaştırıldı. 1 Nisan 1952 tarihinde faaliyete geçen komisyon'un gündeminde iki ülke arasındaki ticari konular da yer almaktaydı.⁹ Komisyonun çalışmaları sonunda Türk ve Yunan Hükümetlerine sunulan tasarının ilk maddesinde: Türkiye ve Yunanistan'da üretilen tütün ve üzümün yabancı piyasada satışlarını artırmak için, müşterek tedbirlerin alınması ve işbirliğinin sağlanması önerilmekteydi.¹⁰

1953 yılının Kasım ayında Ankara'da başlayan müzakereler sonucunda 7 Kasım 1953 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında "*Ticaret ve Ödemeler Andlaşması*" imzalandı.¹¹ Andlaşmaya, Türkiye adına Dışişleri Bakanlığı Ticaret ve Ticari Andlaşmalar Dairesi Umum Müdürü Turgut Menemencioglu, Yunanistan adına Yunan Maslahat Güzarı Aleksisi Liatis imzaladı. Andlaşmaya göre Yunanistan, Türkiye'nin bütün ihrac mallarına liberasyon rejimi tatbik edecek ve bu suretle Türkiye'nin, Yunanistan'a daha fazla miktarda, bilhassa canlı hayvan taze ve tuzlu balık, yumurta, bakliyat, yağlı tohumlar v.s. ihracı mümkün olacaktı. Yunanistan'a verilen kontenjanlar dahilinde de bu memleketten Türkiye'ye, çimento, pamuk, mensucat, pamuk ipliği, kimyevi gübre ve diğer sanayi mamülleri ihrac olunması öngörülmüyordu. Görüşmelerde Yunanistan'ın buğday ithaline ihtiyac duyması halinde, buğdayı Türkiye'den alması da kararlaştırılmıştır.¹²

⁷Esat Tekeli, "Türk-Yunan İktisadi İşbirliği Mümkün mü?", *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Mayıs 1959.

⁸Esat Tekeli, *a.g.m.*

⁹Ulus Gazetesi, 1 Nisan 1952.

¹⁰Zafer Gazetesi, 27 Mayıs 1952.

¹¹Andlaşmanın metni için bkz, *Ayın Tarihi*, Sayı:240, s.25, Kasım 1952, Düstur, III.Tertip,Cilt:36, Ankara, 1955, s.185-199.

¹²Cumhuriyet Gazetesi, 8 Kasım 1953.

Andlaşma 31 Ocak 1955 tarihinde T.B.M.M.'de görüşülerek kabul edildi.¹³ 8 Şubat 1955 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Ancak iki ülke arasında beklenen işbirliği mümkün olmadı. Zira iki ülkenin iktisadi alanda müşterek menfaatleri olduğu gibi, iki ülke aynı zamanda rakip durumundadırlar. Çünkü iki ülke de aynı mahsülleri aynı piyasalara sürebilmek için mücadele halindeydiler. Yunanistan da Türkiye gibi dışarıya tütün, üzüm, şarap v.s. ihrac etmektedir. Bu ürünlerin ihrac edildiği piyasalarda iki ülke rekabet halindedir. İki ülke arasında tek ortak nokta ise "*Avrupa Müşterek Piyasası*" karşısında iki ülkenin karşılaştıkları benzer güçlüklerdir.¹⁴ Bu nedenle Andlaşmadan beklenen iktisadi işbirliği gerçekleşmemiştir.

1950-1959 Yılları arasında iki ülke arasındaki ticaret hacmi ve bunun ülkelerin ticaret hacimlerine oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Türkiye ile Yunanistan İhracat ve İthalat (1950-1959).¹⁵

A-İHRACAT

Yıllar	Türkiye'nin Yunanistan'a İhracatı(1000TL)	Türkiye'nin Toplam İhracatı(1000 TL)	Türkiye'nin İhracatında Yunanistan'ın Payı (%)
1950	25.830	737.587	%3.5
1951	21.165	879.429	%2.4
1952	14.832	1.016.158	%1.4
1953	25.698	1.108.971	%2.3
1954	5.950	937.787	%0.6
1955	6.565	877.370	%0.7
1956	8.577	853.972	%1
1957	5.347	966.608	%0.5
1958	3.039	692.358	%0.4
1959	8.658	990.636	%0.8

¹³Halkçı Gazetesi, 1 Şubat 1955.

¹⁴Esat Tekeli, *a.g.m.*

¹⁵1959 Yılı İstatistik Yıllığı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, No:380, Ankara, 1961, s.252,274, 280.

B-İTHALAT

Yıllar	Türkiye'nin Yunanistan'dan İthalatı(1000TL)	Türkiye'nin Toplam İthalatı(1000TL)	Türkiye'nin İthalatında Yunanistan'ın Payı(%)
1950	1.580	799.859	%0.1
1951	1.875	1.125.840	%0.1
1952	8.897	1.556.575	%0.5
1953	8.797	1.491.093	%0.5
1954	4.064	1.339.404	%0.3
1955	3.372	1.393.384	%0.2
1956	2.221	1.140.553	%0.1
1957	1.268	1.111.951	%0.1
1958	251	882.275	%0.02
1959	1.777	1.315.950	%0.1

C-)BATI TRAKYA VE TÜRK – YUNAN İLİŞKİLERİ

Türkiye ile Yunanistan arasında yer alan meselelerden bir tanesi de Batı Trakya sorunudur. Gümülcine, İskece, Kavala ve Dedeoğaç gibi yerleri ihtiva eden bölge, 1912 yılına kadar Osmanlı Devletinin kontrol altındaydı. 1912 yılında çıkan Balkan Harbi nedeniyle Osmanlı Devleti'nin kontrolünden çıkan bölge, savaşın başında Bulgaristan'ın eline geçti. Ancak daha sonraki savaşlarda Yunanistan'ın eline geçti.¹⁶

Kurtuluş Savaşı'nın sonunda imzalanan Lozan Andlaşmasında, Batı Trakya ile ilgili hükümler de yer almıştır. Lozan'da, Türk delegeleri yaptıkları konuşmalarda bölgenin 129.000 Türk, 34.000 Yunan nüfusuna sahip olduğunu belirterek bölgede plepsit (halk oylaması) yapılmasını istemişlerdir.¹⁷ Ancak Yunan delegasyonu buna karşı çıkmış ve müzakereler sonunda Batı Trakya Türkleri, İstanbul'daki Rumlara karşılık olarak mübadele dışında tutulmuşlardır.

Batı Trakya Türkleri'nin durumu II. Dünya savaşının çıkmasıyla bozuldu. Zira bölgede yaşayan Türkler İtalyan, Alman ve Bulgar işgaline ve Yunanistan'da yaşanan iç

¹⁶ Şahap Balcıoğlu, "Batı Trakya'ya Gidiş ve Gümülcinede ilk temaslar", Cumhuriyet Gazetesi, 7 Ocak 1954.

¹⁷ Ömer Sami Coşar, "Yunanlıları Kepaze Eden Bir Vesika", Cumhuriyet Gazetesi, 24 Ağustos 1954.

harbin felaketlerine katlanmak zorunda kaldılar. II: Dünya harbinde Yunan Ordusu'nda görev alan Türkler, İtalyanlara karşı savaşan 19.Tümen'in yarısını oluşturmuşlardır.¹⁸ II.Dünya Savaşı'nın sonunda Yunanistan'da çıkan iç savaş sırasında Batı Trakya'da birçok Türkün malı müsadere edildi. Türklerin bir kısmı bu yüzden Türkiye'ye göç etti.¹⁹

Batı Trakya Türkleri'nin yoğun olarak bulunduğu İskeçe ve Gümülcine iki gruba ayrılmıştır. İskeçe de yaşayan Türkler, Türkiye'de yapılan İnkılap hareketlerini takip ederken, Gümülcine'de yaşayan Türkler ise İnkılap hareketlerini takip etmemişlerdir. Gümülcine bölgesinde yaşayan Türkler başlarından fesi atmayıp, Arap harflerini kullanmayı sürdürmüşlerdir.²⁰

Batı Trakya Türkleri, 1949 yılına kadar Yunan Hükümeti tarafından atanan, ancak 1949'dan sonra seçimle işbaşına gelen "*Cemaat İdare Heyeti*" ne sahiptiler.²¹ 1954 yılında Yunan meclisinde ikisi Gümülcine'de, biri de İskeçe'den olmak üzere üç Türk milletvekili vardı. Latin alfabesiyle basılan Milliyet ve Sabah adında iki gazete mevcuttur.²²

Türk-Yunan ilişkilerinde 1952-1953 yıllarında yaşanan yumuşama, Batı Trakya Türklerini olumlu etkiledi. İki ülke arasında gerçekleşen üst düzey ziyaretlerde İstanbul'daki Rumlarla, Batı Trakya'daki Türklerin sorunları tartışıldı. Batı Trakya'da 3 Aralık 1952 tarihinde Celal Bayar Lisesi açıldı. Türklere hizmet verecek olan okul bölgede açılan, ilk Türk Lisesi oldu. Yine bu dönemde iki ülke arasındaki sorunlara çözüm aramak için bir komisyon kuruldu. Yunanistan'ı M.Bakkalbaşı, Türkiye'yi ise Cemal Hüsnü Taray'ın temsil ettiği komisyonun, görevleri arasında Batı Trakya Türklerinin sorunlarını ele almak da vardı.²³ Bu dönemde Yunan Hükümeti'nin tutumunda da değişiklikler oldu. 22 Mart 1954 tarihinde Yunan Başbakanı Mareşal Papagos Anadolu Ajansına bir demeç verdi. Papagos bu demecinde, ilk defa Batı Trakya Türklerinden bahsederken "*Müslüman*" tabiri yerine "*Türk*" kelimesini kullandı. Daha önceki dönemde Yunan Hükümeti Batı Trakya'daki nüfusu Müslüman olarak nitelendirip, burada Türk değil Müslüman vardır diyerek, Türk varlığını tanımamışlardır.

¹⁸ Şahap Balcıoğlu. *a.g.m.*

¹⁹ Cengiz Orhonlu, "Batı Trakya Türklerinin Durumu," *Türk Kültürü*, Sayı:21, Temmuz 1964, s.57.

²⁰ M.Faik Ferik, "Yunanistan'ın Seyahatinin Bilançosu", *Zafer Gazetesi*, 4 Aralık 1952

²¹ Cumhuriyet Gazetesi, 4 Haziran 1957.

²² Şahap Balcıoğlu. *a.g.m.*

²³ Lütfi Ay, "Seyahat Notları: Atina'da Ne var ?" *Ulus Gazetesi*, 10 Mayıs 1954 .

Bu nedenle Papagos'ın Türk azınlığın sorunlarından bahsetmesi önemlidir. Demecinde şunları söyledi: "*Batı Trakya'da dürüst ve müstahsil bir unsur teşkil eden Türk azınlığı, buna tekabül eden Türkiye'deki Rum Azınlığı, memleketlerimiz arasındaki semereli işbirliğinde sağlam bir halka teşkil etmeye namzettirler ve bunun böyle olması için onlara bütün kuvvetimizle yardım etmeliyiz. Trakya'daki Türk azınlığı tam bir hürriyet ve siyasi hak serbestliğinden faydalandırmak ve bu azınlığın karşılaştığı meseleleri. Yunan Hükümetince şefkat ve alaka ile tedkik ettirmek her zaman için sarsılmaz kararımız olmuştur.*"²⁴

İki ülke arasında, azınlıkların eğitim sorunlarını çözmek için 30 Mayıs 1955 tarihinde Yunanistan da iki ülke temsilcileri bir araya geldi. Görüşmelerde Türkiye'yi İstanbul Milletvekili Hacopulos ile Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Kamil Su temsil etti. Görüşmelerde Batı Trakya Türk okullarından okutulacak ders kitaplarının kontrolü, Türk öğretmenlerin stajı gibi konular görüşüldü.²⁵

Mareşal Papagos'ın beyanatında Batı Trakya Türklerinin durumlarının ıslahı hakkında verdiği vaatlerden yalnız eğitim işlerinde o da kısmen gerçekleşmiştir. Celal Bayar Lisesi'nin açılması dışında önemli bir gelişme olmadı. Bu okuldan Adalardaki Türkler yararlanamamıştır. Papagos'ın vaatlerinden yeralan, iktisadi ve ekonomik alanda açık bir ilerleme olmamıştır.²⁶ Bunda en önemli etken Kıbrıs sorununun yarattığı gerginliktir.

1955 yılından itibaren Kıbrıs meselesinin Yunanistan tarafından B.M.'e getirilmesi sorunu Uluslararası bir mesele yaptı. Kıbrıs meselesi ile birlikte Batı Trakya Türkleri de sık sık gündeme geldi. Bunun birinci nedeni Yunanistan'ın Kıbrıs için kendi kaderini tayin hakkını istemesi ve buna gerekçe olarak da Ada nüfusundaki Rum üstünlüğünü ileri sürmesidir. Türkiye de, Yunanistan'ın Kıbrıs için istediği halk oylamasını Batı Trakya için ileri sürdü. Bölgede Türklerin fazla olduğunu, eğer Kıbrıs'ta halk oylaması yapılacaksa, aynı oylamanın Batı Trakya içinde yapılması gerektiğini savundu.²⁷

Batı Trakya'yı gündeme getiren ikinci neden ise Yunanistan'ın "*Kıbrıs Yunanistan'a ilhak olduğu takdirde Ada Türklerinin akabetinin de Batı Trakya'daki*

²⁴ Ulus Gazetesi, 23 Mart 1954 .

²⁵ Ömer Sami Coşar, "Bizde ve Onlarda Azınlık", *Cumhuriyet Gazetesi*, 31 Mayıs 1955 .

²⁶ Dışişleri Bakanı M.F.Köprülünün T.B.M.M.de verdiği beyanat bkz. *Zafer Gazetesi*, 14 Şubat 1956 .

²⁷ *Zafer Gazetesi*, 30 Ağustos 1957.

Türkler gibi müreffeh olacağı” fikrini savunmasıdır. Yunanistan bu tezini desteklemek için, yetkili olmayan Türkler den, Yunan Hükümetine hitaben uydurma teşekkürnameler aldı.²⁸ Bu şekilde Türklerin baskıya maruz kalmadıklarını göstermek istemiştir. Türkiye ise Batı Trakya Türklerinin maruz kaldıkları baskıları gündeme getirerek Yunanistan’ın iddialarını çürütmeye çalıştı.²⁹

Kıbrıs sorunu, Batı Trakya Türklerinin, Türkiye’ye göçlerini artırdı. Türkiye 1955 yılında Kıbrıs meselesinde taraf olarak Londra Konferansına davet edildi. Türkiye Londra Konferansı öncesinde Yunanistan’a bir nota vererek, Yunanistan’da ki Türklere ait arazi bedellerinin peşin olarak ödenmesini istedi.³⁰ Zira Yunanistan mevcut andlaşmaları hiçe sayarak Türklerin arazilerini kamulaştırdığı gibi bedellerinin ödenmesi için de 20 yıllık bir süre tespit etmesi, Türkiye’yi harekete geçirdi. Türklerinin arazilerinin ellerinden alınması, Türkiye’ye göçü artırıyordu.

İstanbul’daki Rumlara karşılık, Batı Trakya’da bırakılan Türk nüfusu zamanla azalmıştır. Yunan hükümetinin tutumu, refah seviyesinin düşüklüğü, Türklerin Anavatana göçünü hızlandırmıştır. İstanbul’daki Rumların refah seviyelerinin yüksek olması ve Türk Kanunlarından eşit şekilde yararlanmasına karşılık, Batı Trakya Türkleri Yunanistan da aynı haklara sahip olamamışlardır.³¹

Sonuç olarak; bütün olumsuzluklara rağmen 1950–1960 dönemi Batı Trakya Türk azınlığı arasında her zaman özlenen bir devir olmuştur. Bu dönemde Türkler ilk defa kendi liselerine kavuştular. Resmi yerlere “Müslüman” değil “Türk” yazılı levhalar asıldı. 1951 yılında imzalanan Türk–Yunan Kültür Andlaşmasıyla Türkiye’den kontenjan Öğretmenler gönderildi. O kadar ki Türkiye tarihinin üzücü bir safhası olan , 6–7 Eylül Olayları bile azınlığın düzeninin bozulmasına yol açmamıştır.³²

²⁸ Zafer Gazetesi, 30 Ağustos 1957.

²⁹ A.Şükrü Esmer. "Batı Trakya ve Kıbrıs", *Halkçı Gazetesi*, 17 Nisan 1955.

³⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 21 Temmuz 1954.

³¹ Ragıp Ferit Seray, "Serbest Görüşler : Batı Trakya Türkleri" Ulus Gazetesi, 18 Ocak 1958.

³² Baskın Oran. *Türk – Yunan ilişkilerinde Batı Trakya sorunu*, Ankara, 1986.s.71.

Tablo 1-)1950-1959 Yılları Arasında Yunanistan'dan Türkiye'ye Göç Eden Türkler³³

Yıllar	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Aile	-	1	46	73	586	963	1080	762	695	697
Nüfus	-	3	112	200	1744	3041	3248	2197	2208	2034

Toplam Aile : 4906

Toplam Nüfus : 14787

D-BALIK AVI SORUNU

Türkiye ile Yunanistan arasında 1952 yılında karşılıklı olarak üst düzey ziyaretler gerçekleşti. İki ülke arasındaki bu olumlu gelişmeler Yunan Hükümeti'nin, Yunanlı balıkçılara Türk karasularında balık avlama izni vermesi için Türk Hükümeti nezninde teşebbüse geçmesine neden oldu. Yunan Dışişleri Bakanı Sofokles Venizelos'un Şubat 1952'de Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında, iki ülke arasındaki sorunları çözmek amacıyla bir Karma Komisyon kurulmasına karar verildi. Karma komisyonun ele alacağı konular arasında iki ülke arasındaki, balık avı sorununa çözüm önerileri getirmek de vardı. Zira Yunanlı balıkçıların Türk karasularına gelerek kaçak balık avlamaları, yakalanan balıkçıların Türk Hükümeti tarafından cezalandırılması iki ülke arasında gerginliklere neden oluyordu.

Komisyon çalışmaya başladıktan sonra, kamuoyunda balık avı ile ilgili olarak Yunanlılara bazı imtiyazlar tanındığı şeklindeki haberler endişeye neden oldu. Bu nedenle Demokrat Parti'den Enver Güreli, Zeyyad Mandalinci ve Vacit Asea tarafından konu ile ilgili olarak sözlü bir soru önergesi verilerek Hükümet'ten bilgi vermesi istendi.³⁴ Dışişleri Bakanı M.Fuat Köprülü T.B.M.M.'de yaptığı konuşmada, Yunanistan'a yaptığı ziyaret sırasında meselenin görüşüldüğünü bildirdi. Konuşmasının devamında, Türk karasularına Yunan balıkçılarının tecavüzlerinin arttığını, Yunanistan'ın avladığı balıkların kendisine yetmediğini ifade etti. Yunanistan'ın Fransa ve Portekiz'den balık ithal ettiğini belirterek, Türkiye'nin Yunanistan ile işbirliği yapması halinde Yunanistan'a daha fazla balık ihrac edebileceğini söyledi.³⁵

³³ 1959 Yılı İstatistik Yıllığı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, No:380, Ankara,1961, s.111.

³⁴ Ulus Gazetesi, 7 Mayıs 1952.

³⁵Zafer Gazetesi, 17 Mayıs 1952.

belirterek, Türkiye'nin Yunanistan ile işbirliği yapması halinde Yunanistan'a daha fazla balık ihrac edebileceğini söyledi.³⁵

Türk-Yunan Karma Komisyonu çalışmaları sonun da Hükümetlere sunulmak üzere bir tasarı hazırladı. 21 Haziran 1952 tarihinde Ankara'da Türk Dışişleri Bakanlığı'nda parafe edilen tasarıda,³⁶ balık avına ilişkin öneriler de yer aldı. Tasarıda; Ege'deki Yunan Adalarını saran bütün karasuların balık avına açık olması, tespit edilen Türk karasularında Yunan tekneleri ancak eşit sayıda Türk tekneleri ile işbirliği etmek şartıyla ve Türk mevzuatlar dahilinde avlanmalarının serbest bırakılması öngörülmekteydi. Yunanlı balıkçıların, Türk vatandaşlarına tahsis edilen yerlerde, balık üreme yerlerinde ve askeri sahalarda balık avlamaları yasaklanıyordu.³⁷

Balık avı ile ilgili olarak imzalanan tasarı kamuoyu ve basında tepkilere neden oldu. Ulus ve Cumhuriyet Gazeteleri'nde bu konuda sert eleştiriler içeren makaleler yayınlandı. Ulus Gazetesi'nde yer alan bir makalede "*Bu Andlaşmayı kabul etmek , Türkiye'nin hazinesindeki altınları, paraları Yunanlılarla taksim etmektir. Bu Andlaşma Lozan Andlaşması'na tamamen aykırıdır. Yunanlılara böyle bir hak tanınması menfaat denkliği politikasını bozmaktadır. Çünkü Türkiye'ye kendi karasularındaki balık yeterlidir. Türk balıkçıları Yunan karasularında balık avlama ihtiyacında olmamışlardır. Halbuki Yunanlılar Türk karasularında gelip balık avlama ihtiyacını şiddetle hissetmektedir. Demekki Türkiye verdiği hakka karşılık aynı türden bir hakkı sadece nazari olarak elde etmektedir.*"³⁸ deniliyor.

Andlaşmanın eleştirilen bir noktası da 18. Madde de yer alan ve Yunanistan'ın serbest avlanma ve normal ihracat dışında Türkiye'den ayrıca yılda 3000 ton balık almasını öngören hükümlerdir. Ulus Gazetesi'nde yer alan bir makalede bu madde "nazari ve acı" olarak nitelendiriliyor ve şöyle deniliyor: "*Yunanlılar serbest avlanıp istedikleri kadar balık götüreceklerine göre bizden, döviz karşılığı neden balık alsınlar?*"³⁹

Komuoyundan gelen tepkiler nedeniyle Türk Dışişleri Bakanlığı, konu ile ilgili olarak bir tebliğ yayınlamak zorunda kaldı. Eleştirilere cevap verilen tebliğde; Türk balıkçılarının iş sahasının daralmayacağı, Yunan karasularında balık bulunmadığı

³⁵Zafer Gazetesi, 17 Mayıs 1952.

³⁶Tasarının tam metni için bkz. *Ayın Tarihi*, Haziran, 1952. Sayı:223, s.110-113, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Haziran 1952.

³⁷Zafer Gazetesi, 27 Haziran 1952 .

³⁸"Türk-Yunan Dostluğu", *Ulus Gazetesi*, 29 Temmuz 1952.

³⁹Vedat Dicleli. "Türk Balığı Yunan Dostluğu", *Ulus Gazetesi*, 3 Haziran 1953

iddiasının yalan olduğu, Yunan Adaları'nın bilhassa Batı sahillerinde mühim miktarda balık bulunduğu belirtilerek, imzalanan tasarinın "*balıkçılığımızın kalkınmasına yardım edeceğine ve balıkçılığımıza ferahlık vereceğine şüphe yoktur*"⁴⁰ denilmektedir.

İmzalanan tasarinın yürürlüğe girmesi için T.B.M.M.'de onaylanması gerekiyordu. Ancak Türk Hükümeti, kamuoyundan gelen tepkiler ve Yunanistan ile Türkiye arasında Kıbrıs Sorunu'nun patlak vermesi nedeniyle tasarını T.B.M.M. geç getirmiştir. Tasarı, imzalanmasından üç yıl sonra T.B.M.M.'de görüşülmüş ve oy çokluğu ile red edilerek, yürürlüğe sokulmamıştır.⁴¹

1959 yılında Kıbrıs Sorunu'nda çözüme gidilmesi iki ülke ilişkilerini tekrar canlandırdı. Yunan Başbakanı Karamanlis ile Dışişleri Bakanı Averofun Türkiye'ye yaptıkları ziyaret sırasında, balık avı sorunu tekrar gündeme geldi. ziyaret sonunda yayınlanan ortak tebliğde bu konuda herhangi bir açıklama yer almadı. Ancak Dışişleri Bakanları arasındaki görüşmeler sonunda verilen demeçte meseleden vazgeçilmediği ve halli için bir komiteye havale edildiği bildirildi.⁴²

Yunan başbakanı Karamanlis ülkesine döndükten sonra yaptığı açıklamada, "*...bu mesele bizim için ikinci derecede önem taşıyor. Çünkü balıkçılarımız Atlantik'te de avlanıyorlar*" diyerek konuyu önemsemediğini söylese de, Yunanistan balık avı sorununu sürekli gündemde tutmuştur.⁴³

Ulus Gazetesi'nde bu konu hakkında yazılan bir makalede; iki bağımsız devlet arasında böyle bir meselenin olamayacağı ve komşu Yunanistan'a bu hususda imtiyaz tanınmanın bir kapitülasyon sayılacağı belirtiliyor ve şöyle deniliyor: "*Türk kıyılarına yakın ege Adaları'ndaki Yunan balıkçılarına kendi karasuları yetmiyor olabilir. Ama Türkiye bugün hiç kimseye bağıştta bulunabilecek halde değildir. Bağımsızlık haklarımızdan kısıntılar yoluyla çevremize bağışlarda bulunmak gibi basiretsizce bir çömertlik, Osmanlı Devleti'ne çok pahalıya mal olmuştur.*"⁴⁴

⁴⁰ Ayın Tarihi. Haziran 1953, Sayı:223, s.113-115.

⁴¹ Halkçı Gazetesi, 29 Ocak 1955.

⁴² Esat Tekeli, "Türk-Yunan İktisadi İşbirliği Mümkün mü?, Cumhuriyet Gazetesi, 20 Mayıs 1959.

⁴³ Ömer Sami Coşar, "Türk-Yunan Müzakereleri", Cumhuriyet Gazetesi, 26 Temmuz 1959.

⁴⁴ Bülent Ecevit, "Balık ve Dostluk," Ulus Gazetesi, 22 Ağustos 1959.

SONUÇ

Türk ve Yunan Milletleri Osmanlı Devleti'nin idaresi altında uzun süre beraber yaşamışlardır. 19.yüzyılın başlarında Yunanlılar, Osmanlı idaresine karşı isyan ettiler. Avrupa Devletleri'nin de desteği ile bağımsızlıklarını kazandılar. Yunanistan, bağımsızlığına kavuştuğu andan itibaren temel politikasını Osmanlı Devleti aleyhinde genişlemek olarak belirledi. Yunanistan, Osmanlı Devleti'nin çökmek üzere olması ve Avrupa Devletleri'nin desteği sayesinde Osmanlı Devleti'nden büyük topraklar alarak genişledi. I.Dünya Savaşı'na gelindiğinde, Osmanlı Devleti ile farklı taraflarda yeralan Yunanistan'ın savaşa katılmasındaki en büyük amacı, "büyük Yunanistan'ı kurmak"tı. Megali İdea olarak da isimlendirilen bu düşüncenin gerçekleşmesi Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına bağlıydı. I.Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti'nin yenik ayrılması, Yunanistan'ı harekete geçirdi ve Megalo İdea'yı gerçekleştirmek amacıyla 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e asker çıkardı. Avrupa Devletlerinin de desteğini alan işgal hareketi kısa sürede yayıldı. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde başlayan Kurtuluş Savaşı sonunda, Yunanistan hezimetle uğradı ve ağır kayıplar vererek işgal ettiği topraklardan çekilmek zorunda kaldı. 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Andlaşması ile Türkiye varlığını diğer devletlere kabul ettirdi. Bu Andlaşma Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir sayfanın başlangıcı oldu. İki ülke arasında sınır ihtilafları çözümlendiği gibi karşılıklı olarak bir milyona yakın insan yer değiştirilerek azınlık sorunları da büyük oranda çözüme kavuşturuldu.

1930'lu yıllara gelindiğinde I.Dünya Savaşı'nı sona erdiren Andlaşmalardan memnun olmayan, yayılmacı amaçlar güden devletler Türkiye ve Yunanistan'ı tehdit eder hale geldiler. Bulgaristan'ın Balkanlar'da, İtalya'nın ise Doğu Akdeniz'de takip ettikleri yayılmacı politikaları nedeniyle Türkiye ve Yunanistan arasında yakınlaşma oldu. Atatürk ve Venizelos'un çabalarıyla iki ülke arasında dostluk ve işbirliği gelişti ve iki ülke arasında üst düzey ziyaretler arttı.

II.Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başaran Türkiye, işgale maruz kalan Yunanistan'ın mücadelesini ilgiyle takip etti. II.Dünya Savaşı sonunda Sovyet Rusya'nın önemli bir güç haline gelmesi, Doğu Avrupa ve Balkanlara yayılması Türkiye ve Yunanistan'ı tedirgin etti. Ortak Sovyet tehlikesi nedeniyle iki ülke ilişkileri tekrar canlandı. Sovyet yayılmacılığını durdurmayı amaçlayan NATO'ya girmek, iki devletin de

tek hedefi haline geldi. Türkiye ve Yunanistan, 1952 yılında bu teşkilata dahil olarak müşterek müdafaya katılmış oldular.

1952 yılı iki ülke ilişkilerinde dostluk ve işbirliğinin en üst seviyeye çıktığı yıl olup, ilk kez Devlet Başkanları düzeyinde ziyaretler gerçekleşti. Bu dostluk Yugoslavya'nın da katıldığı Balkan Paktı'nın imzalanması ile pekişti. Batı Trakya Türkleri ile İstanbul'da yaşayan Rum azınlığın sorunlarına çözümler arandı. İki ülke arasında Kültür ve Ticaret Andlaşmaları imzalandı.

1955 yılına gelindiğinde, Yunanistan İngiltere'nin kontrolünde bulunan Kıbrıs Adası'nı ilhak etmek için harekete geçti. Yunanistan, Ada'ya kendi geleceğini tayin hakkının tanınmasını istiyordu. Ada'da Rumların nüfus itibarıyla çoğunlukta oldukları göz önünde tutulursa, bu dolaylı yoldan Ada'nın Yunanistan'a ilhakını sağlamak demekti. İngiltere Yunanistan'ın önerilerini reddetti. Yunanistan da sorunu B.M.'e taşıyarak uluslararası bir sorun haline getirdi.

İngiltere ise sorunun içine Türkiye'yi de katarak, Yunanistan'a karşı dengeyi sağlamaya ve bu şekilde Ada'daki varlığını sürdürmeye çalıştı. Ağustos 1955'de toplanan Londra Konferansı'na Türkiye de katıldı ve sorunun taraflarından biri olduğunu bütün dünyaya kabul ettirdi.

Türkiye, Kıbrıs Sorununun başında NATO ve Balkan Paktı ile sağlanan işbirliğinin bozulması endişesiyle soruna ilgisiz kaldı. Kamuoyu, sorunu yakından takip ediyordu. Nihayet İngiltere'nin Kıbrıs Konferansı'na Türkiye'yi de çağırması, Türk Hükümeti'ni harekete geçirdi ve Kıbrıs konusunda resmi açıklamalar yapmaya başladı. Türkiye'nin Ada ile çok önemli bağları vardı. Ada'da yaşayan yüz bine yakın Türkün geleceği ve Türkiye'nin savunmasında Kıbrıs'ın sahip olduğu stratejik konum, bunların başında geliyordu.

Türkiye'nin Kıbrıs politikası, başlangıçta İngiliz Politikası ile de bağlantılı olarak, Ada'da mevcut durumun muhafazasının sağlanması şeklindeydi. Eğer Ada'nın statüsünde bir değişiklik yapılacaksa, o zaman Ada'nın Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini savunuyordu. 1958 yılında ise Ada'nın Türk ve Rumlar arasında taksim edilmesini savunmuştur. Halk, basın ve muhalefet tarafından büyük kabul gören Taksim Fikrini, İngiltere ve Yunanistan'a kabul ettirmeye çalıştı.

İngiltere, Kıbrıs Sorunu'nun başında Ada'dan ayrılmayı düşünmediğini ve sorunun kendi iç meselesi olduğunu açıkladı. Ancak Ada'da başlayan tedhiş hareketleri, sömürgeci bir devlet durumunda bulunmanın verdiği rahatsızlık İngiltere'nin politikasında değişikliğe neden oldu ve Türkiye'yi de sorunun içine çekerek Londra Konferansı'nı topladı.. Daha sonra Ada'ya dahili muhtariyet vermeyi önerdi. Temel amacı Ada'da ne pahasına olursa olsun, varlığını sürdürmektir. Çünkü, OrtaDoğu Bölgesi'ni yavaş yavaş boşaltan İngiltere, Süveyş Kanalı'nı da terk etmek zorunda kamıştı. Bu Kıbrıs Adası'nın İngiltere için önemini bir kat daha artırdı. Bölgede nüfuzunu sürdürmesi için Ada'da kalması gerekiyordu.

Yunanistan ise A.B.D.'nin, İngiltere'nin boşalttığı OrtaDoğu Bölgesine yerleşmesini fırsat bilerek, Ada'yı ilhak etmek istiyordu. A.B.D. bölge sorunlarının yabancısıydı. Mareşal Papagos A.B.D.'nin desteği ile iktidara gelmişti ve Kıbrıs sorunu'nda A.B.D.'nin desteğini alacağını umuyordu. Ancak ne B.M.'e, Ada'ya kendi geleceğini tayin hakkının verilmesi için yaptığı başvurular başarılı oldu ne de A.B.D.'den beklediği desteği görebildi. Sonuçta NATO üyesi üç devlet arasında büyük gerginliğe neden olan sorun, A.B.D.'nin de aracılığıyla çözüme kavuşturuldu. 1959 yılında imzalanan Zürih ve Londra Andlaşmaları ile gerginlik sona erdi. Kıbrıs Adası'na bağımsızlık verildi ve İngiltere, Türkiye ve Yunanistan garantör devlet sıfatı ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü korumayı taahhüt etti.

Bu Andlaşmalar ile İngiltere Ada'daki hükümlerinden vazgeçti, ancak Ada'da üst bulundurma hakkını elde etti. Yunanistan ise Ada'nın kendi geleceğini tayin hakkı (Self-Determination) fikrinden vazgeçti. Ada'nın bağımsızlığına kavuşmasını onaylanmış oldu. Türkiye de Ada'nın taksim edilmesi tezinden vaz geçerek Ada'da yaşayan Türklerin haklarını garanti altına alan bazı şartların Kıbrıs Anayasası'nda yer almasını sağladı.

Kıbrıs sorununda ulaşılan çözüm iki ülke ilişkilerini tekrar canlandırdı. 1959 yılında Yunan Başbakanı Türkiye'yi ziyaret etti.

Sonuç olarak Yunanistan ve Türkiye birbirlerine karşı verdikleri mücadeleler sonunda milli bir devlet olarak ortaya çıkmışlardır. İki ülke arasındaki ilişkiler genelde mücadelelerle doludur. 1930'lu yıllarda, Atatürk ve Venizelos'un gerçekçi politikaları sayesinde ilk defa atılan dostluğun temelleri derinlere inmemiştir. 1950'li yıllarda da benzer bir işbirliği gerçekleşmiş ancak kısa ömürlü olmuştur. Bunun nedeni, her iki ülke

arasında geçmişde yaşanan olumsuzlukların hafızalarda tazeliğini muhafaza etmesidir. Yunanistan'ın hemen her devirde Türkiye aleyhinde genişleme politikası, iki ülke arasında beklenen işbirliğini mümkün kılmamıştır. İki ülke ancak ortak düşmanlara veya tehditlere maruz kaldıklarında bir araya gelebilmişlerdir. Genelde iki ülke arasındaki yakınlaşmalarda üçüncü bir devlet etkili olmuştur. Bu bazı dönemlerde İngiltere, bazı dönemlerde ise A.B.D.'dir.

İki ülke arasında sağlam dostluk temellerinin atılabilmesi için, iki ülkenin üçüncü bir devletin etkisinden uzak, müşterek menfaatler etrafında birleşmeleri gerekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

SÜRELİ YAYINLAR:

- Aydın Tarihi
- Düster
- Cumhuriyet Gazetesi (1952-1959)
- Ulus Gazetesi (1952-1959)
- Zafer Gazetesi (1952-1959)
- İstatistik Yıllığı (1959)

KİTAPLAR:

- AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Tercüme:Ahmet Fethi, İstanbul, 1992.
- AKŞİN,Abdullahat,*Türkiye'nin 1945'den Sonraki Dış Politika Gelişmeleri OrtaDoğu Meselesi*, İstanbul, 1959.
- ALASYA,H.Fikret, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1977.
- AN,Ahmet,*Kıbrıs'ta Fırtınalı Yıllar(1942-1962)*, Lefkoşa, 1996.
- ARMAOĞLU, Fahir , *Kıbrıs Meselesi*, Ankara, 1969.
- " " ,20. yy Siyasi Tarihi, Cilt:I (1914-1980), Terkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara, 1989.
- BABAN,Cihat, *Politika Galerisi Büstler ve Portreler*, İstanbul, 1970.
- BAĞCI,Hüseyin, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, Ankara, 1990.
- BANOĞLU,Niyazi, *Kıbrıs Dosyası*, İstanbul, 1974.
- BAYAR,Celal, *Başvekilim Adnan Menderes*, Derleyen:İsmet Bozdağ, İstanbul, 1983.
- BEZİRCİ,Asım, *İnceleme ve Şiirlerle Türk-Yunan Dostluk ve Barışı*, Milliyet Yayınları, 1987.
- BİLGE,A.Suat, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)*, Ankara, 1965.
- M.Cemil, *Lozan*, I.Cilt, İstanbul, 1933.
- ÇUKALAS, Konstantin, *Yunanistan Dosyası*, Türkçesi:Şeyla, İstanbul, 1970.
- DİKERDEM, Mahmut,*OrtaDoğu'da Devrim Yılları*, İstanbul, 1990.
- DOSDOĞRU,M.Hulusi, *6-7 Eylül Olayları*, İstanbul, 1993.
- ERDEMİR, Sabahat,*Muhalefette İsmet İnönü*, II.Cilt, İstanbul, 1959.
- ERİM,Nihat, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, İstanbul, 1975.
- ERKİN,F.Cemal,*Dışişlerinde 34 Yıl*, II.Cilt, T.T.K. Yayınları, Ankara, 1986.

- " " , *Türkiye ve NATO*, Ankara, 1970.
- EROĞLU,Cem,*Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara, 1970.
- GÜREL,Ş.Sina,*Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara, 1993.
- GÜRÜN.Kamuran, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası*,A.Ü.S.B.F. Yayın No:531, Ankara, 1983.
- HATİPOĞLU,M.Murat,*Yunanistan'daki Gelişmeler Işığında Türk-Yunan İlişkilerininin 101 Yılı(1821-1922)*, Ankara, 1988.
- İSMAİL,Sabahattin, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayınları Sayı:5
- KARAL,Enver Ziya,*Osmanlı Tarihi*, 8.Cilt, T.T.K., Ankara, 1995.
- KAROLOS, Zahariadis,*Kıbrıs*, Çev.Yusuf Alp, İstanbul, 1979.
- KİTSİKİS,Dimitri,*Yunan Propagandası*, Çeviren:Hakkı Devrim, İstanbul, 1974.
- KOCABAŞ,Süleyman,*Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi*, Vatan Yayınları, 1988.
- KUNERALP,Zeki,*Sadece Diplomat*,İstanbul, 1981.
- ORAN,Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Ankara, 1986.
- ÖZTÜRK,Kazım,*Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, İstanbul, 1968.
- SANDER,Oral,*Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara, 1969.
- SOYSAL,İsmail,*Türkiye'nin Dış Münasebetleri ile İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Ankara, 1965.
- SPENCER,William, *Political Evolution in the Middle East*, U.S.A.,1962.
- STAVRIANOS,L.S., *The Balkans Since 1453*,U.S.A., 1961.
- YALMAN,Ahmet Emin,*Yakın Tarihte Görüp Geçirdiklerim*, Cilt:IV(1945-1971), İstanbul, 1971.
- ZİA,Nasim,*Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Ada'da Kurulan İngiliz İdaresi*, Türk Kültürü, Yayın No:44, Ankara,1975.

MAKALELER:

- ARMAOĞLU,Fahir:"Kıbrıs'ta Türk Hakları",*Türk Kültürü*, Sayı:14, Yıl:2, Ankara, 1963.
- GÖNLÜBOL,Mehmet, ÜLMAN,Haluk:"Türk Dış Politikasının Yirmi Yılı", *A.Ü.S.B.F.Dergisi*, Cilt:XXI, Mart, Ankara,1996.
- GÜRSOY,Cevat: "Coğrafya Bakımından Kıbrıs ve Türkiye, Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikler Kongresi Tebliğleri, *Türk Kültürü*, Sayı:139-41, Temmuz 1974.
- MEYDAN LAROUSSE",Dr.Fazıl Küçük Maddesi", 7.Cilt, İstanbul,1985.

- " " , "Yunanistan Maddesi," 12.Cilt, " "
- ORHONLU,Cengiz:"Batı Trakya Türklerinin Durumu," *Türk Kültürü*, Sayı:21, Temmuz 1964.
- ÖZGİRAY,Ahmet:"Türk-Yunan İlişkileri", *Türk Kültürü*, Sayı:300, Yıl:26, Nisan 1988.
- ÜLMAN,Haluk: "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler(1923-1968)", *A.Ü.S.B.F.Dergisi*, Cilt:23, No:3, Eylül 1968.
- YENİ TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, "Makarios Maddesi", 6.Cilt, Ötüken Yayınları, İstanbul,1985.
- ZENGİN,İsmail:"Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Sorunlar ve Bölgedeki Gelişmeler Işığında Uygulanacak Politikalar", *Stratejik Etütler Bülteni*, Yıl:27,Eylül 1993,Sayı:88.

EKLER

1-)21 Haziran 1952 Tarihli Balık Avı Andlaşma Tasarısı

2-)Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yunanistan Kraliyeti Hükümeti Arasında 7 Kasım 1953 Tarihinde Ankara'da İmzalanan Ticaret ve Ödeme Andlaşmaları

3-)Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Andlaşması

4-)Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında İttifak, Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Andlaşması

5-)Kıbrıs ile İlgili Garanti Andlaşması

6-)Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Arasında İttifak Andlaşması

EK-1) 21 Haziran 1952 Tarihli Balık Avı Andlaşma tasarısı

Türk-Yunan Komisyon'u tarafından tesbit edilen ve Türk-Yunan Hükümetlerinin tasvibine arzedilmek üzere 21 Haziran 1952 tarihinde Dışişleri Bakanlığında parafe edilen balık avlanılmasına ait andlaşma tasarısının metni aşağıdadır:

Türk ve Yunan Hükümetleri iki memleket arasında bir işbirliği yapılması imkanlarını aramak maksadiyle, tecrübe mahiyetinde olmak üzere aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

Madde-1:Askeri mıntıklar ve balık üreme mıntıkları hariç olmak üzere, Ege Denizi sahilleri Türk karasularının muayyen mıntıkları ile Ege Denizi Yunan Adaları ve On İki adayı çevreleyen Yunan karasuları iki memleket arasında yapılacak müşterek balık avcılığına açılmıştır.

Ege Denizi Türk karasularının müşterek balıkçılığa açılacak mıntıklarını gösteren haritalar yetkili Türk makamları tarafından tanzim olunacaktır.

Ege Denizi Yunan Adalarıyla On İki adayı çevreleyen ve müşterek balık avcılığına açılan Yunan karasularını gösteren haritalar Yunan makamları tarafından tanzim olunacaktır.

Bu haritalar işbu Andlaşmanın bölünmez cüzlerini teşkil eder.

Madde-2:Yukarıda sözü edilen mıntıklarda balık avlanılması, her memleketin kendi karasularında balık avcılığını tanzim eden teşrii ve idari mevzuatına uygun olarak yapılacaktır.

Madde-3:Müşterek balık avlanılması, bir Türk gırgır ve Yunan gırgır grubundan mürekkep, gırgır grubu çiftleri halinde yapılacaktır. Her bir gırgır grubu, birisi motörlü olmak üzere iki gemiden ve küçük sandallardan tererkküp eder.

Madde-4:Türk karasularında müşterek balık avlayan Yunan gırgır grupları ile tekneleri adedi, kendileri ile müşterek balık avladıkları Türk gırgır grupları ve teknelerinin adedini tecavüz edemez.

Madde-5:Mürettebatı üçden fazla olan Türk ve Yunan teknelerinin mürettebatı muhtelit olacaktır. Mürettebatı dört kişi olan teknelerde mürettebatın birisi ve mürettebatı 4'ü tecavüz eden teknelerde mürettebatın asgari beşte biri diğer tarafın vatandaşı olacaktır.

Madde-6:Türk karasularında müşterek balık avlayacak Yunan tekneleri ve bunları mürettebatı ayrı ayrı olarak Türk makamlarından ruhsatiye alacaklardır. Yunan karasularında balık avlayacak Türk tekneleri de aynı şekilde Yunan makamlarında ruhsatiye alacaktır. Yetkili makamlar lüzüm gördükleri taktirde, ruhsatileri her an geri alabilirler.

Madde-7:İki hükümetin her biri terkebini bizzat tespit edeceği bir teknik komisyon ihdas edecektir. Bu komisyonun yetkisi işbu andlaşmanın uygulanmasına müteallik bilumum hususlara şamil olacaktır. Teknik komisyonlar bilhassa, müşterek

çalışmanın iki taraf balıkçıların menfaatleri dahilinde ve iyi bir şekilde yürütülmesini temin etmek için iki taraf balıkçıları arasında aktebilecek günlük mevsimlik ve senelik kontratların tiplerini hazırlamakta vazifeli olacaklardır.

Bu komisyonlardan birinin göstereceği lüzüm üzerine iki komisyon aralarında hasıl olacak mutabakata göre, iki memleketin birinde, ya heyetlerden veya tayin edecekleri delegelerden mürekkep muhtelit komisyon şeklinde toplanırlar. Teknik komisyonlar işbu andlaşmanın tatbiki ile ilgili meselelerle meşgul olmak üzere, mahalli komiteler teşkil veya ehil kimseleri bu işle tanzim edebilirler.

İki memleketin müşterek çalışan balıkçıları, müşahedelerini ve temennilerini açıklamak üzere işbu andlaşmanın meriyeti esnasında muhtelit komisyonun nezareti altında, sırasıyla birer defa iki memleketin birinde toplanacaklardır.

Madde-8: Yukarıdaki maddede sözü edilen mahalli komiteler veya kimseler, balıkçıları arasında tanzim edilecek tahriri veya şifai kontratları, komisyonlarca verilecek talimat çerçevesi içinde, tescille mükellef olacaklardır. İki memleketin birinde tanzim edilen kontratlar, diğer tarafın mahalli komitelerinden birine tebliğ edilecektir. Kontratlar müteallik muamelelere pul, resim ve her nevi mükellefiyetlerden muafdır. Komitelerde bulunan hüümet temsilcileri, tescil edilmek üzere komiteye ibraz edilen kontratların tescilini mucip sebep zikredilmek suretiyle red edebilirler. İlgililer teknik komisyona müracat ve itiraz hakkına sahiptirler.

Madde-9: 6. Maddenin 1. fıkrası hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla Türk karasularında balık avcılığı yapacak Yunan tekneleri münhasıran, 1952 yılı başında Midilli, sakız, Sisam adalarıyla On İki ada da tescil edilmiş bulunan teknelerden, balıkçıları ise adı geçen adalarda yerleşmiş olacaktır.

Madde-10: Balık tekneleri ve bunları mürettebatı, karasularında buldukları memleket otoriteleri tarafından her zaman murakabe ve teftiş edilebilirler.

Madde-11: Balıkçı tekneleri ve balıkçıları, karasularında avlandıkları memleketin kazai ve idari selahiyetine tabidirler.

Madde-12: Karasularında müşterek balık avlayan tekneler ve bunların mürettebatı akaryakıt, gıda ve tamire ait ihtiyaçlarını iki tarafın teknik komisyonlarının kendi memleketlerinde tayin edecekleri lisanlardan tedarik edilecektir.

Madde-13: Yunan balıkçıları ile müşterek çalışan Türk balıkçılarına ait balıklar Yunanistan'da satılacaktır. Aynı grupta çalışan Türk ve Yunan balıkçılarına ait balıkların satışı farklı bir muameleye maruz bırakılmayacaktır.

Madde-14: Tutulan balıkların satış miktarını, nevini ve fiyatını gösteren belgelerin aslına uygun musaddak birer örneği yetkili makamlar tarafından 16. maddede sözü edilen kontrol bürolarına tevdi edilecektir.

Madde-15:Türk ve Yunan balıkçıları tarafından tutulacak balıkların satış bedelinin %4'ü Türk Teknik Komisyonu'nun emrine verilecektir. Tür komisyonu bu parayı icabına göreadalarda sarfedebileceği gibi 19.maddede bahis mevzu olan hesaba da devrini isteyebilir.

Madde-16:İşbu Andlaşma ahkâmının tatbikine nezaret ve bunlardan mütevellit kontrol ve teftiş etmek üzere Yunan adalarının üçünde muhtelit birer kontrol bürosu teşkil edilecektir. Bu üçmuhtelit büroda Türk hükümeti altıya kadar memur bulundurabilecektir. Bürolardan her birinin kontrol sahası muhtelit komisyon tarafından tespit edilecektir. Yunan Hükümeti işbu kontrol bürolarının mesaisini teshil için gereken kolaylıkları gösterecektir.

Madde-17:İki tarafın yetkili makamları, her türlü kaçakçılık fiilinin önlenmesi gereken tedbirleri ittihaz edecektir.

Madde-18:Yunan Hükümeti işbu andlaşma mucibince satılacak balıklar ve cari ticari mübadeleler çerçevesi dahilinde ihraç edilecek balıklar haricinde, işbu andlaşmanın devamı müddetince 3000 ton Türk balığı için ithal müsadesi vermeğe ve ithali güçleştirebilecek takyidi tedbirler almamağı taahüd eder.

Madde-19:13. ve 18. Maddelerde sözü edilen balık bedelleri Türk mürettebatın pay ve ücretleri, Yunan Bankası tarafından Türkiye Merkez Bankası adına açılacak hususi bir hesaba matlup kaydedilecektir.

Bu hesap Amerikan doları ile tutulacaktır. Drahmi olarak ödenecek olan 13. ve 18. maddede sözü edilen balık bedelleri ile Tğrk mürettebatın istihkakları, 2 Nisan 1949 tarihli Türk-Yunan Tediye Andlaşması'nın 5.Maddesi gerğince Amerikan dolarına tahvil edilecek ve sözü edilen hesaba kaydolunacaktır. Bu hesabın 500.000 Amerikan dolarına tekabül eden ilk kısmı serbest dövüz olarak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası emrinme verilecek, bakiyesi de listesi işbu andlaşmaya ilişik Yunan menşeyli malların ithal bedelleri ile bu mallara müteferri navlun, sigorta ve saire gibi masrafların ödenmesine tahsis edilecektir.

Yunan Hükümeti, geçen fıkrada sözü edilen Yunan mallarının, Türk piyasalarının aradığı şart ve evsafi haiz bulunması ve aynı malların dünya piyasalarında cari fiyatlarına uygun bulunması hususlarını temine matuf bütün tedbirleri almağı taahüt eder. İlişik listede gösterilen malların bedelleri evvela yukarıda sözü edilen husussi hesabın tasviyesinde kullanılacaktır.

Madde-20:Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Türk alacaklarına matlupların Türk lirası mukabilini tediye gününde mer'i dolar alış kurundan ödeyecektir.

Madde-21:Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Yunanistan Bankası işbu andlkaşmanın iyi işlemesi ve tediyelelerin süratle icrası için alınacak tedbirler üzerinde anlaşacaklardır.

Madde-22:İşbu Andlaşmanın hitamında, hususi hesapta bir bakiye kaldığı takdirde, bu bakiye 19.madde hükümlerine uygun olarak tasviye edilecektir.

Madde-23:İşbu Andlaşma Türk ve Yunan Parlamentoları tarafından tastik edilecek ve mer'iyete giriş tarihi tastik ameliyelerini müteakip iki hükümet tarafından tesbit olunacaktır.

Madde-24:İşbu Andlaşma 23.madde gereğince mer'iyete girdiği tarihten itibaren bir sene müddetle yürürlükte kalacaktır.

Geçici madde:19.maddede sözü edilen liste, 21 Haziran 1952 tarihinden itibaren geçecek bir ay zarfında, Türk ithalat rejimi çerçevesi içinde iki tarafca müşterek tesbit edilecektir. sözü edilen liste işbu Andlaşmanın bölünmez cüz'ünü teşkil ettiğinden iki taraf bu listede yer alacak mallar hakkında bir mutabakata varamadıkları takdirde işbu tasarı keenlemyekün addedilecektir.

Ek-2)Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yunanistan Kraliyeti Hükümeti Arasında 7 Kasım 1953 Tarihinde Ankara'da İmzalanan Ticaret ve Ödeme Andlaşmaları

A-Türkiye ile Yunanistan Arasında Ticaret Andlaşması

Türk hükümeti ile Yunanistan Hükümeti, iki memleket arasındaki ticari mübadeleleri -Avrupa İktisadi İşbirliği çerçevesi dahilinde- geliştirmek isteği ile aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde-1:Türkiye ile Yunanistan arasındaki ticari mübadeleler, iki memlekette yürürlükte bulunan umumi ithalat ve ihracat rejimlerine uygun olarak yapılacaktır. Akid taraflar, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı'nın (A.İ.İ.T.) mukarreratına uygun olarak alınmış veya alınacak bütün tedbirleri, ve betahsis mübadelelerin serbestine mütallik tedbirleri, diğer taraf menşeli maddelere re'sen tatbik etmeyi taahüt ederler.

Madde-2:Türk Hükümeti, ilişik listede kayıtlı Yunan mallarının, her birine tahsisi edilen kontenjanlar nisbetinde, Türkiye'ye ithali için gerekli müsedeleri verecektir; diğer taraftan, mezkur listede bulunmayan veya bulunupta kontenjanları bitmiş olan mallara ait her ithal talebini iyi niyetle tetkik edecektir. Türkiye tarafından müstakillen veya A.İ.İ.T. mukarreratına uygun olarak alınmış veya alınacak ithalat serbestine mütaallik bütün tedbirler, A.İ.İ.T. aza devletlere nazaran hiç bir tefrik yapılmaksızın, Yunan mallarına da tatbik edilecektir.

Madde-3:Yunan Hükümeti, müstakillen veya A.İ.İ.T.'nin mukarreratına uygun olarak alınmış veya alınacak ithalat serbestine mütaallik bütün tedbirleri, A.İ.İ.T. aza devletlere nazaran hiç bir tefrik yapılmaksızın Türk mallarına tatbik etmeyi taahüt eder.

Madde-4: Akid taraflardan biri, yürürlükte bulunan liberasyon rejimini takyit ettiği takdirde, işbu Andlaşmanın 8.maddesinde terbiş edilen Muhtelit Komisyon, vaziyeti tetkik ve diğer tarafı ilgilendiren maddelerin kontenjanlarını tespit etmek üzere, derhal toplanmaya davet edilecektir. Evvelki maddede terbiş edilen Muhtelit Komisyon kanalı ile varılacak mutabakata intizaren, mümasil tedbirlere tevessül edilecek olan hükümet, ilgili ithalatçılar tarafından arzedilen ithal lisansları taleplerini, iki memleket arasındaki samimi münasebetlere uygun şekilde ve anenevi ticaretleri çerçevesi dahilinde, iyi niyetle tetkik etmeyi şimdiden taahüt eder.

Madde-5: İşbu Andlaşmanın yürürlük müddeti zarfında yapılacak ticari mübadelelere ait ödemeler, bugünkü tarihli Ödeme Andlaşması ahkâmınca tesviye edilecektir.

Madde-6: İki akid taraf, iptidai maddelerin, mamül madde haline tahvili maksadıyla, iki memleketin birinden diğerine, muvakkat kabul rejimine tebaan sevk edilmesi ve menşei memlekete tekrar ihraç olunabilmesi hususunda mutabıktırlar. İşbu mamül maddelerin mamül hale konulması için gerekli masraf ve ücretler munzam bir miktar iptidai madde veya ihracatı yapan memleket menşeyli başka mallar göndermek suretiyle veya kliring yoluyla tesviye edilecektir. İşbu tahvil amaliyeleri için alakadarlar arasında akd olunan mukaveleler evveleminde iki memleket salahiyettar makamların tasvibine tabi tutulacaktır.

Madde-7: İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konmasından sonra, her iki tarafça sevk edilen mallar için, akid taraflardan her biri, ihracatı yapan memleketin makamları tarafından verilecek ilişik örneğe uygun bir menşe şahadetnamesi talep etmek hakkına sahip olacaktır. Bedeli FOB yüz Türk lirasını veya bunun başka para ile muadilini aşmayan sevkiyat için, menşe şahadetnamesi aranmaz.

Madde-8: İki hükümet mümessillerinden mürekkep bir Türk-Yunan Muhtelit Komisyonu kurulacaktır. Bu komisyonun vazifesi, işbu Andlaşmanın tatbikatı ile ilgili bütün meseleleri halletmek olacaktır. Bu komisyon, lüzum görüldüğü taktirde, mezkur komisyondaki heyet başkanlarından biri tarafından talebi takip eden 20 günlük müddet zarfında toplanacaktır.

Madde-9: İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından evvel her iki memleketin salahiyetli makamları tarafından tasvip edilmiş olup icra safhasında bulunan ticari muameleler, tasvip edildikleri zamanda her iki memlekette bunlara tatbiki gereken ahkam dairesinde, tasfiye edilecektir.

Madde-10: İşbu Andlaşmanın yürürlüğü sırasında, her iki memleketin salahiyetli makamları tarafından tasvip edilmiş olup, Andlaşmanın inkızasında tamamlanmamış bulunan muameleler, işbu Andlaşmanın ahkâmını tevfikân tasviye olunacaklardır.

Madde-11: İşbu Andlaşma, imzası tarihinde yürürlüğe girecek ve bir sene müddetle muteber olacaktır. İnkızası tarihinden iki ay önce feshi ihbar edilmediği takdirde senelik

müddetler için kendiliğinden temdit edilmiş sayılacaktır. Ankara'da iki nüsha ve Fransızca olarak 7 Kasım 1953 tarihinde yapılmıştır.

Türk Hükümeti Adına
T.Menemenciöglu

Yunan Hükümeti Adına
A.Liatis

Liberasyon Rejimi Mucibince Yunanistan'a ihraç edilecek Türk Emtia ve Mahsulatın Listesi:

Sığır ve manda, koyun, keçi ve oğlak, pastırma, domuz eti ve benzeri, taze, tuzlu, salamura tütsülenmiş veya kurutulmuş balıklar, fasulye, bakla, nohut, mercimek, çiğit, keten tohumu, ay çiçeği tohumu, kendir tohumu, haşhaş tohumu, peynir, yumurta, kumdarı, kepek, balmumu, melas, fındık, kabak çekirdeği, hayvan derileri, pirina, palamut, palamut tırnağı, manganez, susam, sair küsbe.

A-Türkiye ile Yunanistan Arasında Ödeme Andlaşması

Madde-1: Türkiye'ye ithal edilmiş veya edilecek olan Yunan mallarının bedellerine dair ödemeler işbu Andlaşmaya bağlı mektupta zikredilen, Türkiye'den yapılacak diğer her türlü ödemeler, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezninde Yunanistan Bankası adına açılan faizsiz bir A.B.D. Doları hesabına para yatırımları suretiyle yapılacaktır.

Madde-2: Yunanistan'a ithal edilmiş veya edilecek Türk mallarının bedellerine ait ödemeler ile işbu Andlaşmaya bağlı mektupda zikredilen Yunanistan'dan Türkiye'ye yapılacak diğer her türlü ödemeler, 1.maddede zikredilen hesabın zimmetinden yapılacaktır.

Madde-3: Hak sahiplerine ödemeler yapılması için Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Yunanistan Bankası yapacakları biçümle tahsilatı günü gününe birbirine bildireceklerdir.

Madde-4: Yukardaki 1. maddede derpiş edilen hesabın zimmet veya matlup bakiyesi 1.000.000 A.B.D. dolarını aşmadığı müddetçe, evvelki maddeler hükümleri geregince, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası veya Yunanistan Bankası tarafından yapılacak ödemeler iki akid taraf arasında döviz transferine mahal vermeyecektir.

Madde-5: Türkiye'de Türk lirasının dolara ve dolarların Türk liralara çevrilişi Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın resmi kuru üzerinden yapılacaktır. Yunanistan drahmelerinin dolara ve dolarların drahmiye çevrilişi Yunanistan Bankasının resmi kuru üzerinden yapılacaktır. Başka bir para ile muharrer alacakların A.B.D. dolarına çevrilişi Müllerarası Para Fonu'na kabul edilmiş olan rayiç üzerinden veya böyle bir rayiç mevcut

değilse, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Yunanistan Bankası mevzu bahis paraya tediye anında tatbik edilen resmi rayiç üzerinden yapılacaktır.

Madde-6: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Yunanistan Bankası bu Andlaşmanın iyi işlemesi için alınacak tedbirler üzerinde anlaşacaklardır.

Madde-7: İşbu Andlaşmanın hitamında, birinci maddede derpiş edilen hesapta bir bakiye kalacak olursa, bu bakiye altı ay zarfında mal teslimi suretiyle tasviye olunacaktır. Bu mühletin hitamında da bir bakiye kalacak olursa, bu bakiye borçlu tarafça A.B.D. doları veya iki merkez bankasının önceden mutabık kalacakları diğer bir parayla ödemek suretiyle tasviye olunacaktır.

Madde-8: İşbu Andlaşmanın mer'iyet müddeti zarfında ve bir Avrupa Tediye Birliğinin kurulması hakkında Andlaşma yürürlükte kaldığı ve Türkiye ile Yunanistan bakımından tatbikatına devam edildiği müddetce, bu son Andlaşmanın hükümleri tatbik edilecek ve tercihan muteber olacaktır.

İşbu Andlaşma imzası gününde yürürlüğe girecek ve bir sene için muteber olacaktır. İnkızası tarihinden iki ay önce feshi ihbar edilmediği takdirde senelik müddetler için kendiliğinden uzatılmış addolunacaktır. Ankara'da 7 Kasım 1953 tarihinde Fransızca iki nüsha olarak yapılmıştır.

Türkiye Hükümeti Adına
Turgut Menemencioğlu

Yunanistan Hükümeti Adına
Alexis S. Liatis

EK-3) Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Andlaşması

Akid taraflar Birleşmiş Milletler Andlaşması'nda beyan olunan prensiplere imanlarını teyid ederek, bütün milletlerle sulh içinde yaşamaya ve millerarası sulhun idamesine çalışmaya kararlı olarak, aralarında mevcut dostane münasebetleri takviye arzusuyla mütehalli olarak, Milletlerin hürriyet ve istiklalini ve toprak bütünlüğünün hariçden tevcih edilecek her kuvvete karşı müdafaya azimli olarak, müdafa teşkilatlarını hariçden gelecek her tecavüze karşı daha tesirli kılmak için gayelerini birleştirmeye ve müşterek menfaatlerine mütaallik meselelerle, bilhassa müdafalarını ilgilendiren meselelerde iştişare etmeye ve işbirliği yapmaya kararlı olarak, kendi milletlerinin ve sulhperver bütün milletlerin müşterek menfaatlerinin, dünyanın bu kısmında sulhün ve emniyetin korunması için Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın 51. maddesine uygun olarak münasip tedbirler alınmasını icap ettirdiğine kani bulunarak, işbu Andlaşmayı akdetmeye karar vermişlerdir.

Madde-1:Akid taraflar, aralarında devamlı surette işbirliği yapılmasını temin etmek maksadıyla müşterek menfaatlerini ilgilendiren bütün meseleler üzerinde istişarede bulunacaklardır. Akid tarafların Dışişleri Vekilleri, millerlerarası siyasi durumu tetkik etmek ve bu Andlaşmanın gayelerine uygun olacak şekilde, gereken kararları almak üzere, muntazaman, senede bir defa ve lüzum görüldüğü takdirde, daha sık olarak konferans halinde toplanacaklardır.

Madde-2:Akid taraflar, kendi mntıklarında sulh ve emniyetin korunması için müşterek gayelerine devam etmek ve kendilerine karşı tahrik edilmemiş bir tecavüz vukuu halinde lüzum hasıl olabilecek müşterek savunma tedbirleri de dahil olmak üzere, emniyetlerine mütealîk meseleleri birlikte tetkike devam etmek kararındadırlar.

Madde-3:Akid tarafların Erkanı Harbiyei Ummumileri, ahenkli kararların alınabilmesi için, aralarında mutabık kalarak tesbit edecekleri, savunma meselelerine müteallîk tavsiyeleri hükümetlerine arzetmek üzere işbirliği yapmaya devam edeceklerdir.

Madde-4:Akid taraflar, ekonomi, teknik ve kültür sahalarında işbirliğini inkişaf ettireceklerdir; lüzumu halinde, ekonomik, teknik ve kültürel meselelerin halli için gerekli andlaşmalar akdedebilecek ve gerekli teşkilat kuracaktır.

Madde-5:Akid taraflar, aralarında zuhur edebilecek her ihtilafi, Birleşmiş Milleler Andlaşması'nda tesbit edilmiş bulunan muslihane yollarla ve anlayış ve dostluk içinde halletmeyi; ve birbirlerinin dahili işlerine herhangi bir şekilde müdahaleden tevakkî eylemeyi taahüt ederler.

Madde-6:Akid taraflar, içlerinden birinin aleyhine müteveccih veya menafiini haleldar edebilecek mahiyette olan bir ittîfak akdinden veya bir harekete katılmaktan kaçınacaklardır.

Madde-7:Akid taraflardan her biri, kendisi ile üçüncü bir devlet veya diğer devletler arasında elyevm mer'i bulunan millerlerarası taahütlerin hiç birinin işbu Andlaşma hükümleri ile tenakuz halinde bulunmadığını beyan eder; diğer taraftan, ileride, işbu Andlaşmaya muhalif olabilecek herhangi bir milletlerarası taahhüde girişmemek mükellefiyetini de deruhte ederler.

Madde-8: İşbu Andlaşma Türkiye ile Yunanistan'ın 4 Nisan 1949 tarihili Kuzey Atlantik Paktı'ndan mütevellit hak ve vecibelerine, her ne şekilde olursa olsun, tesir etmez ve edecek şekilde tefsir olunamaz.

Madde-9: İşbu Andlaşmanın mer'iyete girişini müteakip, bütün akid taraflarca Andlaşmanın gayelerinin tahakkuku için iştirakleri faydalı addedilecek her devlet, üç Akid Devletle aynı şartlar altında ve aynı hakları haiz olmak üzere, işbu Andlaşmaya

iltihak edebilecektir. İltihak eden her devlet, iltihakname tevdi suretiyle andlaşmanın taraflarından biri olacaktır.

Madde-10:Fransızca metni muteber olacak olan işbu Andlaşma, Akidlerin her biri tarafından tasdik edilecek ve tasdiknameler Belgrad'da Yugoslavya Federatif Hlak Cumhuriyeti Dışışleri Vekaletine tevdi olunacak ve son tasdiknamenin tevdi edildiği tarihte mer'iyete girecektir. İşbu Andlaşmanın mer'iyete girmesini müteakip geçecek beş senenin sonunda, akid taraflardan her biri, diğer Akid Taraflar Hükümetlerine gönderileceği bir beyanname ile bir yıl önceden ihbar suretiyle, andlaşmaya taraf olmaktan çıkabilecektir.

Yukarıdaki hükümleri tasdikan, isimleri geçen yetkili murahhaslar işbu Andlaşmayı imza etmişlerdir. Ankara'da 28 Şubat 1953 tarihinde, üç nüsha olarak tanzim kılınmış ve akid taraflara birer nüsha verilmiştir.

Fuat Köprülü

Stefanos Stefanopulos

Koca Popoviç

EK-4)Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında İttifak, Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Andlaşması

Akid taraflar, Birleşmiş Milletler Andlaşması'nda ifade edilen prensiplere sadakatlerini ve sulhun vikayesine, emniyetin kuvvetlenmesine ve milletlerarası işbirliğinin inkişafına gayretlerini birleştirmek suretiyle çalışmak arzularını bir kere daha teyid ederler;

Birleşmiş Milletler Andlaşmasındaki prensiplere ve hükümlerine uygun şekilde toprak bütünlüklerini ve siyasi istiklallerini en müessir şekilde sağlamağa azimli olarak, memleketlerin arasında, 28 Şubat 1953 'de Ankara'da imzalanan ve büyük müessiriyeti sabit olan, Dostluk ve İşbirliği Andlaşması'nın vazettiği dostluk ve işbirliği esaslarını genişletmek ve kuvvetlendirmek arzusu ile mütehali olarak; mezkur Andlaşmanın, her zaman ittifaka doğru ilk adım olarak telakki edilmiş bulunduğunu göz önünde tutarak: böyle bir ittifakın lüzumuna kani olarak;

Diğer taraftan, bir ittifakname akdi suretiyle müşterek emniyet sistemini aralarında tesis etmenin yalnız kendi emniyetleri ve istiklalleri bakımından çok müessir bir unsur teşkil eylemekle kalmayıp adilane ve nasafetli bir sulh tesisi davasına bağlı bulunan başka memleketlere ve bilhassa bunlardan kendi mntıklarında bulunanlara iyiliği dokunacağına emin bulunarak işbu Andlaşmayı akde karar vermişlerdir.

Madde-1:Akid taraflar, dahil olabilecekleri bilcümle, milletlerarası ihtilafları, Birleşmiş Milletler Andlaşması hükümlerine uygun olarak, barışçı yollardan halletmeyi ve milletlerarası münasebetlerinde Birleşmiş Milletler Andlaşmasının gayeleri ile telif edilebilecek herhangi bir şekilde tehdit veya kuvvet istimalinden tevakki etmeyi taahüt eylerler.

Madde-2: Akid taraflar, içlerinden birine veya birkaçına, ülkelerinin herhangi bir yerine müteveccih olarak vuku bulacak her silahlı tecavüzü, bütün akid taraflara tevci edilmiş bir tecavüz telakki eylemek ve binnetice, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 51. maddesinde tanınan münferit veya müşterek meşru müdafa hakkını kullanarak, silahlı kuvvet istimali de dahil olmak üzere, tesirli bir müdafa için lüzumlu görecekları bilcümle tedbirleri aralarında mutabakat halinde ve derhal alarak tecavüze uğrayan taraf veya taraflara münferiden ve müştereken yardım etmek hususunda mutabık kalmışlardır. İşbu Andlaşmanın 7. maddesine hâlel gelmemek şartıyla, akid taraflar, aralarında evvelen mutabakat hasıl olmadıkça, mütecevazle sulh veya herhangi bir diğer anlaşma yapmamayı taahüt eylerler.

Madde-3:İşbu Andlaşmanın gayelerini daimi ve müessir şekile tahakkunu temin maksadıyla akid taraflar, müdafa kuvvetlerinin idame ve takviyesi için birbirlerine yardımı taahüd eylerler.

Madde-4: İşbu Andlaşmanın müessir bir şekilde tatbikini temin için aşağıdaki hususlar kararlaştırılmıştır:

1-Bir Daimi Konsey ihdas edilmiş olup, akid tarafların Hariciye Nazırlarıyla, vaziyetin icabatına ve tetkik edilecek mevzuların mahiyetine göre iştirakleri icab edecek olan akid taraf hükümetlerinin diğer erkanından mürekküp edecektir. Daimi Konsey muntazaman yılda iki defa içtima edecektir. Bütün akid taraflar hükümetlerince lüzumlu görülen hallerde munzam ictimalar akd edilecektir.

Daimi Konsey içtima halinde bulunmadığı zamanlarda, vazifelerini, tesbit olunacak bir usul dairesinde, Ankara Andlaşması Daimi Kitabeti vasıtasıyla icra edilecektir. Ankara Andlaşmasının 1. Maddesinde terpiş edilen Hariciye Vekilleri Konferansının yerine Daimi Konsey kaim olmuştur. Daimi Konseyin esasa müteallik kararları ittifakla alınacaktır.

2-Akid tarafların Erkanı Harbiyeleri, Ankara Andlaşması'nın 1. ve 3. maddelerinin tatbikatı cümlesinden olarak başladıkları müşterek mesailerine, işbu Andlaşmanın hükümlerini nazarı itibara almak suretiyle devam edeceklerdir.

Madde-5: İşbu Andlaşmanın 2.maddesinde terpiş edilen vaziyet hasıl olduğu takdirde, akid taraflar aralarında derhal istişarelere girişecekler ve Daimi Konsey, vaziyete karşı koymak için yukarıdaki 2.madde gereğince alınmış bulunacak tedbirlere ilavesi gerekecek müşterek tedbirleri tesbit etmek üzere derhal toplanacaktır.

Madde-6: Millerlerarası vaziyetin vahim şekilde bozulması takdirinde ve bilhassa bu bozulmanın akis tarafların bölgesindeki emniyet üzerine doğrudan doğruya veya dolayısıyla menfi tesir icra edebilmesine meydan verebilecek mıntikalarda vukuu halinde, akid taraflar vaziyeti tetkik ve hattı hareketlerini tesbit etmek üzere istişarede bulunacaklardır.

Akid taraflar kendilerinden başka bir memlekete yapılacak silahlı bir tecavüzün yayılmak suretiyle aralarından birinin veya birkaçının emniyet ve bütünlüğünü doğrudan doğruya veya dolayısıyla tehdit edebileceğini müdrük olarak aşağıdaki hususda mutabık kalmışlardır: akit taraflardan birinin veya birkaçının, işbu Andlaşmanın imzalandığı tarihte karşılıklı yardım vecibeleriyle bağlı bulunduğu bir memlekete karşı silahlı bir tacavüz vukuu halinde akit taraflar kendi böğelerinde bu suretle tahaddüs eden vaziyete karşı koymak için Bileşmiş Milletler gayelerine uygun olarak alınması icab eden tedbirler hakkında istişarede bulunacaklardır. İşbu maddede derpiş edilen istişarelerin Daimi Konsey'in acilen toplanmasını tazammun edebileceği tabiidir.

Madde-7: Akid taraflar, maruz kalmış bulunacakları silahlı tecavüzden ve almış olacakları meşru müdafa tedbirlerinden derhal B.M. Emniyet Konseyine, B.M.Andlaşması'nın 51. maddesinde atif yapılan tedbirleri fiili şekilde tatbik mevkiine koyunca sona erdireceklerdir. Kezalik, akid tarafların hükümetleri, B.M. Genel Kurulu'nun, muhasematın başlaması takdirinde Devletlere terettüp eden vazifelere müteallik olarak ittihaz ettiği 278(V) A numaralı ve 17 Kasım 1950 tarihili kararda derpiş edilen beyanatı sur'atle yapıp mezkur karara uygun şekilde hareket edeceklerdir.

Madde-8: Akid taraflar, aralarında herhangi birinin aleyhine müteveccih herhangi bir birleşmeye iltihak etmemek ve işbu Andlaşmanın hükümleri ile telif edilemeyecek hiç bir taahüde girişmemek hususundaki kararlarını teyid ederler.

Madde-9: İşbu Andlaşmanın hükleri, akid taraflar için B.M.Andlaşmasından mütevellit hak ve vecibelere tesir etmez ve herhangi bir suretle tesir edecek şekilde tefsir edilmez.

Madde-10: İşbu Andlaşma, Türkiye ve Yunanistan'ın 4 Nisan 1949 tarihli Kuzey Atlantik Andlaşması'nda mütevellit hak ve vecibelerine tesir etmez ve herhangi bir suretle tesir eder şekilde tefsir edilemez.

Madde-11:Akid taraflar aralarında 28 Şubat 1953 tarihinde Ankara'da imzalanmış bulunan Dostluk ve İşbirliği Andlaşması, işbu Andlaşmanın hükümleri ile tadil edilmediği nisbette mer'i kalmaktadır. akid taraflar işbu Andlaşmanın 13.maddesi hükümlerinin Ankara Andlaşması'nın meriyet müddeti hakkında da tatbiki hususunda mutabık kalmışlardır.

Madde-12:28 Şubat 1953 tarihli Dostluk ve İşbirliği Andlaşmasının 9. maddesi hükümleri, aynı şartlar dahilinde, bu andlaşma için de tatbik edilecektir.

Madde-13:İşbu Andlaşma 20 senelik bir müddet için akdedilmiştir. Akid taraflardan hiç biri, nihayete erme tarihinden bir yıl önce, mefsuhiyetini ihbar eylemediği takdirde Andlaşmanın müddeti zımni temdit yoluyla bir sene için uzayacak ve taraflardan birince böyle bir ihbarın vukuuna kadar aynı şekilde mer'iyette kalmaya devam edecektir.

Madde-14:İşbu andlaşma akid taraflarca kendi Anayasa kaidelerine göre, tastik edilcektir. Sonuncu tastiknamenin tevdi tarihinden itibaren mer'iyete girecektir. Tastiknameler Yunanistan Krallığı Hariciye Nezaretine tevdi edilcektir. Andlaşma B.M. nezninde tescil edilcektir. İşbu andlaşma yekdiğerinin aynı bulunan üç nüsha halinde Fransızca olarak kaleme alınmış ve akid tarafların herbirine bir nüsha tevdi edilmiştir.

Yukarıdaki hususları tastik maksadıyla akid tarafların tam salahiyyetli murahhasları aşağıdaki imzalarını vazeylemişlerdir. 9 Ağustos 1954 Tarihinde, Bled'de tanzim edilmiştir.

F.Köprülü

K.Popoviç

S.Stefanopulos

EK-5) Kıbrıs ile İlgili Garanti Andlaşması

(Londra: 19 Şubat 1959)

Bir taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti, diğer taraftan Yunanistan , Türkiye ve Büyük Britanya ve Şimali İrlanda Birleşik Krallığı, I.Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Anayasasının temel maddeleri ile kurulan ve düzenlenen bağımsızlığın, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin tanınması ve idame edilmesinin müşterek menfaatleriiktizasından olduğunu mülahaza ederek, II. Bu Anayasa ile ihdas edilen düzene riayeti sağlamak maksadıyla işbirliği yapmayı arzu ederek, aşağıda gösterildiği üzere anlaşmaya varmışlardır:

Madde-1: Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin idamesni ve aynı zamanda Anayasasına riayet edilmesini sağlamayı taahüt eder. Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devlet ile, tamamen veya kısmen, herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahüt eder. Bu itibarla, herhangi bir devlet ile birleşmeyi veya Adanın taksimini, doğrudan doğruya veya dolayısıyla, teşvik edecek her nevi hareketi yasak ilan eder.

Madde-2: Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyetinin bu Andlaşmasının 1. maddesinde gösterilen taahütlerini nazara alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin

bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini ve aynı zamanda Anayasasının temel maddeleri ile kurulan nizamı tanır ve garanti eder. Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, aynı şekilde, kendilerini ilgilendirdiği nisbette, Kıbrıs'ın herhangi diğer bir devlet ile birleşmesini veya dolayısıyla, teşvik etmek gayesini güden herhangi bir hareketi yasak etmeyi taahüt ederler.

Madde-3: Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tesis zamanında Birleşik Krallığın hükümlerinde kalan bölgelerin bütünlüğüne riayet etmeyi ve bugün Lefkoşa'da imzalanan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tesisine dair Andlaşmaya uygun olarak Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından kendisine tanınacak olan hakların Birleşik Krallık tarafından kullanılmasını ve onlardan istifade edilmesini garanti etmeyi taahüt ederler.

Madde-4: Bu Andlaşmanın hükümlerine bir riayetsizlik halinde, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, bu hükümlere riayeti sağlamak için gereken teşebbüsler ve tedbirler hakkında birbirleri ile istişare etmeyi taahüt ederler. Müşterek veya anlaşarak hareket mümkün olmadığı takdirde, garanti veren üç devletten her biri, Andlaşma ile ihdas edilen nizamı tekrar kurmak münhasır maksadı ile harekete geçme hakkını muhafaza eder.

Madde-5: Bu Andlaşma imzalanması tarihinden itibaren yürürlüğe girer. Bu Andlaşmanın asıl metinleri Lefkoşa'da muhafaza edilecektir. Yüksek akid taraflar, bu Andlaşmayı, en erken bir zamanda, B.M. Andlaşmasının 102. maddesine uygun olarak B.M. Sekreteryası nezninde kaydettireceklerdir.

EK-6) Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti Arasında İttifak Andlaşması (Londra:19 Şubat 1959)

Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye, I. Sulhu idame ettirmek ve birbirlerinin güvenliğini muhafaza etmek müşterek arzusu ile , II. sulhun ve güvenliğin muhafazası hususundaki gayretlerinin B.M. Andlaşmasının prensiplerine uygun olduğunu nazara alarak, aşağıda gösterildiği üzere anlaşmaya varmışlardır:

Madde-1: Yüksek akid taraflar, müşterek savunmaları için işbirliği yapmayı ve bu savunma dolayısıyla çıkan meseleler hakkında birbirleri ile istişare etmeyi taahüt ederler.

Madde-2: Yüksek akid taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına veya toprak bütünlüğüne karşı, doğrudan doğruya veya dolayısıyla, yöneltilen herhangi bir hucüm veya saldırganlığa mukavemet etmeyi taahüt ederler.

Madde-3: Bu ittifakın maksatları bakımından veya yukarıda gösterilen amaca erişmek için, Kıbrıs Cumhuriyeti toprağında bir üçlü karargah kurulur.

Madde-4: Yunanistan ve Türkiye, bu suretle kurulan Üçlü Karargaha bu Andlaşmaya Ek1 numaralı potokolde gösterilen askeri birliklerle katılacaklardır. Bu birlikler, Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunun talim ve terbiyesini sağlayacaklardır.

Madde-5: Üçlü Karargahın Kumandanlığı, herbiri bir sene müddetle olmak üzere, münavebe ile, hale göre, Yunanistan ve Türkiye Hükümetleri ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Muavini tarafından tayin edilecek olan, bir Yunan bir Türk ve bir Kıbrıslı General subayı tarafından deruhde edilir.

Madde-6: Bu Andlaşma imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe girer. Yüksek akid taraflar, bu Andlaşmanın tatbikatı gerektirdiği takdirde, ek anlaşmalar akdedeceklerdir. Yüksek akit taraflar, bu Andlaşmayı, en erken bir zamanda, B.M. Andlaşmasının 102.maddesine uygun olarak B.M.Sekreteryası nezninde kaydettireceklerdir.

ÖZGEÇMİŞ

29.11.1972 tarihinde Konya İli, Beyşehir İlçesi'ne bağlı Üzümlü Kasabası'nda doğdum. İlköğrenimimi Üzümlü Kasabası'nda, Orta Öğrenimimi ise Konya'da tamamladım. 1987 Yılında Diyarbakır Çevre Sağlık Meslek Lisesi'ne kayıt oldum. İki yıl bu lisede okuduktan sonra, Ankara Keçiören Çevre Sağlık Meslek Lisesi nakil oldum. 1991 yılında Çevre Sağlık Teknisyeni olarak İzmir Atatürk Devlet Hastanesi'ne atandım. 1991-1995 yılları arasında bu kurumda sağlık memuru olarak çalıştım. 1991 yılında girmiş olduğum Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümünden 1995 yılında mezun oldum. Aynı yıl tarih öğretmeni olarak atandığım Selçuk Endüstri Meslek Lisesi'nde 6 ay kadar öğretmenlik yaptım. 1996 yılında Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü'de okutman olarak göreve başladım. Halen aynı bölümde görevimi sürdürmekteyim.

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARI: ADI:Mehmet SOYADI:KARAYAMAN	Merkezimizce doldurulacaktır.
	Kayıt No:

TEZİN ADI:
Türkçe:BASINDA TÜRK-YUNAN SİYASİ İLİŞKİLERİ (1952-1959)

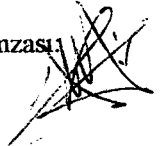
Yabancı Dil:POLITICS BETWEEN TURKEY AND GREECE IN THE PRESS (1952-1959)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans Doktora Doçentlik Tıpta Uzm. Sanatta Yeterlilik
X

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ:
Üniversite:EGE ÜNİVERSİTESİ
Fakülte:
Enstitü:SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Diğer Kuruluşlar:
Tarih:

TEZ YAYINLANMIŞSA:
Yayınlayan:
Basım Yeri:
Basım Tarihi:
ISBN:

TEZ YÖNETİCİSİNİN :
Soyadı, Adı:ÖZGİRAY.Ahmet
Ünvanı:Doç.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE	TEZİN SAYFA SAYISI:91
TEZİN KONUSU: 1952-1959 YILLARI ARASINDA TÜRK - YUNAN SİYASİ İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ.	
TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER: 1- Türk 2-Yunan 3- Siyasi 4-Kıbrıs 5-Balkan <u>Başka vereceğiniz kelimeler varsa lütfen yazınız</u>	
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: 1-Turkey 2-Greece 3-Politics 4-Cyprus 5-Balkan <u>Başka vereceğiniz kelimeler varsa lütfen yazınız</u>	
1-Tezimden fotokopi yapılmasına izin veriyorum 2-Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir. 3-Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir. (X)	
Yazarın İmzası 	Tarih 27.1998.

BASINDA TÜRK-YUNAN SİYASİ İLİŞKİLERİ (1952-1959)

1952-1959 yılları arasında Türkiye ve Yunanistan arasındaki siyasi ilişkilerin incelendiği çalışmada, Zafer, Ulus ve Cumhuriyet Gazeteleri'nde yer alan haber ve yorumlar esas alınmıştır. Gazetelerin dışında döneme ait yazılı hatıratlardan da faydalanılmıştır.

Tez, giriş bölümün dışında beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, II.Dünya savaşı'ndan sonra iki ülke arasındaki yakınlaşma üzerinde durulmuştur. NATO'ya 1952 yılında dahil olan Türkiye ve Yunanistan arasında ilişkiler ve 1952- 1953 yıllarında iki ülke arasında gerçekleşen üst düzey ziyaretler hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde, Balkanlar'da işbirliğini artırmak amacıyla kurulan Balkan Paktı hakkında bilgi verilmektedir. Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan Balkan Paktı'nın kuruluş amacı ve üye devletlerin Pakt'dan beklentileri anlatılmaktadır.

Üçüncü bölümde, Türkiye ile Yunanistan arasında gerginliğe neden olan Kıbrıs sorunu üzerinde durulmaktadır. Kıbrıs Adası hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra Kıbrıs sorunun ortaya çıkışı anlatılmaktadır. Yunanistan'ın Kıbrıs Adası'nı ilhak etme çabaları, İngiltere'nin ve Türkiye'nin tutumları anlatılmaktadır. Kıbrıs konusunu çözüme kavuşturmak amacıyla düzenlenen Londra Konferansı hakkında bilgi verilmektedir. Bu Konferans sırasında Türkiye'de İstanbul, İzmir ve Ankara'da Rum vatandaşlarına yönelik olarak çıkan olaylar üzerinde durulmuştur. 1956-1958 yılları arasında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin Kıbrıs sorununda izlediği politikalara yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde, Kıbrıs Sorununda varılan uzlaşma sonunda imzalanan Zürih ve Londra Andlaşmaları hakkında bilgi verilmektedir. Yine bu bölümde Yunan Başbakanı Karamanlis'in 1959 yılında Türkiye'ye yaptığı ziyaret üzerinde durulmaktadır.

Beşinci bölümde ise 1952-1959 yılları arasında iki ülke arasındaki Ticari ve Kültürel ilişkiler üzerinde durulmuştur. 1952 yılında iki ülke arasında mutabakat sağlanan ancak yürürlüğe girmeyen Balık Avı Andlaşması ile Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlığın durumu hakkında bilgi verilmektedir.

Ek kısmında ise, incelenen dönemde iki ülke arasında imzalanan andlaşmaların metinleri yer almaktadır.

POLITICS BETWEEN TURKEY AND GREECE IN THE PRESS (1952-1959)

In this work, which inquires into the political relations between Turkey and Greece, the news and interpretations in newspapers called *Zafer*, *Ulus* and *Cumhuriyet*, were taken into consideration. Apart from the newspapers, the written memoirs of the time were also used.

Besides the introduction the thesis is made up of five parts. In the first part the closeness of the relations between the two countries after the World War II, was stressed. Information is given about the relations between Turkey (that became a member of NATO in 1952) and Greece and about the official state visits that took place in between two countries during the years 1952-1953.

In the second part, information is given on the Balkan Pact which was founded in order to increase co-operation among Balkan states. The reasons for founding the Balkan Pact between Yugoslavia, Greece and Turkey and the expectations of the members of the pact are explained.

The third part concentrates upon the Cyprus problem which creates tension between Turkey and Greece. After a brief information on the Island of Cyprus, the emergence of the Cyprus problem is explained. Greece's efforts to invade Cyprus, the conduct of England and Turkey are told. Information is given about the London Conference, which was arranged in order to solve the Cyprus issue. The events that took place against Greek citizens in Istanbul, Izmir and Ankara, Turkey, during the time of the conference are focused upon. Also included are the politics that are followed by Turkey Greece and England about the Cyprus problem between the years of 1956-1958.

In the fourth part information is given on the Zurich and London Treaties which were signed as a result of the agreement made considering the Cyprus problem. Again in this part the visit of the Greek President Karamanlis to Turkey in 1959, is stressed upon.

Fifth part concentrates upon the commercial and cultural relations between the years of 1952-1959. Information is given on the Fishing Treaty, that was signed by the two countries; however, was not effectively put into use, and on the conditions of the Turkish minority living in western part of Thrace.

Included in the Appendix are the texts of the treaties signed between the two countries during the time under consideration.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**